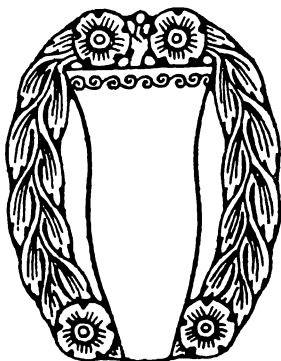

KRISTUS A CÍRKEV.

APOLOGETICKÉ PROMLUVY.

NAPSAL METHOD ZAVORAL,
OPAT STRAHOVSKÝ.

≡ VE PROSPĚCH VYŠŠÍHO DÍVČÍHO ≡
GYMNASIA NA KRÁL. VINOHRADĚCH.

CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHKUPECTVÍ
~~~~ GUSTAV FRANCL V PRAZE. ~~~~

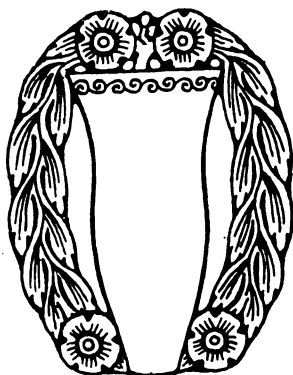
Cyrílo-Methodějské kníhkupectví Gustav Francí v Praze.

- Zavoral Meth., Křesťanská charita. Tři promluvy opata —. 30 h.
— Vírou ku štěstí. Druhé vydání. . . . . 1 K 20 h.
- Bělina Jan, Maria v životě a ctnostech. Jedenatřicet májových promluv, které na francouzském podkladě vzdělal —. . 1 K 70 h.
- Nedělní kázání. Dle Massy don Olimpia upravil —.
- a) Cyklus vánoční. . . . . 1 K 20 h.
b) Cyklus velikonoční. . . . . 1 K.
c) Cyklus svatodušní. . . . . 1 K 80 h.
- Blažko František, Ježíš Kristus jest Syn Boží. Postní kázání, kteráž činil —. . . . . 60 h.
- Brynych Eduard, První májová pobožnost na Král. Vyšehradě.
Cena . . . . . 1 K.
- Soustavná katechetická kázání. Třetí vydání. 4 díly. Cena každého dílu . . . . . 3 K 20 h.
- Soustavná liturgická kázání. Druhé vydání. 3 díly. Díl I. 3 K 60 h, díl II. 3 K 20 h, díl III. 3 K 60 h.
- Zachraň duši svou. Dvě řady postních kázání. Druhé vydání.
Cena . . . . . 1 K 20 h.
- Černohouz Jan Nep. a Frant., Encyklopedie obrazův, obsahující připodobnění, podobenství, allegorie, bajky, paramythie a hádanky. Pro kazatele, katechety, učitele, vychovatele a vzdělance vůbec sebrali a upravili —. Tři díly. Snížená cena místo 30 K 90 h pouze . . . . . 20 K.
- Encyklopedie příkladův z Pisma sv., z dějin Církve a z obecného života. Pro kazatele a katechety sebral, upravil a sestavil —. Tři díly. Snížená cena místo 23 K 10 h pouze . . 14 K.
- Sběrka historických příkladův z dějin slovanských, zvláště pak českých. Kazatelům, katechetům, učitelům, vychovatelům a vzdělaným Čechům vůbec sebral a upravil —. 3 sv. 19 K 44 h.
- Černovský, Dr. Ferd. B., Adoro Te devote latens Deitas.
Deset promluv o nejsv. Svátosti oltářní. . . . . 60 h.
- Loquere, Domine, quia audit servus Tuus. Exhorty studující mládeži. . . . . 2 K 80 h.
- Dąbrowski, Ks. Tomasz, emer. katecheta gymnasia ve Stanislavově, Nejdůležitější okamžiky z umučení Páně. Řeči postní. Se svolením autorovým dle 4. vydání polského přeložil a kázání na Velký pátek připojil Jan Mottl. . . . . 90 h.
- Dąbrowski, Ks. Tomasz, Hlavní osoby z umučení Páně. Řeči postní. Přeložil a kázání na Velký pátek připojil Jan Mottl. 90 h.

KRISTUS CÍRKEV.

APOLOGETICKÉ PROMLUVY.

NAPSAL METHOD ZAVORAL,
OPAT STRAHOVSKÝ.

VE PROSPĚCH VYŠŠÍHO DÍVČÍHO
GYMNASIA NA KR. VINOHRADĚCH.

CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHKUPECTVÍ
GUSTAV FRANCL V PRAZE.

„NIHIL OBSTAT“.

PRAGAE 13. MAII 1913.

Dr. ANT. PODLAHA,
CENSOR.

„IMPRIMATUR“.

PRAGAE 14. MAII 1913.

Dr. JOANNES SEDLÁK,
VICAR. GENERALIS.

† NORBERTUS SCHACHINGER,
ABBAS GENERALIS.

VEŠKERA PRÁVA VYHRAZENA. — TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

Uveřejňuje tyto řeči, přál bych si vřele, aby se dostaly do mnohých rukou — ne tak pro myšlenky, jež sám jsem do nich vložil, jako pro ony, jež odjinud jsem čerpal. K prvním 9 řečem o Kristu užil jsem díla *Deplace*: „Jésus-Christ“, jenž sám však hlavní svoje důvody na *Lacordaire-ovi* založil. K řeči X. a XI. byl mi pramenem *Mgr. Bougaud*: „La religion et l'irreligion“. K řečem o Církvi vzal jsem osnovu a vůdčí myšlenky z *Gibier*: „Conférences aux hommes“ až na řeči XIII. a XIV., k nimž hlavní myšlenky vzaty z *Mgr. Bougaud* „L'Église“.

M. Z.

JEŽÍŠ KRISTUS.

I.

Kristus je Bůh: Tvrdí to, a svět mu uvěřil.

Drazí moji, bude tomu brzy devatenáct století, co nastal v civilisovaném světě úžasný převrat. Vítězné války vydaly jedinému člověku do rukou osud Říma a s ním i osudy 120 millionů lidských bytostí. Od Dunaje až k Africe, od Eufratu až ku břehům atlantským jediná vůle řídí národy a krále — a to jeho vůle; jediné jméno chví se na všech rtech — a to jeho jméno. Největší umělci jej oslavují díly, jež zůstanou navždy pomníky lidské myšlenky, a státní náboženství připojuje ke vši té slávě i slávu oltáře. *César Augustus* věru nemusí záviděti svým bohům; zotročilý Řím i jemu již za živa své chrámy posvětil!

A hle, o několik let později stalo se něco v odlehlém koutku dalekého východu, čeho svět si zprvu ani nevšiml. Na rozkaz Césara Augusta, aby sečten byl všechen jeho lid, vydal se i Josef z Nazareta s Marií, svou snoubenkou, do Betléma, a tam Maria porodila syna svého a uložila jej ve chlěvě v jesle, protože nebylo místa v hospodě.

Přátelé milí, zdá se šílenstvím klásti vedle sebe tyto dvě přímo protichůdné hranice lidského postavení: císařský trůn a jesle betlémské — Césara Augusta a syna Mariina — a přece víme, že již následující věky opravdu je vedle sebe položily, je zvážily a odhadly — a kdo z vás neví, v čí prospěch to zvážení dopadlo? Svět zestárl jen o pět století a shledal s úžasem, že svrchovanost a sláva změnily i svoje místo i prapor svůj. Vše, co bylo tak velké a silné, kleslo, a co se zdálo tak slabým a tak malým, octlo se na vrcholu. Rod Césarův vyhynul v bouřích, paláce jeho zmizely v zříceninách Říma, dobytého barbary, ba ani hrob neuchránil popela muže, jenž kdysi vládl světem, a jemuž kdysi za živa byly stavěny oltáře. Jiný panovník zmocnil se vlády nad světem; každé koleno kleká před jeho jménem, všechny hlavy chýlí se před ním do prachu, a mužem tím je dítě Betlémské a tím panovníkem světa je Ježíš Kristus.

A ptáte-li se, drazí, jak mohlo z takového ponížení tolik slávy vzejít a jak padnouti mohlo, co bylo tak velké a silné, odpovídám: To proto, že, co počalo silou a slávou, bylo jen lidské — a čas to zničil, jako ničí vše. A co v Betlémě začalo nízkostí a ponížením, bylo Božské, a nad tím čas nemá moci. Každým stoletím rostla velikost Syna Mariina, a důvodem této velikosti je, že *Kristus je Bůh.**)

*) Deplace: Jésus-Christ.

Přátelé milí, chci letos ve svých promluvách, jež, dá-li Bůh sílu, potrvají až do doby postní, mluvit vám o božství Ježíše Krista. Zde ve chrámě všechno Jeho božství hlásá — ale venku, tam ve světě, co hlasů se Mu již rouhá. Vaše vlastní srdce věří v ně nadšenou, radostnou vírou, ale kolem vás — co srdcí je odmítá a popírá. Dej mi Bůh milost svou, abych víru vaši osvítil a podepřel — a, je-li mezi vámi někdo, jenž svému Kristu už nerozumí, božské velikosti jeho nechápe a božské lásky jeho ocenit nedovede — dej Bůh milosrdný, abych i jej zase Kristu získal.

Kristus je Bůh: Věřím tomu, protože On sám to o sobě tvrdil, tvrzení své nezvratně dokázal a k víře této i lidstvo opravdu přiměl.

I.

Přátelé drazí, kdyby se byl Kristus vydával pouze za vyslance Božího, neviděl bych rozdíl mezi ním a ostatními velikány lidstva. I oni kryli se majestátem božím, aby v očích lidu vzrostli a cestu k jeho duši a srdci našli. Věděli dobře, že za vším, co je velké, silné a trvalé, člověk bezděky vyciřuje Boha. Ale Kristus jde nepoměrně dál; ne božské poslání, ale *samo božství* si osobuje, a vy to víte, drazí, že na všech stránkách Evangelia mluví a jedná jako Bůh.

Drazí moji, vidím v tom především *něco naprosto nového*, něco, čeho příklad a vzor marně by-

ste hledali v dějinách. Je pravda, i Alexander se chlubil býti synem Jovišovým, i Apollonius se vydával za jednoho z nesmrtelných, i císařové zvali se božskými a dávali si přináseti oběti — ale, jaký v tom rozdíl! Ti lidé viděli, jak v úpadku všeho náboženství modly a bohové rostou do nekonečna, vše, co velkého se jeví v přírodě nebo v státě, že dochází pocty bohoslužby a oltáře — nedivte se, že zatoužili i oni po tom, čeho jiným tvorům se dostalo. Ale srovnejte s tím, nač nároky dělá Kristus! Všechny modly chce zkácet, všechny bohy zdrtit a zničit, aby na jejich troskách vztyčil jediný oltář jedinému Bohu a na ten oltář aby sebe postavil. Drazí moji, kdo před Ježíšem Kristem a po Něm odvážil se říci lidstvu: Jen jeden je Bůh, tvůrce všeho světa, a Bohem tím jsem já?

Drazí moji, nevím ani, zda pochopujete všechnu smělost tohoto tvrzení! Vždyť konečně ten, jenž tak úžasně mluví, nezjevil se lidstvu náhle, jako blesk s jasného nebe! V Betlémě se narodil, v dílně tesařské vyrůstal — na tisíce lidí znalo jeho matku a na tisíce lidí znalo jeho pěstouna! A tento chudičký tesař, ten že by směl doufat, že v něm současníci jeho poznají a uznají Boha? Z těsné dílny tesařské že by se byl povznésti měl nad kathedry učenců a nad trůny králů? Včera ještě si práci vydělával kus chleba a dnes že by žádal úcty a poslušnosti a bezmezné lásky na všem, co myslí a cítí? Včera ještě o něm nevěděli leda

nejbližší sousedé, a dnes žádá a velí, aby před oltáři jeho do prachu padal všecken svět? Drazí moji, není to šílenství? A přidávám ihned: není to zločinem? Jen jeden je Bůh — a Kristus dělá nároky na jeho práva! Jen Bohu patří naše srdce, a Kristus pro sebe žádá všechnu jeho lásku. Boha pravého přišel světu zjevit — a hle, na jeho oltářích chce trůnit sám a záhubou věčnou hrozí všem, kdo v něj neuvěří.

Ano, to všechno Kristus chtěl a s jakým klidem a s jakou jistotou! Nečekal, až zvolna na to posluchače připraví, nečekal, až šťastná náhoda plánu jeho umožní, při prvním svém veřejném vystoupení prohlásil se Bohem, a žádal na srdcích lidských všechno, co jediné a výlučně Bohu náleží. „Prve, než Abraham byl, já jsem,“ volá ke ztrnulým Židům a „Aj, já s vámi jsem až do skonání světa“, slibuje vyvoleným svým apoštolům. Chápete, drazí, co tím praví? Čtyřicet století už lidstvo žilo před ním, a ten, jenž před třiceti roky v Betlémě se zrodil, ohlašuje, že byl a že žil před nimi i před otci jejich i otci otců jejich. — A třeba že sám předpověděl, že už za tři léta ho přibijí na kříž a s kříže sejmou a do hrobu uloží, slibuje apoštolům — že po všechna příští století, v dobách štěstí i v dobách utrpení, v dobách slávy i v dobách ponížení bude s každým kdo v něj věří a kdo jej miluje. Přátelé moji, nebyl-li opravdu Bohem, jaký to mělo všechno smysl? Jak dlouho mohl doufat, že se mu

podaří klamati lidstvo? Což netušil, že všechen vzdělaný pohanský svět při Jeho tvrzení vypukne v potupný smích, a lid židovský, tak žárlivý na svého Boha a tak pyšný na své vyvolení, že zaplane proti Němu smrtelnou záští? —

Drazí moji, Spasitel náš i ten posměch předvídal i tuto zášť sám zřejmě předpověděl, a přece i když už ho vlekli cestou křížovou, když jej zbičovali, trním korunovali a potupným pláštěm přioděli, na otázku velekněze Kaifáše: „Zapřísahám tě při Bohu živém, abys nám pověděl, jsi-li Syn Boží,“ — odpovídá pevně a určitě: „Ty jsi řekl!“

Přátelé drazí, Bůh křížovou cestou vlečený, Bůh potupený a uplvaný, všemohoucí Bůh, jež každá podlost směla beztrestně udeřit v tvář a každá ničemnost směla slinou potupit — Bůh mezi dvěma lotry na šibenici kříže přibitý — rcete, nebouří se proti tomu i rozum náš i všechna bytost naše? A přece, drazí, zadívám-li se na toho svého Boha ukřížovaného a líbám-li v duchu Jeho rány — teprve tehdy Mu začínám rozumět. Chtěl ovšem, aby lidstvo po všechny příští věky jen Jemu oltáře stavělo, ale obětí na oltářích těch chtěl býti On sám! V tom, drazí moji, je něco nadlidsky velkého! Jestliže césar vynutil na zvrhlém senátu, aby jej prohlásil bohem, k čemu jinému dal zařaditi svoji sochu mezi modly, než aby otrocký lid v prachu se před ní svíjel? Jak jinak sestupuje Kristus k svému lidu! Jako Bůh měl ovšem právo zjevití se světu jen proto, aby mu

řekl: Jsem pánem tvým, padni na kolena! Ale, drazí, já z Evangelia Kristova mám jiný pojem o Bohu a tvrdím, že by bylo Stvořitele málo důstojno jen proto se zjevit, aby svých práv se dovolal. Sestoupí-li opravdu Bůh, pak jistě jen k vůli něčemu, co je nadlidsky veliké a nadlidsky krásné — a to učinil Kristus. Přišel, aby za nás umřel, a umřel za nás, aby nás spasil. Nyní teprve je mi všechno jasno! Dokud můj rozum hledal v Kristu jen božskou velebnost, nedovedl si srovnat Jeho chudobu a opuštěnost s představou Boha. Pán světa — a narodil se v betlémském chlévě; Bůh lidských srdcí a lidských osudů — a umírá na kříži mezi dvěma lotry. Ale vzpomenu-li, proč sestoupil, proč se vtělil a proč na kříži umřel — ó, jak chápu tuto nadlidskou lásku a jak se kořím tomuto ponížení! Moudrost Kristova mne zahanbuje, svatost Jeho mne léká, velebnost Jeho mne děsí — ale lásce Jeho rozumím za to vši duši svou a vším srdcem svým — a tato láska, která za mne umřít neváhala, je mi nejlepším důkazem, že Kristus je Bohem mým!

Kristus prohlásil se Bohem a *dokázal také, že je Bohem.*

Je přirozeno, že to i dokázati musil. Lidé viděli před sebou jen člověka; není divu, že k Němu volali: Dokaž, že jsi Bůh. Jsi-li Bůh, pak jsi mocí, jež všechno stvořila a všechno řídí; dokaž tedy zázrakem, že jsi pánem přírody a dokaž proroctvím, že jsi vládcem i budoucích věků!

A Kristus dokázal obojí. Pouhým pokynem utišil bouři mořskou, jediným slovem uzdravoval choré, jediným dotekem vracel zrak slepým a jediným povelom i mrtvé z hrobu křísil. A budoucnost sama jako by před Jeho zraky neměla ani záhad ani temnot; předpovídá zkázu Jerusalema, do nejmenších podrobností líčí muka, jež Mu chystala nenávist, předpovídá staleté pronásledování křesťanů, ale předpovídá zároveň, že potupa smrti Jeho již třetího dne změní se v slávu, a kříž Jeho že zazáří vítězně nad celým světem.

A neříkejte, drazí, kdo ví, je-li pravda, co evangelisté líčí. Pomněte, přátelé moji, že Ježíš Kristus nepůsobil skrytě; plná tři léta učil veřejně v chrámě, pod širým nebem, učil na vlnách jezer i na vrcholích hor — a láska ho provázela tisícovými zástupy, ale krok za krokem chodila za ním i nenávist i zášť, sledovala každý Jeho pohyb, zachycovala každé Jeho slovo, aby z něho ukula zbraň a zbraní tou aby konečně ubila tohoto hlasatele, jenž pýše vypověděl boj na život i na smrt a přetvářce a pokrytectví trhal masku s tváře. A přece, když uzdravení žehnali Kristu a z malomocenství očištění blahoslavili Syna Božího, a tisícové a tisícové když jásali, veliký prorok že povstal v Israeli — nepřátelé Kristovi ani jedinkrát zázraku nepopřeli, jen v malomocné zášti veleli lidu, aby mlčel a jen připisovali ďáblu, co Kristu připsati nechtěli.

A pak, drazí moji, pomněte, že z apoštolů Páně

ani jediný neušel mukám a až na sv. Jana všichni že v nich umřeli. Nuže, ptejte se jich, proč umírali smrtí, jakou jen ďábelská zloba dovedla vymyslet, proč se dávali přibíjet na kříž, stínat mečem, pilou rozřezávat a za živa z kůže odírat — a odpovědí vám: To všechno jsme trpěli, a byli bychom radostně vytrpěli ještě stokrát víc za svoje přesvědčení o božství Kristově, za svoji lásku k Božskému Mistru a za svoje naděje v nebeskou Jeho říši! — A s nimi současně a po nich po celá století ještě za tutéž víru umírali starci i děti, muži i dívky, umírali ne pouze jednotlivě, ale v celých zástupech, a v celých davech. Stačí vám to, přátelé moji? Já alespoň s filosofem *Pascalem* věřím svědkům, kteří za svoji výpověď životem ručí a za svoje přesvědčení neváhají umřít!

Kristus jednal jako Bůh a Kristus mluvil jako Bůh. Učení Jeho je stejně nadlidsky vznešené jako Jeho činy. Známe je, apoštolové je snesli ve sv. Evangeliu, a církev je věrně a beze změny uchovala až po naše doby.

Přátelé moji, znáte i vy Evangelium Kristovo? Čítáte v něm, jako v něm čítávali otcové vaši? Ach, jen jedinkráte je otevřte se srdcem žíznícím po věčné pravdě a věřte, že užasnete, co všechno vám zjeví! Připadá mi ta kniha jako hvězdné nebe. Žádný člověk nebesa stvořiti nemohl, a přece není člověka, jenž by nechápal jejich řeči. A co cítíte při pohledu na zářivé hvězdy, pocítí srdce

vaše i při čtení této božské knihy. Hledíš-li za tichého, letního večera k hvězdnému nebi, necítíš, jak blízko u tebe stojí tvůj Stvořitel a Bůh? A čteš-li ve sv. Evangelii, netušíš, že to Bůh sám žije a dýše a mluví s každé jeho stránky? Vznešenost jeho učení dává ti tušiti nekonečnost bytosti boží; čistota zásad svatost boží, vroucnost citu božskou bezmeznou lásku — a čím pozorněji čteš, tím více ti země mizí pod nohama, co v srdci tvém bylo smyslného a hrubého, umlká a tichne, obzory nesmírné a nikdy netušené otvírají se před tebou, a duše tvá letí na perutích touhy k Světlu, k Pravdě, letí ke svému Bohu.

Vedle Evangelia jak jsou všechny ostatní knihy malicherny! Všechny mluví jen o světě, jen o čase, jen o tom, co mizí a hyne a zmírá. Jen Kristus jediný dovedl vším tím pohrdnout a povznést duši k říším, o jakých se dříve nesnilo ani největším myslitelům. Otevři kteroukoli stránku Evangelia — a již před tebou stojí otázky, kterým se duch lidský nikdy vyhnouti nedovedl a kterých si přece sám nikdy nezodpověděl: Bůh, člověk, účel života, život za hrobem. A Evangelium na ně odpovídá stejně jasně jako určitě. Nic o nich nedí, čeho by rozum nechápal a k čemu by na konec nepřisvědčil; mluví jako on, ale mluví lépe a zjevuje toho neskonale víc.

Kristus v evangelii mluví k člověku i jako otec i jako jeho pán. Má slovo hrozby pro každou vášeň, ale i slovo soustrasti pro každou slabost;

vyslovuje kletbu nad zločinem, ale ochotně podává ruku upřímné lítosti; ničí a drtí, co je v nás nízkého a špatného, ale dodává odvahy a síly všem ušlechtilým hnutím našeho srdce. Přátelé milí, co však Krista neskonale vysoko staví nad všechny zákonodárce a filosofy světa, jest, že On sám jest středem a On sám že jest cílem všeho mravního života. Ptá-li se ho svědomí lidské, co je povinnost, odpovídá: Povinností je umíratí sobě samému a žítí jen mně. A ptá-li se ho srdce lidské, co je štěstí, poroučí mu: „Zapři sebe sám, vezmi kříž svůj a následuj mne“ — a slibuje za to to jediné štěstí, jež zde na světě je možno, pokoj duše a klid, a klidem tím a pokojem tím je opět On sám. A konečně, volá-li lidstvo k němu a táže se, jaký je smysl a jaký je účel života, odpovídá, že žítí znamená znáti Jež a milovati Jež: „Jáť jsem život!“

Ne, draží moji, tak nedovede mluvití člověk, byť byl sebe domýšlivější; nezdolné vědomí vlastní ubohosti nikdy mu nedovolí dělati ze sebe cíl a předmět, za nímž by spěti měly všechny touhy lidstva. Tak smí mluvití jen Bůh náš a Pán, a my víme, že Kristus mluví tak právem. Kdo z vás toho, draží moji, sám na sobě už nezkusil, jak splňuje Spasitel, co slíbil? Kdykoli slyšíte zásady Jeho — není svědomí vaše pohnuto v samých hlubinách? A kdykoli jste splnili některé přikázání Jeho, nepocítili jste v duši klidu a pokoje, jakého neumí dáti svět? A jestliže jste pro

Něho přinesli nějakou obět, nebylo vám, jako by rostla vaše duše a jako by nadlidská radost zaplavovala vaše srdce? Čtete-li Jeho život a zahledíte-li se v božskou Jeho tvář, rcete, není vám, jako by všechna bytost vaše rozpínala křídla a letěti chtěla k Němu, jenž je pravda a život?

Opakuji svou otázku, přátelé moji; znáte Evangelium Kristovo? Byly doby, kdy jste je znali; to bylo v dobách vašeho dětství. Netušili jste ovšem dosahu božské této knihy, ale Kristus stál přece tak blízko u vašich čistých duší, tak jasně Jej viděly nevinné vaše oči a tak přirozenou a vroucí láskou Inulo k Němu vaše dětské srdce.

Odrůstali jste, do víru života jste se dostali a v jeho ruchu a shonu se obraz Kristův ve vaší duši zvolna zakalil. Umlkala modlitba na vašich rtech i ve vašich srdcích, a touhy vaše a práce vaše všemu na světě platily, jen ne Ježíši Kristu! Snad se vám s počátku zdálo, že se vám bez Něho žije lehčeji; nikdo nepoutal vášní ve vašem srdci, nikdo vaší vůli neukládal těžkých povinností, z každé číše života směli jste pít a za každou touhou směli jste se hnát. Ale dnes snad už mnohý z vás změřil a zvažil, čím člověk platí tuto svobodu. Dnes snad už mnohému z vás je jasno, jakým zklamáním a jakou hořkostí oplácí svět právě svým nejvěrnějším otrokům. A proto volám k vám všem, kdo jste ve světě hledali lásky a našli jen zklamání a zradu, kdo jste

v rozkoši a požitku hledali štěstí a dožili se jen přesycení a hnusu — otevřte Evangelium Kristovo — přečtěte kteroukoli z jeho stránek a pak u nohou Ježíše Krista rozjímejte, o čem jste četli. Netušíte ani, k jakým výšinám zvedne vás taková chvíle, jakým jasným světlem zaplaví vaši duši a jakým hlubokým pokojem naplní srdce vaše. Pocítíte, tak k duši vaší a k vašemu srdci že nedovede mluvit nikdo z lidí, a že tak dovede mluvit jen Ten, kdo tu duši vaši stvořil a to srdce vaše jediný dovede vyplnit!

Přátelé milí, jaký div, že svět v to božství Kristovo uvěřil!

Zabil Jej napřed a ukřižoval; po několik století zabíjel a vraždil i Jeho vyznavače, ale na konec mu přece meč vypadl z ruky, a svět padl před Kristem na kolena — a nejen že před Ním na kolena padl, ale svět zahořel ke Kristu nadlidskou láskou — a v tom vidím vrchol vítězství Kristova. Přátelé milí, donutit člověka, aby padl na kolena, dovede konečně i násilí, — ale k lásce ho nedovede přinutiti na světě nikdo. Lidské srdce je v ohledu tom nedobytnou tvrzí, a poslední žebrák dovede je uzavřít i před nejmocnějším panovníkem světa. A k jaké lásce to srdce lidské dovedl nadchnout náš božský Spasitel!

Už devatenáct století je tomu, co za nás umřel, a podnes co srdcí hoří láskou k Němu, co duši pracuje pro Něj, trpí pro Něj a umírá za Něj — a co ještě více cením — co duši žije v Něm

a žije pro Něho! Jedni se uchylují do samot, aby tam Kristus byl jedinou jejich myšlenkou a touhou; druzí uzavírají se v klášterních celách, aby v nich prožívali všechno Jeho ponížení a sebezapření. A tisíce jiných, jako by jim líto bylo, že nemohli posloužiti Kristu, dokud zde na světě žil v chudobě a bolesti a utrpení — vyhledávají chudé, nemocné, osiřelé a zarmoucené a, obvazující jejich rány, sytíce jejich hlad a tišícce jejich zármutek, vědí, že slouží Tomu, jenž pravil: „Cokoli jste nejmenšímu z těchto učinili, mně jste učinili!“

A proto, drazí, táži se vás:

Je opravdu jen pouhým člověkem ten, jenž zkalcel a zpřerážel všechny modly, veřejnou bohoslužbu očistil vši nízkostí a všech ohavností a vyhnav lidstvo z modlářských chrámů, uvedl je do chrámů nových, aby tam pokleklo před Jeho oltářem a klanělo se Mu v duchu a pravdě?

Pouhým člověkem že je, kdo pronikl z chrámu do lidské společnosti, obrodil všechny její právní i mravní poměry, prosytil ji skrz na skrz svým vlastním životem a zdvihl ji k jasným výšinám práva, spravedlnosti a svobody?

Jen člověkem a ne Bohem že je ten, proti němuž rázem povstala kde jaká vášeň, kde jaká nízkost a kde jaký hřích, ale jehož jméno pronikalo vítězně i kouřem hranic i krví popravišť, a jenž z každého ubitého života vzkřísiti si dovedl tisíce životů jiných?

Ten že je pouhým člověkem, k jehož kříži po tolik století kleká vše, co ve světě trpí a sténá a u kříže toho hledá a také nalézá novou naději a novou sílu? Ten, jehož službě nesčetní geniové zasvětili svá pera a nesmrtelní umělci své štětce a dláta — ten, k jehož kříži poklekli v pokoře i králové světa a prohlásili jej svým Bohem a Pánem?

Zamyšlete se nad tím vším, přátelé moji drazí, — a to-li vám vše nestačí, pamatujte si: Jediná přemožená vášeň, jediná obět, z lásky k Ježíši Kristu přinesená, dokazuje více než všechny zázraky. Srdce pokorné a cudné je dílem, jaké jen nadlidská moc dovedla stvořit, a proto nejjasnějším důkazem Kristova božství je a zůstane pravý, zbožný křesťan. Dej, Bože, aby život každého z nás byl v tomto smyslu slavnou obranou Ježíše Krista, a svět nevěrecký aby při pohledu na nás byl nucen zamyslet se nad tím, odkud tolik pevné víry, odkud tolik obětavého nadšení a především, odkud tolik bratrské lásky. Amen.

II.

Povaha ducha Kristova.

Přátelé moji, je málo lidí, kterým je popřáno, aby jméno jejich a jmenovitě aby dílo jejich přežilo smrt. Nesmírná většina z nás, sotvaže zavřeme oči životem unavené, zapadne v temno hrobu; nějaký čas ti, kdo nás znali a kdo k nám upřím-

ným citelem přilnuli, zabloudí k hrobu našemu vzpomínkou a modlitbou, ale sotvaže nad drnem hrobu našeho přeletí dvacet, třicet let, kdo vzpomene i jen našeho jména? Vyrostl-li však duch nějaký v rozměry tak velké, že nemůže zapadnouti v temnu minulosti, vykonal-li tolik, že jeho dílo pyramidou ční mezi námi, k níž znova a znova lidstvo musí bezděky hledět — nedivte se, že výjimečný takový zjev poutá pozornost, že lidstvo studuje jeho život, že z povahy jeho a z osudů jeho hledá příčin, které jej vynesly nad průměrnou úroveň a povznesly k slávě nesmrtelnosti.

A což, je-li muž takový spřízněn s námi rodem a krví, vyrostl-li na téže půdě, odchován-li byl naší mateřskou řečí, což jestliže mezi námi pracoval, s námi trpěl a s námi bojoval — rcete, draží, nezdá se vám, jako by sláva jeho byla naší slávou a na díle, jež vykonal, jako bychom i my měli svůj podíl?

A naše úcta vzrůstá v bezmezný obdiv a v nadšenou lásku, jestliže na jeho hlavě vedle koruny slávy vidíme i korunu utrpení — vzpomeneme-li, že pro naše dobro svůj život nasadil, našich práv že hrdinským bojem hájil, že pro naši svobodu v žalář dal se vsadit, a abychom my mohli žít, že i svůj život obětoval!

Vzpomínám, přátelé milí; právě v minulých dnech všechn náš národ byl do duše vzrušen a do duše dojat. — Objevil se před námi prostý slovenský kněz a svým tklivým, jímavým hla-

sem líčil nám bídu a utrpení svého milého lidu. O sobě samém málo mluvil, ale ti tisícové a tisícové, kteří mu naslouchali se slzami soucitu i slzami rozhorlení v očích, viděli jasně korunu utrpení na jeho bledém čele, kterou hrdinsky nese z lásky k svému lidu a z touhy po jeho svobodě — a všechna srdce mu letěla vstříc a všechny zraky k němu hleděly v dojatém nadšení.

A nyní, přátelé milí, oči mé zvedají se k světlé postavě Ježíše Krista. Už devatenáct století tomu, co za nás v strastných mukách na kříži dodýchal, — ale hledejte člověka, hledejte jména, hledejte ducha, jenž by byl svou smrt přežil tak trvale a tak slavně, jenž by byl právní i mravní poměry lidstva tak do základů změnil a jenž by byl dokonce i náboženské city lidstva k tak vznešené ušlechtilosti vyvýšil!

Mluvím-li o Kristu — cítím, že nejde o muže, jenž by byl slávou a pýchou jen určité doby, jen jedné země, jen jednoho národa, ale o muže, jenž vyplňuje všechna století, patří všem zemím a všem národům a je pýchou i radostí všech duchů a všech srdcí.

Přátelé milí, není pak povinností i radostí zamyslet se nad Jeho zjevem, hledět vniknout v tajemství Jeho ducha, pochopit vznešenost a velikost Jeho srdce a hledět porozumět Jeho úžasnému dílu? A právě to bude předmětem letošních mých kázání. Víím dobře ovšem, že úkol jde nad mé síly, bojím se skoro, abych spíše neza-

temnil Jeho světlého obrazu; ale pevně doufám, že milost Boží bude se mnou a že mi pomáhati budou vaše vlastní srdce. — Co chyběti bude mým slovům, doplní vaše víra, vaše upřímná k Ježíši láska a o blahodárné účinky mých promluv postará se již Ten, k Jehož chvále a oslavě chystám se mluvíti.

Přátelé drazí, v předešlé promluvě uvedl jsem v důkaz Kristova božství Jeho zázraky a proroctví. Je nutno však, abych se vším důrazem prohlásil, že zázraky ty nejsou ani důkazem jediným, ani důkazem nejvyšším. Ba, jdu i dále a tvrdím: Kdyby byl Kristus ani jediného zázraku nevykonal, své dílo vykupitelské byl by přece provedl a své království Boží byl by přece na zemi založil — a naopak — kdyby byl zázraků těch vykonal k nesečtení — ani ducha lidského, ani srdce lidstva nebyl by si podmanil, kdyby do těch projevů nebyl vložil všechnu svoji božskou lásku a své nadlidsky velké milosrdenství. Čtěte jen pozorně sv. Evangelium! Při každém zázraku — jaký je první dojem, jenž otrásá jeho svědky? — Bázeň a hrůza. Gadarenští na př. zapřísahali dokonce Ježíše Krista, aby jejich krajinu opustil, a sám Petr, ač byl stále po boku Kristově, ač již znal Jeho lásku a dobrotu, vida Jej kráčejíciho na vlnách, — padá na kolena a volá zděšen a polekán: „Pane, odejdi ode mne — neboť jsem člověk hříšný!“ Nedivím se tomu; vzpomínám Rousseaua: vědomí, že stojím před všemohoucí silou,

v jejichž rukou jsem méně než zemský prach, spíše drtí než podmaňuje můj rozum i vůli. A Kristus nechtěl drtiti, měl lidskou mou svobodu v takové úctě, že chtěl mne získat, že chtěl, abych dobrovolně „padl Mu k nohám, jako syn padá před svým otcem, a ne jako otrok do prachu se vrhá před svým svrchovaným pánem. A proto, drazí moji, bylo-li nutno, aby Kristus několika zázraky dokázal svou všemohoucnost, povahou ducha svého a srdce svého musil dokázati i božskou svou moudrost, dobrotu a lásku. *Povaha ducha Kristova!* — Přátelé moji, prvním rysem jejím je vznešenost. Co nazýváme vznešeným? „Co je vysoké, hluboké i prosté zároveň,“ praví *Lacordaire*, „co nás rázem zvedá vysoko nad všední život a všední názory, v čem se tají bohatství myšlenek a bohatství citu — a co zároveň chápe každý duch i srdce každé.“ K slávě lidstva prohlašuji, že i člověk je vznešených myšlenek a citů schopen. Starému pohanu Horatiovi přišli přátelé hlásit, že jeho syn utekl z bitvy, v níž rozhodoval se osud Alby a Říma. „Co také měl činit proti nesmírné přesile?“ pravili na omluvu. „Co učinit měl?“ zvolal Horatius — „umřít!“ To slovo je vznešené; byl to výkřik tak veliké lásky k otčině, že dovedla zvítěziti i nad láskou otcovskou. — A tane mi na mysli stařenka, o níž Kosmák píše: „Dala svému synu celý statek, nic si nevymínila — a nyní syn neměl pro ni ani vlídného pohledu, každé sousto jí vyčítal, každé sousto lakotně a

zlostně jí odměřoval. Vdaná hodná dcera s pláčem ji prosila, aby se uchýlila k ní, na rukou že ji tam všichni budou nosit; sám farář jí domlouval, aby odešla od ničemného syna, ale ona jen smutně zavrtěla hlavou: „Velebný pane, od rána do večera v tom domě všichni zlořečí; kdybych i já odešla — kdo by se tam modlil?“ Přátelé moji, chápete všechnu vznešenost této odpovědi? Nezdá se vám, že v oné chvíli sami andělé boží s obdivem se musili zahleděti na tu prostou staříčkou ženu? Ano, drazí, i lidé jsou vznešenosti schopni, ale jak je to vzácné! I největší duchové jen na chvílku a jen namáhavě odtrhují se od země a jako padlý anděl, o němž Milton píše, bolestně a těžce nesou se k hvězdám, aby tím rychleji a prudčeji spadli opět k zemi. A právě proto, že duch lidský tak těžko zvedá se nad hroudu země a ještě tížeji se ve výšinách udrží, dojímá nás každá vznešenost tak hluboce a zachvěje pokaždé vší bytostí naší, kdykoli se náhle nám zjeví.

U Krista je však vznešenost stavem trvalým; i při Jeho myšlenkách a ideách nejvyšších vyci-fujete jasně, že jich nečerpá odjinud, kam by za nimi teprve rozlétnouti se musil, jsou v něm jako v rodné půdě svojí, a proto je Spasitel pronáší s klidem a jistotou, jaké člověk není schopen. — Jak nebetyčná hora stojí nade vším lidstvem — pod ní mraky a mlhy a bouře — ale kolem ní a nad ní velebné ticho a vznešený mír.

Přátelé moji, státi vysoko nad všemi duchy je mnoho — ale nezměrně více je k této svojí výši všechny duchy dovésti povznést! A to je výsadou Ježíše Krista. Nikdo tak vznešený jako On a přece nikdo tak lidový a populární jako On. — V Evangeliu Jeho není idey, které by někdo z lidí sám ze sebe byl dovedl vymyslíti, a přece tam není jediné myšlenky, které by i prostá mysl nedovedla porozuměti — v tom, draží moji, v tom je něco božského! Tak nejednají lidští geniové — ti jen tehdy rostou, čím více nad davy lidstva se vznesou, a čím méně je těch vyvolených, jimž se svojí nedostupné výše ruku podávají a s nimiž si rozumějí.

Ale pak i výsledek je dle toho. Svět hledí snad s úžasem k jejich výši, vyslovuje s úctou jejich jména, ale do jeho vnitřního života, do života jeho srdce vliv jejich nezasáhne. Jmenujte mi z nich jen jediného mimo Krista, jehož jméno by bylo cílem a touhou mravního života celých národů, celých staletí a nesčetných pokolení, a jehož učení by bylo mravním zákonem i pramenem vši síly a vši nadzemské útěchy téměř celému kulturnímu světu. Čeho nikdo z nich nedosáhl, Kristu se zdařilo. Sestoupiv k nám, či spíše zvednuv nás k sobě, vnikl v samo nitro duše lidské, vkořenil se v ni, spojil se s každým hnutím jejím a skrz na skrze pronikl všecken život náš. A mluví ke všem lidem bez rozdílu, svojí nauku celou, ve vši její svatosti i hloubce hlásá dětem i dospě-

lým, chudšasům i boháčům, nevzdělaným i učencům. — Kristus nemá nauky dvojí, jednu pro svoje vyvolené a druhou pro davy lidu, jednu pro svět učení a mocný a druhou pro svět chudoby a práce. A nemá ani dvojích příkázání, jedna pro ty, kdo v palácích žijí, a druhá pro ubohé, kteří v chatrčích bídy živoří — všem stal se vším, nade všemi stojí a přece všem je blížek, božsky mluví a přece každá lidská mysl mu rozumí. Tak jako štědře a na radost a potěchu všem rozhodil hvězdy po obloze nebes, k nimž chudý pastýř stejným právem smí hledět jako všemocný král, tak rozhodil i símě pravdy svojí po všem světě božím a dal semeni tomu vypučet a vykvést v srdcích lidí vzuešených i v srdcích lidí prostých. Ba, draží moji, právě v těch srdcích prostých roste to símě často nejbohatěji a uzrává v plody často nejhojnější a nejkrasší.

Přátelé moji, staleté boje proti Kristu — co jiného dokazují, než že je Kristus srostlý se samou podstatou naší duše? Jak byly úporné, celá staletí trvaly a v době naší novou silou se rozzuřily — a přece jak byly a budou i příště marny. Několik duší lze snadno urvati Kristu, stačí v nich rozplameniti vášně, stačí v nich pobouřiti pýchu, a už vzrostl o ně počet nepřátel Kristových, — ale duši lidstva mu nevyrvete nikdy. — Posečte květů k nesečtení, pokácejte stromů na tisíce, — květy v přírodě pokvetou znova, a stromy v přírodě nanovo vypučí. A odroďte Kristu ne jeden

rozum, pobuřte proti Němu rozumů na tisíce — rozum lidstva mu urvat nedovedete — při živém Bohu to pravím! Duše lidská je tak přirozeně křesťanská, jako je přirozeně duchovní a mravní. Zkuste to, dají-li se duši lidské vyrvati myšlenka svobody, myšlenka povinnosti a nesmrtelnosti; zkusíte to marně. A zkuste téže duši vyrvati myšlenky Kristovy, myšlenku pokory, cudnosti, dobrovolné chudoby, bratrské lásky, apoštolské horlivosti a věčné blaženosti — i to bude marno, poněvadž nesmrtelný jsou jako duše sama.

Přátelé moji, řekl jsem, že povahou ducha Kristova je vznešenost, ale při vši své vznešenosti že myšlenky Jeho jsou tak prosté, že je chápe i mysl dětská a rozumí jim i srdce nejprostší. Plyne z toho druhá, a to opět výlučná přednost ducha Jeho — *plodnost, tvůrčí činnost*. Přátelé moji, svět, velebí-li svoje velikány, rád je zove tvůrčími duchy, a já s radostnou pýchou přiznávám, že v oboru lidského poznání celá řada mužů otevřela lidstvu nové, široké obzory, že na poli vědění vyryla hlubokou, světlou brázdu, jež ozařuje cestu všem, kdo za nimi jdou. Je opravdu několik velikánů, kteří stojí u bran vědy a tyčí se před každým, jenž vejíti chce, a volají: „V mou říši vstupuješ!“ Ale, drazí moji, je to a byla to opravdu činnost tvůrčí? Odhalili mnoho, prozpytovali ještě víc, viděli výš než ostatní a viděli dále než druzí — *ale nic nestvořili!* Jejich bystré oči postřehly, co slabý nebo netečný zrak náš přehlédl, ale, rcete,

zmocnil se který z nich vši duše lidské? Zvedl ji opravdu od země a zanesl ji do vyšších říší? Stvořili pro ni svět, jehož před nimi nebylo, ale jenž nyní jest a jest pouze skrze ně?

A Kristus to učinil! Rázem, beze vši přípravy zvedl lidského ducha o celou výšku nekonečna. Vznosl jej v říše zcela nové a lidskému duchu až posud zcela cizí — krátce, stvořil pro něj svět neviditelný a nadpřirozený.

Rcete sami, nejsou jisté idey, o nichž svět před Ježíšem Kristem nikdy neslyšel a které, díky Jemu, jsou dnes majetkem ne několika vyvolených, ale majetkem i srdcí nejprostších?

Na př., drazí moji, kdo kdy před Ježíšem Kristem vyslovil ta prostičká slova: „Co platno, kdyby člověk celý svět získal, ale na svojí duši zkázu trpěl?“ Je to jen několik slov, ale slova ta přeměnila svět! Lidské touhy i snahy, lidské choutky a vášně rázem změnily směr svůj i cíl svůj, odtrhly se od země a obrátily se k nebi. Pomněte, drazí, že slova ta padla do světa pohan-ského, do doby Neronů, Kaligulů a Diokleciánů, císařů tedy, kteří navždy zůstanou hanbou a skvrnou lidského pokolení; ta slova zalehla k srdcím boháčů, v nichž vášně spálily kde jaký květ a ubily kde jaké ušlechtlejší hnutí; ta slova pronikla i v lid, v lid zotročilý a znemravnělý, jehož nejvyšší touhou byl: panis et circenses — požitek a rozkoš — a hle — i z toho lidu, i z těch

boháčů tisícové a tisícové začali poznávat nízkost sobectví a roztoužili se po životě vyšším.

A kdo před Ježíšem Kristem kdy zvolal: Blahoslavení plačící? Přátelé milí, bolest je ovšem stará jako lidstvo samo, zrodila se v téže chvíli, kdy v ráji zrodil se hřích, a od toho okamžiku, kdy Adam po prvé zaplakal, jaké proudy slz vyplakaly už lidské oči! Lidstvo tedy vědělo, že bolest je jeho údělem, ale až do Ježíše Krista neznalo jejího tajemství. Největší myslitelé starého věku buď v ní viděli nejhorší zlo, anebo popírali vůbec, že by zlem byla. Jedni radili vrhnout se do proudu rozkoše, utopit v požitku hořkost bolesti a trýzeň — a jiní radili bolestí pohrdat, nedbati jejich muk a se vzdorným klidem nechati rváti svoje srdce. Přátelé milí, tedy utopiti duši v nízkosti požitku, anebo vzdornou pýchou bolesti čelit — jiného léku a jiné pomoci svět starý neznal!

A Kristus pronáší jen dvě slova a mění rázem všechny představy a všechny city lidské. „Blahoslavení plačící.“ Je bolest ovšem zlem, hledíte-li jen v přítomný okamžik, ale v požehnání se změní, pomyslíte-li, co velkého a vznešeného z ní může vypučet. Dnes ovšem duše tvá v křečích bolesti se svíjí a oči tvé pláčí hořkými slzami. Ale zahleďte-li se v slzách k Ježíši Kristu, přimkneš-li se v utrpení k Jeho sv. kříži, dovedeš-li s milostí Jeho zvolati: „Pane, je-li možno, ať odejde tento kalich ode mne — ale ne má, nýbrž tvá vůle se staň“ — tvé utrpení vyrůstá v pokání, mění

se v zásluhu a vykupuje ti radosti nebes a slávu nesmrtelnosti. Jen křesťan pochopí, co krásy je v myšlence: „Kdo nikdy slzami se na Pána Boha nepodíval, Pána Boha nikdy neviděl!“ „Blahoslavení plačící!“ Přátelé, co jiného je v těch slovech než vznešený výklad významu života, než nadlidsky krásné zjevení, jaké velikosti je duše schopna právě tehdy, kdy se svíjí pod ranami bolesti a kdy nese nejtěžší kříž?

Drazí moji, jsem jist, že mi v této chvíli plně rozumí kde kdo z vás, a nejlépe že mne chápou ti, kdo na svých hlavách stejně jako Spasitel jejich nesou trnové koruny bolesti. Jestliže kdo, vy, drazí moji trpící bratři a sestry, víte, co nadlidsky krásné útěchy je ve víře v Ježíše Krista, ale víte zároveň, jakého božského zázraku je k tomu třeba, aby slabé srdce lidské dovedlo blahoslaviti Krista za to, že s Ním smí trpěti.

„Blahoslavení chudí!“ I tento výrok pronesl Kristus a ačkoliv je tomu už devatenáct set let, trne lidstvo nad výrokem tím až posavad; tak těžko jej chápe a ještě tíže mu uvěřiti dovede. Chudoba — což není v tomto slově shrnuta všechna těžkost a hořkost života? Chudým být znamená žít zapomenut, znamená žít v opovržení, znamená býti vyděděn ze všech požitků smyslů, ze všech radostí srdce, ze všech ušlechtilých snah ducha. Ano — po lidsku mluveno — jistě je chudoba zlem — ale, vejde-li Kristus pod střechem chudšasovu, je-li tam uvítán vši vroucností srdce

— věřte, drazí, svět ani netuší, co zázraků tam dovede vykonat, a svět požitkářský ani zdání nemá, jak hluboko mravně stojí pod mnohou prostičkou duší, jež svému Kristu porozuměla. Kristus neplaší starostí od takového krbu, zdánlivě tam ani neulehčuje břemen života — a přece, co je tam vnitřního klidu, co je tam radostné síly k práci a především — co je tam vznešeného sebezapření.

Přátelé milí, jak je to možno? To proto, že věřící duše chudšasova naučila se hledět na život pohledem křesťanským; je vděčna Bohu za každý zákmit štěstí, za každou vteřinu radosti, ale dovede zároveň zmužile a hrdinsky nésti kříž utrpení. Přátelé milí, není to úžasné? — A přece i z toho již ukuli zbraň proti Ježíši Kristu. Slyšíte to ode všad, čtete to v listech bez počtu, opakuje se to v tisíci schůzích, že Evangelium Kristovo je neštěstím chudého lidu, že jen chudině velí se přemáhat, trpět a se odříkat, ale mocným a bohatým tohoto světa že dává plnou volnost. Tomu Kristu to vytýkají, ježž prostopášnost na smrt nenáviděla a ježž uražená pýcha na kříž přibila, tomu Kristu, jenž ve světě první a jediný k chudobě se sklonil, z prachu ponížení ji zvedl, všechna práva lidská jí vrátil a na své božské srdce ji přitiskl. Ten Kristus prý je lidu nepřitelem, jenž za něj nejen svou krev do poslední krůpěje prolil, ale jehož láska k chudině žije dále v těch nesčetných srdcích, která z lásky k svému Bohu

vyhledávají vše, co zde na světě trpí a sténá, a hledí bolestem ulevit a mrtvé naděje znova vzkřísit.

Přátelé moji, dá se pochopiti takové poblouzení? Že bohatí a mocní odcizili se Kristu, konečně chápu. Ten Kristus ukřižovaný, ta hlava Jeho trním zbodaná a oči Jeho nekonečným smutkem naplněné stojí před nimi strašlivou výčitkou a němou, ale tím výmluvnější hrozbou. Ale že i chudí a nepatrní, že i lidé práce a lidé bolesti začínají přímo nenáviděti Krista, to pochop, kdo můžeš! Zamyslete se nad tím, drazí moji, teprve potom pochopíte, v jak smutných dobách žijeme a jak smutné budoucnosti jdeme vstříc. — Ejhle myšlenky Kristovy — jak se liší od myšlenek lidských! I ty někdy dovedou uchvátit a duši ozářit náhlým, jasným světlem, ale čím více o nich přemýšlíte, čím více je prohlubujete, tím více na ceně tratí. U Krista je pravý opak. Připadají mi idey Jeho jako velikány horské — čím blíže k nim pronikneš, tím výše k oblakům rostou a tím úžasnějších nabývají rozměrů. A připadají mi ty idey Jeho jako širý oceán — čím hlouběji do něho loď vjíždí — tím větší jsou dálky a tím nekonečnější jsou šířky, do nichž rozlévá svoje vody.

A nejsou to myšlenky, nad kterými by duch jen obdivem žasl, ale z nichž nepučí a neprýští nic pro lidskou dokonalost a pro lidské štěstí. Všech zájmů se dotýkají, všem potřebám lidským

odpovídají, všechny temnoty plaší a na všechny otázky dávají určitou, jasnou odpověď.

Přátelé moji, jen tím si vysvětlíte, proč lidstvo i k největším objevům svých velikánů může zůstat lhostejno, ale lhostejným že nemůže být k myšlenkám Ježíše Krista. Nejen láska, ale i nenávisť už po devatenáct století hledí neustále ke kříži Kristově, a lidstvo kulturní dělí se stále ve dva tábory — buď pro Krista Ježíše nebo proti Němu.

Ten fakt sám mi stačí, abych v božství Kristovo uvěřil. Duch toho, jenž na šibenici kříže umřel, po devatenáct věků dovedl ovládat lidstvo; vzbudil lásku, jaké nebylo příkladu, a vzbudil i nenávisť, jež nemá sobě rovné — ale ať milován nebo nenáviděn — Kristus žije a Kristus panuje, a já duší celou a srdcem celým volám: „Pán můj a Bůh můj!“ Amen.

III.

Síla myšlenky a vůle Kristovy.

Přátelé drazí, povahu Kristova ducha hleděl jsem v předešlé promluvě vystihnouti a základními rysy jejími jsem jmenoval vznešenost, popularnost a tvůrčí plodnost. Nad všechny vyvýšen a přece všem tak blízek; božský v každé myšlence svojí a přece všem lidským duším a ještě více všem lidským srdcím tak příbuzný a tak srozumitelný.

A což teprve vzpomenu-li božského Srdce Jeho, vzpomenu-li lásky, jež z toho srdce vyprýštila a zaplavila všecken svět. Jak začínám pak teprve rozuměti svému Kristu a jak začínám pak pochopovati, čím vším se nám stal! Nezbylo mi již času v promluvě minulé, abych k vám o Srdci Kristově promluvil, a i dnes to přenechávám vám samým, abyste o tom rozjímalí v tichých, v pravdě svátečních chvílích, kdy člověk myslí na svého Boha a s Bohem svým důvěrně rozmlouvá.

Vzpomeňte pak, jak nás miloval! Nebylo bídy a nebylo bolesti, k níž by se byl soucitně nesklonil a jíž by byl dobrotivě své všemohoucí ruky nepodal. Všechny slzy stíral, všechny bolesti hojil a především všechny mrtvé naděje křísil a všechnu zoufalou malomyslnost k nové důvěře a nové síle zdvihal. On, Bůh vtělený, Bůh třikráte svatý — a přece, kdy a kde pohrdl opravdovou lítostí? Kdy a kde se odvrátil od srdce, byť sebe hříšnějšího a sebe zneuctěnějšího, jakmile se po Něm roztoužilo kajícínou bolestí a jakmile k Němu vzhlédlo pokornými slzami? Nejhříšnější vášně, jakmile se při pohledu do svatých očí Jeho zhrozily samy sebe a k nohám Mu padly v palčivém studu, nenašly v Něm nikdy tvrdého Soudce, jenž ortelem svým drtí a ponižuje, ale pokaždé dobrotivého Otce, jenž se smilovává a odpouští. I největší zločinec, jakmile se dovedl Kristu vrhnouti k nohám, směl doufat v odpuštění a vstával očištěn a dobrému životu zase vrácen.

Drazí moji, chcete poznati Boha v Ježíši Kristu? Zadívejte se na Něj ve chvíli, kdy cizoložná žena hanbou a strachem svíjí se u Jeho nohou. Tvrdí fariseové již již chápají se kamení, aby ji podle zákona k smrti ubili — a Kristus zvedá ji z prachu země a z kalu hříchu a volá: „Jdi a nehřeš více!“ A nestačí-li vám ani to, vizte Její, jak se dává od Jidáše zrádně líbati v tvář, jak mlčky a bez odporu — On — všemohoucí a věčný — dává se vláčeti ulicemi, přibíjeti na kříž, a umíraje jak zahlíží se božskýmá očima svýma na všechnu tu lidskou nízkost, podlost a surovost — a obraceje oči k nebeskému Otci svému, jak volá: „Otče, odpusť, jim, neboť neví, co činí!“ A až budete mysliti, že jste už všechno vyčerpali a všechnu lásku Ježíše Krista pochopili, zajděte si do chrámu Páně a klekněte před Jeho oltářem — ale klekněte tak, jako klekají, kdo odložili všechnu pýchu — a buďte jisti, že ztrnete úžasem. Drazí moji, uvidíte Krista, jenž nejen za nás na kříži dovedl umřít, ale z lásky k nám na oltářích znova pro nás ožil. A věděl dobře, že se v tomto druhém životě svém setká se stejným nevděkem jako v životě prvním; věděl náš vševědoucí Spasitel, že potupa a nenávisť pronásledovati Její budou až do svatostánku, jako šly za ním až na Kalvarii — ale láska Jeho byla silnější našeho nevděku, a On dlí mezi námi, živý a skutečný pod způsobou chleba a čeká tiše a trpělivě, až se na Něho konečně rozpomeneme,

až v bídě a bolesti k Němu ruce vzepneme a až v bolestném poznání své hříšnosti k Jeho nohám se vrhneme.

Přátelé drazí, rozumíte již svému Spasiteli? Bůh dle ducha i dle srdce — nejvyšší Moudrost a nejvyšší Láska, neomylná Pravda a nekonečné Milosrdenství — toť náš Bůh a Pán.

A nyní, přátelé moji, chystám se v řadě promluv rozvinouti před vámi celkový obraz velikého Jeho díla, celé to stvoření nového světa myšlenek a citů, jež vyšlo z rukou Jeho. Už předem tvrdím, že i ve velkolepém pojetí i v provedení, jež sobě rovného nemá, zřejmě rozeznáte pečeť Boží.

Drazí moji, jen velikánům je možno, vyrýti hluboké brázdy v půdu světa, vyvolati veliká hnutí v lidském duchu a zvrátiti a přetvořiti staré názory a staré řády. A není velikánem než ten, v němž rozum dospěl vrcholu jasnosti a jehož vůle je ocelově silná a nezlomná. Myslete si idey sebe vznešenější, ale při tom vůli slabou a vratkou — a naopak — myslete si vůli skalopevnou a nezdolnou, ale obzory úzké a myšlenky malicherné — a co se zrodí, bude jen činem všedním beze všeho vlivu na lidstvo a beze všeho významu a dosahu pro budoucnost.

Nuže, drazí, vyniká Kristus opravdu silou myšlenky a silou vůle nad všechnu úroveň lidstva? Dovedl myslit a dovedl chtít, jak jenom Bůh myslit a chtítí dovede?

Co chtěl Ježíš Kristus? Abychom to pochopili, vmysleme se živě v dobu, kdy zjevil se ve světě. Co shledal? Všude jen vládu smyslů a vášní — a všude jen vládu tvora. Duše lidská utlačena a spoutána, všechny touhy a všechny snahy platily jen tělu, požitek byl účelem života, každá vášně měla svůj oltář. Nuže, to všechno chtěl Kristus změnití rázem a do samých základů. Smysly a vášně v okovy chtěl spoutat, ale za to duši uvolnit křídla, aby se rozletět mohla do říše pravdy, světla a svobody; pryč s oltáři, na něž pobloudilý duch lidský vyvýšil vše, čemu se klaněl v otrocké bázni anebo co zbožňoval v nízké smyslnosti — a pro všechny věky příští stůž ve světě oltář, před nímž klaněti se máme Bohu věčné Pravdy, Bohu neskonale Lásky a Bohu svrchané Svatosti. Ejhle, myšlenka Kristova; rcete, drazí moji, dá se mysliti něco velkolepějšího a vznešenějšího? Co jiného to bylo než naprosté obrození mravní a než plné přeměnění všech lidských názorů a citů?

Vím ovšem, přátelé moji, že i před Ježíšem Kristem pojali mnozí veliké záměry a někteří z nich že se dožili i úspěchů — ale srovnejte s tím, co Kristus zamýšlel, a poznáte, jaký v tom nesmírný rozdíl! Co vykonali lidští velikáni? Někteří z nich založili mocné, slavné říše; na ty nevzpomínám v tomto okamžiku; nechci a nedovedu s posvátného tohoto místa pěti chválu těch, na jejichž díle lpěla kletba a slzy, a jejichž moc

a sláva vyrostla z hrobu národů ujařmených a z potoků krve národů ubitých. Ale na ty myslím, kdož moudrými zákony zabezpečili mír a řád v obcích a státech a na ty ještě víc, kdo odhalili světu nové obzory myšlenkové a otevřeli vědě nové cesty a dráhy. Jména jejich jsou a zůstanou zářivými písmenami zanesena v dějiny lidstva, a nám je svatou a radostnou povinností, hleděti k velikánům těm s nadšeným obdivem a vděčnou úctou. Ale, drazí moji, dá se s tím vůbec srovnati, co Kristus zamýšlel? Z velikánů oněch pracoval každý jen pro národ svůj, Kristus však chce se zmocniti celého světa; jejich vliv uchvátil nanejvýš jen několik pokolení — Spasitel náš chce býti Bohem a Pánem všech příštích století. A rozdíl základní, přátelé moji: všichni ti muži geniální zasáhli v osudy světa jen po stránce časné, jen v tom, co s lidmi žije, ale co také s lidmi umírá. Kristus však první a jediný zmocnil se duše lidské, zmocnil se toho, co žije i za hrobem a je nesmrtelné jako Bůh sám. V tom právě stojí neskonale výše nade všemi, že lidským nadějším otevřel obzory záhrobní a lidské touze po pravdě a štěstí otevřel svět věčné blaženosti. A tím již, přátelé moji, všechno, co ostatní geniové vymyslili a vykonali velikého, ušlechtilého a plodného, všechno, co trvalým požehnáním vykvetlo z jejich myšlenek a jejich práce, pojal i Kristus ve svoje dílo, ale dal všemu rozměry nadlidsky velké a neskonale vyšší. Vše dobré, co oni chtěli,

i Kristus chtěl — ale všemu tomu dovedl dáti vyšší podklad a zabezpečit trvání neskonale delší. Jen Kristovo dílo nese na sobě pečeť všesvětovosti a věčnosti a tím i pečeť božství.

Již to jest jistě idea nadlidsky velká, i když hledíme jen na ni samu; do jakých rozměrů však vyrůstá, zahledíme-li se na Toho, jenž tuto myšlenku pojal. Především, draží moji, je idea ta plně a výlučně Kristova! V něm a jedině v Něm vzklíčila, v Něm a jedině v Něm má svůj pramen. To nelze říci o nikom z lidských velikánů; vždy před nimi žil někdo, jenž ducha jejich svými myšlenkami odkojil, ve svých názorech je odchoval a do myslí jejich zárodky vložil, z nichž později vyrostlo, co velkého a vznešeného vymyslili. Vezměte učencům, filosofům a zákonodárcům to, co ze svých vědomostí děkují jiným, a užasnete, jak málo jim zbude, co by bylo opravdu jejich vlastnictvím a jejich osobní zásluhou. Tak není u Ježíše Krista! Žádná škola nesmí si obovati Jeho myšlenky, žádný filosof nesmí mu říci: „Čím jsi, jen mnou jsi se stal, a co vyklíčilo ve tvou duši, k tomu já jsem semene nasil a nad jeho klíčením jsem věrně bděl.“ Rozumějte mi dobře; tím nepravím, co Kristus zjevil, že bylo všechno nové a nikdy neslýchané. Pravda, má-li pravdou být, je věčná jako jest věčný Bůh, její pramen — ale v tom je božská síla Kristova, že i pravdy známé k úžasným vrcholům vyvýšil. Řcete sami, které oči lidské zahlédly aspoň

z daleka ten závratně vysoký cíl, jež Kristus si vytyčil? Komu se kdy i jen zasnilo o myšlence, jaké náš Spasitel svůj život zasvětil? Pravím znova, že před Ježíšem Kristem vidím ve světě říše politické, založené ostřím meče, udržované tvrdým násilím; vidím tam i říši vědy a říši umění a hledím s obdivem na její vznešenou krásu — ale říše duše, království božího nehledejte nikde, kam nezapadl svit hvězdy betlémské.

Synagoga byla ovšem už přípravou k tomuto království; i v každé srdce lidské vložil Bůh první zárodky jeho a první živly jeho, ale kdo kdy pomyslel na to, zárodky ty oživit, živly ony zorganizovat, a co bylo pouhým nástinem, dokonati v dílo svrchované krásy a nadlidské vznešenosti? Kdo řekl kdy z lidí: Slučme všechny národy v národ jediný, a zákonem národa toho buď láska k Bohu, a pojátkem národů těch buď láska k bližnímu? Kdo vyslovil kdy z lidí, aby nebylo již Řeků ani Židů, ani Římanů, ale všichni aby byli bratry v jediném Bohu a Spasiteli svém, Ježíši Kristu?

Věřte, drazí moji, i kdyby něco podobného bylo zatanulo na mysl člověka, byl by se lekl myšlenky tak úžasné a byl by ji odhodil jako šílenou představu. A Kristus nejen že ji vyslovil, ale Kristus tu myšlenku učinil zákonem, jímž řídit se měly všechny budoucí věky a jímž spravovati se měla všechna budoucí pokolení.

A nač kladu důraz, přátelé moji, — idea Kristova není dílem, o němž by byl Kristus léta

pracoval, dle poměrů a okolí měnil, příznivých okolností vyčkával, se všemi možnými překážkami počítal a dle nich je upravoval. Tak jednáme my, a jen dobrý Bůh náš ví, jakou trnitou cestou jde každý, kdo veliké záměry pojal, k jakým smutným koncessím je nucen, jak musí slevovat, jaké ústupky činit, nechce-li ubíti už v zárodku, na čem visí vším životem svým.

Kristovo dílo bylo však hotovo již v prvním okamžiku jeho vystoupení, a za vytyčeným cílem jde Kristus až na vrchol Kalvarie. A nad čím ještě více žasnu: po Něm přijdou pak ucedlníci Jeho, svou krví to dílo zpečetí, všechny síly svoje tomu dílu posvětit — a pak — pak, drazí moji, počet apoštolů Jeho zmnoží se do tisíců a do millionů, všemi jazyky bude hlásáno, tisícerými životy a tisícerými ctnostmi bude dosvědčováno — po nízkých a prostých připojí se k němu velcí a mocní — sama věda postaví se pod jeho ochranu, samo umění zasvětit se jeho službě, aby je oslavilo a samo z něho vzlet a nadšení čerpalo — ale myšlenka sama zůstane nezměněna a neporušena tak, jak vyšla z ducha Kristova! Ani utrpení, ani vítězství, ani převraty a revoluce v lidstvu, ba, ani čas, jenž jinak všechno zmůže a všechno podemílá — nic této myšlenky neubije a nic jí neseslabí a nezakalí.

Vím, drazí moji, — mluvívá se jinak — království lásky Kristus založil, a ve světě tolik nenávisti; milosrdenství učil, a ve světě tolik tvrdo-

sti; k svatosti nás povolal, a kolem nás i v našich vlastních srdcích tolik nízkosti a hříchu. Ano, je tomu tak, přátelé moji, ale plyne z toho snad: Pryč s křesťanskou naukou, pryč s křížem Kristovým a pryč i s Ježíšem Kristem? Přátelé moji, až mi nevěra dokáže, že srdce lidská tvrdnou, milují-li Ježíše Krista, že začne nenávisť všude, kde hluboká víra v Krista se vkoření, až mi dokáže nevěra, že člověk mravně klesá, plní-li věrně příkázání Boží, modlí-li se k Bohu ne pouze ústy, ale celým srdcem svým — pak budu první, jenž s vámi volati bude: pryč s naukou, jež je pro lidstvo neštěstím a pro duši zkázou. Ale, dokud já mohu dokazovati vám, že kdykoli sám jsem klesl, kdykoli ať myšlenkou či skutkem dopustil jsem se něčeho, čím svědomí bylo pobouřeno a srdce poskvrněno, bylo to pokaždé jen tehdy, kdy jsem příkazy Kristovy přestoupil — dotud vším nadšením na všechny útoky nevěry smím odpovídat pevným, radostným: „Věřím v Ježíše Krista, Syna božího jednorozeného!“

Přátelé moji, představme si, že bychom o Kristu nic nevěděli a dnes že by nám někdo po prvé zvěstoval, že Bůh se vtělí a mezi nás přijde, aby tu království Boží založil. Rcete, drazí, čekali bychom a mohli bychom čekati něco vyššího, něco vznešenějšího než Kristus vykonal? Kdybychom sami vyměřiti měli tomuto Bohu cíl a účel poslání Jeho, rcete, co bychom přidali, čím bychom zvýšili ideu Jeho? Ne, drazí moji, Kristus ve všem

myslil jako Bůh, a nedovedeš-li to pochopiti, zamysli se ne tak nad Ním, jako sám nad sebou. Prozpytuj jednou srdce své i ledví, abys uviděl, co se staví mezi tebe a božského Pána tvého; buď jist, že to v poslední příčině bude něco, čemu On vypověděl boj na život a na smrt, ať už je to pýcha, či sobectví, či nízká smyslnost.

A jak je s vůlí Ježíše Krista? Odpovídá Jeho vůle svou silou a svou nezlomností vznešenosti a velikosti Jeho myšlenky?

Vracím se k myšlence, v první promluvě vyslovené. Představte si chudičkého tesaře; vyrůstá v zákoutí světa, v těsné chudičké dílně a živí se mozolnou prací svých rukou. V dílnu jeho nic nedoléhá ze zápasů, jež vede duch lidský o poznání pravdy, a jež bojuje vůle lidská o dosažení svobody. Plných třicet let žije tím tichým, skrytým životem a najednou vystupuje na jeviště světa nikým nevolán, žádným vzbouřením davů na veřejnost nevynešen, žádnými vášněmi k veliké úloze nestržen — a ejhle, prostý dělník rázem mění se v zákonodárce a chudičkový, neznámý člověk prohlašuje se pánem nejenom světa, nejenom života, ale věčným, svrchovaným Pánem duší. Lid Jeho úpí v otroctví římské vlády, a volá-li po Messiáši už celá tisíciletí, volá vždy jen po velkém Mstiteli, jenž rázem rozlomí jeho pouta, mečem a krví pomstí jeho porobu, všechny národy vrhne Israeli k nohám a lid židovský povznese k slávě a bohatství a štěstí. Co mohl čekati Kri-

stus od lidu takového? Jaké pomoci směl se nadíti od toho lidu Ten, jenž přichází tichý a pokorný srdcem a místo staleté židovské nenávisti hlásá sbratření národů a království pokoje?

A jinde všude vidí Kristus lid na kolenou před mrzkými oltáři a vidí národy v prachu před mrzkými tyrany. To všechno vidí a co chce? Mravní hnilobu chce uzdravit, mravní nízkost lidstva chce povznést a staletou nevědomost chce světlem pravdy prozářiti. Dobře ví, že proti Němu stojí předsudky, jež musí zlomit, zvedají se vášně, jež musí zkotit, sám rozum lidský že musí opanovat a svobodu lidskou a lidské svědomí že si musí teprve podmanit. Ví to a pouští se v boj, jakého samo nebe ještě nevidělo. Bez odkladu a bez ohledu všem srdcím pyšným velí: pokořte se, všem lidem smyslným a požitkářským káže: zapřete se, a chudým i mocným, učeným i prostým velí: podrobte se! Přátelé draží, je přirozeno, že v první chvíli docílí opaku. Co má moc a co má jakou sílu, všechno se zvedne proti Němu: učenci ve jménu vědy, státníci ve jménu vlády, kněžstvo dokonce ve jménu bohů a náboženství, a císařové, ti ochotně propůjčí meč, aby bylo ubito, co mluví o svobodě a co mluví o bratrské rovnosti. Ale co na tom, že Ho odmítnou, že se zvednou proti Němu všichni bez rozdílu, co na tom, že Jej pronásledovati budou a na konec Jej i na šibenici kříže přibijí — Kristus nejen že do posledního dechu zůstane věren svému úmyslu, ale On —

a v tom vidím vrchol božské Jeho síly — On silnou vůli svou odkáže i svým apoštolům, svou hrdinnou nepoddajnost zůstává i statisícům svých vyznavačů, až konečně svět, jenž dovedl věčnou Lásku ukřižovat, dovede před touto Láskou na kolena padnout.

Přátelé moji, je to vše božské či pouze lidské? Vy to víte, co vykládám, že není můj výmysl, ale že je to fakt, jenž ohromností svojí dovedl vyplnit devatenáct století, a k Němuž znova a znova vraceti se musí, kdo chce porozuměti vývoji člověčenstva. A co útěchy plyne z fakta toho, přátelé moji, právě ve smutných dobách našich! Počátek díla Kristova je nám zárukou pro jeho pokračování; co Kristus učinil tehdy, je nám jistotou toho, co učiní i příště. Kde kdo kolem nás věští záhubu církve, rakev pro ni už dávno uchystali a prorokují blízkou už dobu, kdy na ni nevzpomene už ani chuďas, ani dítě! Přátelé moji, nelekáte se těchto hrozeb? Nezdálo se snad už mnohému z vás při pohledu, jak záští přibývá odevšad, jak sám lid v celých massách, ba už i ve svých dětech se Kristu odcizuje, že snad přece kříž na konec podlehne a nevěra na celé čáře zvítězí? Nezaslívám vám vašeho smutku; pochopuji, jak teskno je srdci, jež miluje svého Krista a slyší a vidí, jak proti němu svět bojuje. Ale, drazí moji, hrozí církvi dnes opravdu větší nebezpečí, než jí hrozilo u její kolébky? Stojí Kristus dnes více osamocen, nežli stál při svém

prvním vystoupení? Tehdy jako dnes byl celý svět proti Němu a rouhal se i Jeho dílu i Jemu samému. Dnes tvrdí nevěra, že lidstvo Krista znenáhla opouští; tehdy tvrdila, že se k Němu lidstvo nikdy nepřidruží. Dnes volají vítězně, že Spasiteli už vypadává žezlo z ruky; tehdy hlásali, že na trůn nikdy nedosedne. Dnes jásají, že moc Jeho je zlomena, a tehdy kde kdo prorokoval, že moci nikdy nedosáhne. Zmýlila se nenávisť tehdy, jako se mýlí dnes. Chtěli Krista ubíti v kalu potupy, v nízkosti posměchu, chtěli Jej utopiti v potocích krve, ale ve třech stoletích ovládl Kristus svědomí lidské už tak dokonale, že ještě dnes po tolika staletích svědomí toto vymknouti se mu nedovede. Myslíte opravdu, že je těžší něco udržet nežli to teprve stvořit? Ne, draží moji, kdo nedovedl zabránit, aby církve se zrodila, nezabrání jí také, aby žila; a kdo přes všechny útoky, přes všechna pronásledování dovedl ji k vítězství, buďte jisti, že se postará také o její trvání. Že církvi bouře hrozí, to vím, tak jako vím, že ji ohrožovaly od samého počátku, a že znova je všechno proti ní a sotva hrstka věrných je nadšeně pro ni — i to vím, přátelé moji. Ale vím také, že za ní stojí až podnes Kristus, a vědomí to mi stačí. Své slovo dal, a já slovu Kristovu věřím; plných devatenáct věků tomu slovu dostál, a já vím, že mu dostojí i příště. Ne, nebojím se o dílo Kristovo, ale čeho se bojím, aby *nás* těžká tato doba nenašla slabými,

naše víra aby neochabla, *našich* nebeských nadějí aby neubylo a *naše láska* k Ježíši Kristu aby nevychladla. Kristovo dílo nezhyne, ale má duše může zhynout, nevytrvám-li při svém Spasiteli tím věrněji, čím více duší kolem mne Ho opouští. Na to myslím a za to se modlím pro vás i pro sebe, abychom důvěry nepozbyli v Toho, jenž jediný směl říci: „Důvěřujte, jáť jsem přemohl svět!“ Amen.

IV.

Jakými prostředky Kristus své dílo provedl?

Drazí moji! Postoupili jsme v minulé promluvě opět o krok ve svém studiu osoby Ježíše Krista. Hleděl jsem vám objasniti nadlidsky velkou sílu Jeho myšlenky i Jeho vůle, a vývody moje vrcholily v slovech: Spasitel náš dovedl myslit a dovedl chtít jako jediný Bůh myslit a chtít dovede. Jde nyní o to, zamyslíti se vážně nad tím, zdali odpovídá výsledek Jeho práce velikosti myšlenky Jeho a síle vůle Jeho; jde o to, zkoumati a zpytovat, zda i při provádění svého úžasného plánu Kristus ve všem lišil se od pouhých lidí a šel cestami, po nichž jenom Bůh by s úspěchem mohl jíti.

Přátelé drazí, jakmile někdo všechn svůj život zasvětil boji za velikou myšlenku, jakmile někdo pojal plán, od jehož uskutečnění čeká buď pro

sebe či pro svůj národ či dokonce pro celé lidstvo požehnaných výsledků, první povinností i první starostí jeho bude, hledati cest a hledati prostředků, jež k cíli vedou. A tu předem již pravím: Zahledím-li se na svého Ježíše Krista, sleduji-li krok za krokem Jeho činy, přemýšlím-li, jak si připravuje půdu pro své světové dílo a jak si razí cestu k lidským duším — nevyházím z úžasu. Ve všem překvapuje a pravý opak činí, k čemu by lidská moudrost a rozvaha radila, ba, zdá se mi, jako by úmyslně vždy jen to hledal a vždy jen to činil, co by Jeho dílo mohlo ohroziti a zničiti. Nesnáz na nesnázi vrší, nemožnost na nemožnost kupí — ale, drazí moji, když své postavení zdánlivě naprosto znemožnil, slavně vítězí. A můj úžas mění se pak v obdiv. Začínám pochopovati, tak jak Kristus jednal, nikdo z lidí že jednati nemohl, a vidím teprve, jak božská povaha Jeho vyzařuje jasně z celého díla Jeho. Pozoruji-li, jak právě největší překážky pod Jeho rukou mění se v posilu a výhodu, jak úspěchu dociluje po cestách, jež dle našeho lidského úsudku by měly strhnouti Jej v zkázu — pak, drazí moji, je nemožno neviděti Jeho síly nadlidské, a sama nenávisť v bezděčném úžase na konec zvolá: Ne, to není lidské, zde vidět dílo Boží!

Přátelé drazí! Původci velikého převratu, duchu, jenž hluboce chce zasáhnouti ať v dějiny národa či v dějiny lidstva, je především třeba vynikajících, výjimečně velkých osobních předností. V tom ohle-

du ovšem není sporu, že Kristus stojí vysoko nade všemi. Pouhý pohled na ideu, kterou světu zjevil, poučil nás již, že se v Něm tajila tak úžasná síla ducha a tak nadlidská síla vůle, že si ani nelze mysliti něco, co by se s Ním i jen srovnati dalo. Přesvědčení tomu neubránili se ani ti, kdo Krista s trůnu božství strhnouti chtěli, ani ti, kdo kříže Kristova a ještě více nauky tohoto kříže vášnivě nenáviděli. „Po Kristu,“ volá Strauss, „nepřijde nikdo, kdo by ho překonal, ba, ani kdo by dosáhl po Něm a skrze Něho téhož vysokého stupně v životě náboženském. Nikdy, nikdy nebude možno vznésti se výše, ba, nedá se ani pomyslit, že by mu kdo byl roven.“

A přece, drazí, ani tato výjimečná vznešenost nestačí k úspěchu. I muž sebe větší, duch sebe vznešenější nedojde cíle, nedovede-li si získati u lidu vážnosti a nedovede-li svým cílům získati času. Čas je podmínkou všeho fysického života; vážnost a autorita je podmínkou života mravního.

Nuže — drazí — hledí Kristus opravdu dojíti vážnosti a tím nabýti mocného vlivu? Mohl by a, po lidsku mluveno, *měl by!* Proto by měl, že Jeho cílem je ovládnouti svět, a není vlády a není moci, kde není autority. Na slávu člověka to prohlašuji, že jen tehdy se podrobí, dovedeš-li jej silou autority svojí k tomu přinutit. A proto již v zájmu zdaru měl Kristus o tuto vážnost svoji u lidu dbát a hledět jí dojíti v míře nejvyšší. A jestliže komu, přátelé moji, jak snadno to bylo Je-

žít Kristu! Řcete, kdo mohl slávy a obdivu do-
jítí lehčeji než náš Spasitel? Život Jeho byl ctnost-
mi tak bohat, že k samé nenávisti směl zvolati
otázkou, k jaké se člověk, jenž zná sebe sama,
ani mezi přáteli neodvází: „Kdo z vás smí mne
vinit z hříchu?“ A duch Jeho září světlem tak
jasným, že nejen lid, ale sám výkvět národa ži-
dovského volá v úžase: „Tak ještě z lidí nikdo ne-
mluvil!“ A vzpomenu-li zázraků Jeho, vidím-li,
jak slzy osýchají, kdekoli se zjeví, nemoc jak
prchá, kamkoli vejde, radost a naděje v život že
se vrací, kamkoli vstoupí — přátelé moji, co
všechno mohl Kristus z lidu učinit, k jakému na-
dšení jej strhnout, k jaké moci a slávě se dát
od něho povznést, kdyby byl chtěl! A Kristus?
Nenajdu, že uniká davům, jakmile vděčnost jejich
v nadšení propuká, ale Spasitel náš místo slávy
přímo vyhledává potupu a ponížení. „Exinanivit
semetipsum,“ praví apoštol o něm, — „ponížil
sebe sám,“ a vy to víte, přátelé moji, jak se mu
to zdařilo. Tolika mraky zastřel své osobní před-
nosti, takovým přítmím zahalil svou nekonečnou
moc — všechen život Jeho je pln tolika ponížení
a tolika zdánlivé nízkosti, že nejen nemožno lid-
ským očím v Něm poznati Boha, ale skoro i těžko
v Něm rozeznati vynikajícího člověka. A byl-li již
život takový, jaká teprve byla Jeho smrt! Hanba
a potupa Jej zaplavuje odevšad; nenávist fariseů
Jej drží konečně ve svých spárech, státní moc
Jej vydává zášti na pospas, samo přátelství Jej

buď hanebným polibkem zrazuje nebo zbaběle zapírá a opouští, a rozvášněný dav Jej tupí a Mu spílá. Rcete, draží, kdy viděl svět v životě jediného člověka tolik a tak úžasných urážek a potup? Jeho posláni, Jeho nauka, Jeho činnost, Jeho slovo i Jeho osoba — všechno se třísni, všechno se snižuje a úžasně ponížení to vyvrcholí na konec popravou. Ejhle Krista! Všechno lidstvo chtěl podrobiti svému zákonu — a hle — na šibenici kříže visí mezi dvěma lotry a klesá v očích světa k strašlivé úrovni vyvrhelů lidstva. Přátelé milí, hodně živě hleďte si představit ty poslední hodiny Jeho života. Kam pohlédne, všude zrada, všude nenávisť a všude posměch — i nebe nad Jeho hlavou pusté a tiché — jen jediné srdce mateřské — to zůstává věrno, ale srdce to puká hořem — jen několik duší přátelských mu zůstává oddáno, ale duše ty malomocně lomí rukama. Umře konečně, a to, co nesou ke hrobu, je zkrvavělé tělo, zneuctěné jméno a potupená památka. Věru, chtěl-li si Kristus připravit postavení v pravdě zoufalé, zdařilo se to; sama sebe plněji opustit a sama sebe hrozněji zradit je jistě nemožno. I kdyby šlo o myšlenku sebe vznešenější a o záměry sebe slavnější — tolika hanbě neodolají a takovému ponížení musí podlehnout!

Je tedy konec s Evangeliiem a církví? Všechno ztraceno? Ztraceno — ach, draží moji, rcete raději: *všechno je získáno!* Nikdy nemělo křesťanství a neměla církev více síly, a nikdy nestál Kri-

stus blíže svého vítězství a blíže svého cíle, jako v tomto okamžiku! Zdání je ovšem proti Němu, ale nechtějte soudit podle zdání, nýbrž podle výsledků!

Vyčkejte s obžalobou a vyčkejte s ortelem; nechejte uplynout několik dní a mějte strpení, až uvidíte, co přinese již nejbližší budoucnost. Nevzdá-li se svět Kristu a nepadne-li Mu k nohám, zůstane-li po našem Spasiteli jen vznešená idea, zrazená svým vlastním původcem, jen veliký zá-
měr vlastní jeho vinou utopený v potupě veřejnosti — ano, pak proneste nad Jeho hrobem svůj ortel a prohlaste klidně, že na věčné věky zůstane Kristus usvědčen z malomoci a šílenství. Buďte jisti, že ortel váš podepíše kde jaká myslící hlava, poněvadž jej bylo podepsalo již předem lidstvo samo.

Ale, přátelé moji, vyjde-li z těchto stínů sláva, jaké svět ještě neviděl, stane-li se tato tupená nauka zákonem lidského svědomí, vnutí-li tento popravený, tento ukřižovaný Kristus své myšlenky lidskému duchu a vnutí-li svou lásku lidskému srdci — slovem, drazí moji, vykoná-li smrt tohoto pranýřovaného Krista, co nevykonal život ani nejslavnějšího člověka — pak i vy musíte vyznati s apoštolem, že všechna ta potupa a všechna ta slabost byla vpravdě božskou moudrostí a silou!

Přátelé moji, kdyby se byl Kristus zjevil lidstvu v plné slávě svého božství a kdyby byl všemocí

svou do prachu přinutil všechno lidstvo, byl by ovšem nastal v lidstvu také úžasný převrat, ale převrat podobný všem revolucím lidským. Po lidsku mluveno není ani možno, aby sláva na konec nezachvátila myslí, a síla opravdová aby na konec nedobyla vítězství. Ale vykouzlit velikost ze svého ponížení, projevit sílu svojí slabostí, zneuctěním dojítí slávy a opuštěností získat celý svět — dáti se šlapat jako bídný červ, ale právě tím býti pak vyvýšen až na sám oltář — býti vyvrhelem, ale právě proto státi se Bohem — ejhle, co jde nad lidské síly! A to dovedl Kristus: na kříži umřel, ale s kříže toho pak uchopil lidstvo, zvedl je až ku svojí výši — a lidstvo to donutil, aby po devatenáct už věků klečelo v nezměrné úctě, hluboké pokoře a radostném nadšení před opuštěným, potupeným a umučeným Bohem svým!

Opakují, drazí moji, Kristus nedbal, aby u světa vážnosti došel; nuže, jak dovedl využití *času*, této největší moci, bez níž reformátor zvítězit nemůže? Vždyť, mám-li jednat, musím žít; ale nad čím má člověk méně moci než nad časem? Jsi-li geniální, pochopuji, že jsi si vědom své síly a že můžeš ručiti i za svůj život? Vůle je konečně přec jen naše, ale život náš je vždycky v rukou Božích.

A přece, drazí, na rozdíl od všech velikánů Kristus i časem pohrdl, a to tak dokonale, že *všechen svůj úspěch čeká od své smrti*. Úžasná myšlenka! On jediný pojal plán zmocniti se celého světa, vši budoucnosti — a cestou k tomuto plánu

je mu potupná smrt a předčasný hrob. Chápete to, přátelé moji? Kdokoli z nás chystá se k velikým úkolům, kdokoli z nás touží, aby svým životem prospěl a nějaké stopy po sobě zanechal, jimž by aspoň několik srdcí vděčně žehnilo, jak lpí na životě a jakým smutkem trpí, cítí-li, jak mu ubývá sil a konec že se neodvratně blíží. I Kristus chtěl zvítězit, a to zvítězit neskonale slavněji, než člověk může chtít — ale právě proto chtěl umřít. Všimněte si, jak krátce tu pobyl mezi námi; jenom tolik času si popřál, kolik stačilo na zjevení pravdy, na získání apoštolů a na založení Církve, a pak již chvátá, aby odhodil život jako překážku svého díla. Čtěte Evangelium — poznáte, jak toužebně mluví o své smrti, jak přímo netrpělivě čeká chvíle její a jaký slavný triumf si od ní slibuje. „Až vyvýšen budu od země, všechno potáhnu k sobě,“ teprve od mého hrobu najde svět cestu k mým nohám a k mým oltářům!

Přátelé moji, dá se mysliti větší pohrdání časem a jeho vlivem?

A jak se konečně postaral Kristus o svoje dílo, když opustil zemi a vrátil se v nadhvězdnu svoji říši? Jaké si zvolil *nástroje*, jakým lidem vložil na bedra úkol, prováděti nadlidské dílo Jeho?

Přátelé moji! Jde-li někomu z lidí o velikou myšlenku, která má proniknout v kruhy co nejširší, hledá pomocníků, a to takových, kteří by byli hodni pracovati za ni a bojovati za ni. Do-

bře ví, že myšlenka sama není ještě vším, a byť byla sebe vznešenější, že nezakryje nicotnosti svého hlasatele a nebude nikdy omluvou neschopnosti svojich šířitelů. A jedná jistě moudře, vybírá-li jen z výkvětu lidstva a hledí-li pro svoji ideu získat, co stojí na vrcholu i vědění i čestnosti.

Přátelé milí, jestliže jaký úkol vyžadoval vzácných a vynikajících vlastností, byl to jistě úkol mravního obrození světa. Veliký Bože, čeho tu všeho třeba, aby byl aspoň jakýsi poměr mezi tak nadlidským dílem a mezi hlasateli jeho! Jistě že jest třeba apoštolům ducha vynikajícího, aby pochopili myšlenku svého Mistra, a zároveň vznešené, hrdinské vůle, aby se dovedli myšlence té obětovati. Je třeba neochvějně odvahy; vždyť se mají sraziti současně se všemi mocnostmi světa a se všemi vášněmi lidstva; je třeba železné pevnosti, která se nelekne sebe vášnivějších útoků a sebe zoufalejšího odporu; hlubokého vzdělání, aby dovedli čeliti námitkám vědy a přesvědčovat i nepřístupné myslící duchy — a především, jaké tu třeba znalosti lidského srdce a lidských povah, aby získati lidstvo dovedli pro nauku tak novou a zkaženým srdcím tak se přičítí.

Přátelé moji, shrňte všechny schopnosti, všechny vlohy a všechny vědomosti v jedno, a jistě se vám ještě bude zdáti, že vše to nestačí na dílo tak obrovské!

A nyní se zahleďme na apoštoly Ježíše Krista! Najdete u nich, co jsem právě líčil? Ach,

vy dobře víte, že i při volbě svých apoštolů Kristus neúprosně zavrhuje všechno, co má jakousi přednost a co v očích světa má jakousi moc. Míjí učence a filosofy a sestupuje až k posledním stupňům sociálního postavení, aby dle slov sv. Pavla „tím, co není, zahanbil vše, co jest“. Jde na břehy jezer a mezi rybářské sítě. Sám kdysi dělníkem, obrací se k dělníkům, aby, až přijde hodina jejich, proměnil je v učitele a vůdce národů. Rybáře, jichž veškerou ctižádostí byl hojný lov, nevzdělance, pro něž myšlenkového světa ani nebylo, lidi hrubých mravů a hrubých rukou volí Kristus svými apoštoly. Ale neříkejte, drazí, že není žádného poměru mezi těmito lidmi a jejich úkolem. Po lidsku myšleno, ovšem, ale, drazí moji, což ještě nepochopujete Krista? U díla lidského je ovšem nutno hledati vztahů, dbáti úměrnosti; k dílu vědeckému zavoláte učence, k boji zvolíte vojíny, vládu státu svěříte politikům. V díle božském je však pravý opak; nadlidský jeho ráz přímo vyžaduje, aby nebylo vztahů a aby nebylo poměrů, ale výsledek aby byl pak tím zářivější a slavnější. Nechť přijdou jen oni nevzdělanci, ti chudšasové, ti lidé bezvýznamní, ať přijdou se svými neznámými jmény, svým drsným slovem, se svou naprostou neznalostí lidí a světa — není-li žádného poměru mezi nimi a nesmírnou úlohou jejich, vězte, že je aspoň poměr a podobnost mezi rybářskými sítěmi jejich a tesařskou dílnou Kristovou, je aspoň poměr mezi rybáři galilejskými

a Ukřižovaným na Kalvarii. A oni přicházejí, ve všem spíše na závalu než na prospěch — spíše na překážku než k pomoci svého Mistra; přicházejí a veškerou předností jejich je pouze volba Kristova, a vší mocí jejich je poslání, které jim svěřuje, ale volba ta všechno doplňuje a poslání to všechno nahrazuje. Jsou neučení — Kristus bude jejich vědou; jsou nevýmluvní, Mistr bude jejich výmluvností; nemají odvahy, Spasitel bude jejich silou; nemají významu, Bůh vtělený bude jejich autoritou. „Jděte a učte,“ řekl jim Spasitel, a oni jdou a hlásají Evangelium.

Příště, drazí, promluvím o této jejich práci; dnes mám na mysli jenom volbu jejich a poznávám z ní opět svého Boha. Co jiného chtěl Spasitel, než založiti církev svoji tak vyvýšenou nad všechnu moc lidskou, aby nikdo nesměl se pyšnit, že ji pomáhal zřizovat a nikdo aby si neosobil práva jí vládnout? Proto pohrdl moudrostí světa a proto pohrdl silou lidskou, aby bylo pro všechny příští věky jasno, dílo Jeho že není dílem lidským.

Povolá ovšem i učence i filosofy, ale až později, až bude všemu světu zřejmo, že triumf Jeho není jejich dílem. Ano, až prostí rybáři chytí národy do svých sítí, až božská filosofie kříže stane se filosofií světa, až bude lidstvo klečeti už u nohou Kristových, a filosofové až zůstanou osamoceni ve svých opuštěných školách, pak přijde Kristus i k nim a řekne: Hleďte, nebylo mi

vás potřebí; nauka má pronikla již vším světem, a já jsem apoštolů jejich nevzal z vašich škol. Všechny mé chrámy jsou lidstvem přeplněny, ale já jsem je přivolal bez vaší výmluvnosti a připoutal je k sobě bez vaší pomoci. Podrobil jsem si inteligencí k nesečtení, jež myslí nyní mými myšlenkami a podrobil jsem si je bez vás a proti vám. Pochopte to, vy králové myšlenek; porozumějte konečně, kdo jste dosud rozuměti nedovedli. Vejděte i vy do mojí svatyně, ale ne jako vůdcové, nýbrž jako pokorní učedníci; ne abyste hloubali jen nad mým Evangeliem, ale abyste žili dle něho a plnili věrně jeho příkazy.

A z téhož důvodu i císařové byli vyloučeni z apoštolátu a povoláni až naposled. Přátelé milí, kdybychom je byli měli ve svých řadách již od počátku, kdyby nás byli svým purpurem zaštitili a Církev kdyby hned v první době byli vyvýšili na trůn, jak by byla bývala jich ochrana nám osudnou! Jakou cenou by byla církev zaplatila jejich služby! Všechno vítězství by si byli připsali a právem by byli hlásali: My jsme stvořili církev — nám tedy patří právo na církev. Proto nemohli býti císařové apoštolové Kristovými, ba, dle Tertuliana nemohli býti zprvu ani jejich učedníky. A Kristus jich opravdu nechává stranou; káže své Evangelium bez nich, získává své stoupence bez nich, stanoví své zákony bez nich a bez nich zřizuje i svou hierarchii a zakládá bez nich svoje království. Běře jim jejich poddané, jejich sluhy

a jejich otroky, ale jich samých jako by nedbal. Teprve tehdy, když církev je zřízena, když žije už životem silným, neodvislým, a plodným, tehdy teprve, když už je světu zřejmo, že nic nemá a nic neobdržela od králů a vladařů — smějí i oni přijít. Kristus je přijme, ale ne jako pány, kteří prokazují milost, ne jako vítěze, kteří smějí diktovati podmínky, ale jako přemožené, kteří podmínky přijímají. Připomene jim Církev: Když jsem přišla na svět, vy jste nestáli u mé kolébky, nehřáli jste mne u svých prsou, ani jste mne neživili ze svých pokladů; naopak, ubíti a zardousiti jste mne chtěli již při mém zrození. S rouháním na rtech a s mečem v ruce stáli jste na všech cestách, které ke Kristu vedly. Lid vám vydal moje učedníky na pospas, ale zatím, co jste je mučili a rdousili, lid ten přešel ke mně a padl Kristu k nohám. Již ve třech stoletích zůstali jste osamoceni se svými filosofy bez žáků a se svými bohy bez ctitelů. Poděšení tímto osaměním i touto společností zaklepali jste konečně na moji bránu, otevřela se, ale jen jako poddaným a ne jako panovníkům. Jste v říši duší, kde prvním zákonem je rovnost všech před Bohem a svrchovanost Boha nade všemi!

Přátelé moji, tuto myšlenku bych rád hluboce vryl do vaší paměti, třeba že vím, jako to víte vy, že v pozdějších dobách leccos přišlo jinak. Ta Církev na popravištích ubíjená, stejně jako Spasitel její na pranýř stavěná a křižovaná — vy-

šla konečně z katakomb, získala napřed srdce lidu a získala na konec přízeň králů. Místo potupného pláště ověsili ji hávem purpurovým, místo koruny trnové vsadili jí z úcty a lásky na hlavu korunu královskou; divíte se a smíte se pak diviti, že tato sláva byla jí nebezpečna? Že byly chvíle, kdy ti, kdo měli na stráži stát a kdo měli zářit příkladem ctností a býti podobni Kristu duchem sebezapření, cenili přízeň mocných výše než svoji povinnost? Přátelé moji, koutí z toho zbraň proti Kristu bylo by totéž jako zlehčovati Jeho pravdu jen proto, poněvadž já jsem nehodným jejím hlasatelem, chtít zrušit přikázání Jeho, poněvadž já jich nedovedu věrně a vytrvale plnit, slovem býti proti Ježíši Kristu, že sluhové Jeho někteří nedovedli pochopit vznešenost svého úkolu a nedovedli nésti břímě svého povolání. Přátelé drazí, nikdy nedopusťte, aby mezi vás a Krista postavil se někdo, jenž by vám pohled na Něho zaclonil. Jste-li o božství Jeho přesvědčeni, milujete-li Jej láskou, na jakou jen Bůh váš právo má, pamatujte, pro celý život si pamatujte — jen za sebe samy že odpovídat budete a jen svoji duši že zachránit máte. Jemu patří — nuže, jeho budiž každou myšlenkou, každou touhou i každým činem svým. Amen.

V.

Úspěchy apoštolů zřejmým zázrakem.

Všechny veliké převraty sociální vyvíjejí se dle ustáleného, ba, skoro smím říci, dle nezměnitelného zákona. Viděli jsme až doposud, že Kristus zákona toho nedbal; přesvědčím vás, že jím až dokonce pohrdal. Všechny převraty zrají napřed po léta v hlavách jednotlivců, jsou připravovány tajně i v úkrytu, hledají spojencův, odvažují všechny překážky a předem už čelí všechněm nebezpečím a teprve potom propukají v činy a vystupují na veřejnost. Kristus nechystá ničeho, a přece všemu rázem vypovídá boj: ideám i mravům, strannickým zájmům i státnímu zřízení — a především boj, neúprosný boj vypovídá veřejnému mínění, dle Pascala „královně světa“. Převraty sociální pravidlem vycházejí se shora; několik vynikajících hlav vrhne jiskru v staleté tlumené hněvy, plamennými slovy pobouří tajený vzdor, připomeneme spáchané křivdy, opojí mysl skvělými sliby, a teprve potom dav se k nim přidá a život svůj nasazuje. Kristus začal směrem opačným; vy to víte, že zprvu k chudým a malým mluvil, a teprve, když už idey Jeho vnikly v srdce lidu, šířil je i ve světě boháčů a králů, ve výšinách vědy a učenosti. Ale, drazí, v čem je základní a naprostý rozdíl: Není a nebylo ve světě převratu, ať náboženského či sociálního, jenž by nebyl vítězil silou, ba, skoro

vpokaždé násilím; nelze jinak; co kráčí vpřed, kácí a drtí nezbytně všechno, co se v cestu staví, ničí a hubí bez milosti, co odpor klade. A Kristus náš? Na místě násilí bojoval silou přesvědčení; na místě nezdolného odporu vítězil mírností a slabostí. Vší zbraní jeho apoštolů byl štít víry; tekla-li i krev, pak jenom krev Jeho a krev učedníků Jeho. Krátce, Kristus znal jenom dva prostředky, a prostředky těmi bylo slovo a mučedlnictví.

A neříkejte, drazí, že slovo je nezdolnou mocí; neříkejte, že je pákou, jíž světy zvednete ze základů. Slovo že je mocí! Ano, přichází-li s výšin lidstva, zní-li s trůnu králů, s vrcholu vědy, s výšin moci — ano, je mocí, je-li výmluvné, dovede-li uchvátit ducha a srdce zároveň; ano, je mocí, a to mocí strašlivou, mluví-li k vášním a pobuřuje-li v davech všechny nízké pudy. Ale není mocí, vychází-li zdola, mluví-li ústy lidí nevědomých a především mluví-li proti vášním a chce-li tlumiti, co je v člověku nízkého. Vy to víte dobře, dnešní naše poměry jsou toho smutným dokladem.

Přátelé drazí! Dobře si dovedu představití první počátky činnosti apoštolské. Vidím těch několik mužů, divného kroje, drsné řeči a cizích způsobů, jak se objevují náhle uprostřed davů na veřejných náměstích Antiochie, Korinthu, Athén a Říma. Nedívám se, že se zástupy kolem nich shlukují a všechny oči zvědavě že se upírají k lidem, na jejichž tvářích zřetelný stopy přestálých trýz-

ní, a jejichž těla nesou krvavé jízvy přetrpěných muk. Mluví prostě a neuměle; z přízvuku i výrazu zřejmo jasně, že vyrostli pod jiným nebem a v jiném ovzduší — a obsah řečí jejich? „Mužibratři,“ volají k zástupům, jež jsou jim cizí nejen řečí, nejen krví, ale vším cítěním i vším životem svým, „pryč s modlami, jimž jste se dosud klaněli, pryč s oltáři, na nichž jste dosud obětovali, a pryč s bohy, před nimiž celá tisíciletí do prachu jste se vrhali. Novou pravdu a novou víru vám přinášíme, a ta víra nová káže křižovati své smysly, potlačovati svoje vášně, pokorovati a lámati svou pýchu a v kajících slzách a ve zkroušené bolesti klanět se ode dneška jen Bohu jedinému, jen našemu Pánu Ježíši Kristu, ukřižovanému na šibenici kříže!“

Přátelé moji! My všichni vyrostli jsme ve víře křesťanské; zvykli jsme již řeči Evangelia, jako jsme zvykli své řeči mateřské — a přece, jak těžko se nám věří mnohým jeho pravdám, a jak rády by se chvílemi vzbouřily proti nim i rozum náš i srdce naše — posuďte z toho, jak asi zněla slova apoštolů v uších pohanů! Je ovšem pravda, že oltáře jejich byly zneuctěny, chrámy jejich že zasvěceny byly i všem mrzkostem a hříchům, ale, drazí moji, právě v tom byla síla modloslužby. Všem vášním hověla, všem pýchám lichotila a při tom tisíciletou minulostí srostlá byla s dějinami vlasti i s dějinami jednotlivých rodů. Co velkého se kdy zrodilo v lůně národa, mělo v chrámě svůj oltář

a zařaděno bylo k bohům nesmrtelným — pochopujete, jak srostlý byl tento kult s duší národa? A toto všechno měl národ vlastníma rukama zničit, své modly zkácet, místo obětí, jež byly národním svátkem a opájely zraky svou nádherou, jako zpíjely smysly svými rozkošemi, měl obětovati sama sebe, měl učit se odříkání a sebezapření, měl začít nenávidět hřích a milovat ctnost — a to vše z lásky k Bohu, jenž před ním visel nahý, zmučený a trním korunovaný na potupném kříži! Řcete, drazí, zda to bylo po lidsku možno? K této nauce že se měli přikloniti filosofové pohanští, kteří až dosud ovládali duchy, a nyní sami měli pokorně usednout k nohám nového učitele a podrobiti tajemstvím víry jeho svou moudrost a svůj rozum? Ke kříži tomu že padnouti měli boháči a rozkošníci, pro něž až dosud měl život jen květy a zář, boháči, již dosud beztrestně a co hlavního beze všech výčitek svědomí pili ze všech číší, užívali všech požitků a nemusili odpovídati ze svého života ani světu ani svému Bohu? Pokorně že by měli vzíti na sebe jho Kristovo mocní tohoto světa, již stáli až dosud tvrdou nohou na šíji ujařmeného lidu, králové a císařové, kteří zpíjeli se válečnou slávou a málo dbali, jakými potoky krve je zakoupena a co na ní lpí kleteb a slz. Ti všichni že se měli rozhodnouti pro Ježíše Krista, jenž se svého kříže povolal rovnost všech před Bohem, jenž okovy těla i okovy ducha chtěl rozlomit

svou všemohoucí rukou a ducha svobody a ducha bratrství rozšířiti světem, který až dosud znal jen krutost tyranů, hanbu a utrpení porobených? Pro Boha lásky, pro Boha oběti že by se byli na pouhé slovo několika galilejských rybářů rozhodli všichni ti prospěcháři, jejichž bohem byl mamon a jejichž modlou bylo zlato, lidé, přirostlí k zemi a nízkým zájmům jejím tisícerymi kořeny a nepoznavší nikdy žádné touhy vyšší a žádného vyššího citu? Jaký prospěch kynul jejich obchodu, jaký zisk jejich práci — přimknou-li se k tomuto novému Bohu, jenž o tvrdosti boháčů dovedl mluvit tak strašlivými slovy a k chudíně dovedl se sklánět tak něžnou láskou? — A konečně, drazí, lid pohanský sám, lid otročící a zotročený — myslíte opravdu, že s jásotem uvítal apoštoly Páně? Zdálo by se, že aspoň lid dychtivě naslouchal Evangelium lásky, Evangelium dobroty a Evangelium milosrdenství. Tolik století úpěl v otroctví, tolik věků již svištěl nad ním bič jeho pánů, jimž patřil tělem i duší, mozoly svými i krví svou i životy svými — nebylo by divu, kdyby srdce jeho byla letěla Kristu vstříc, sotva že z úst Jeho po prvé zaslechla slovo soucitné a láskyplné. Nevěřte tomu, přátelé moji; k touze po svobodě je třeba velké, ušlechtilé duše, a té duše lid zotročilý nemá; svobodu a volnost vykoupíte jen obětmi, a k obětem třeba vznešeného srdce, jehož nehledejte v prsou rabů a otroků. Ach, ano, kdyby byl Kristus jako Spartakus kdysi lid jen bouřil,

všechny vášně jeho podpálil a k svobodě je vedl potoky krve povražděných tyranů — snad by mu byl i tento lid jásal vstříc — ale Kristus i chudým a poníženým mluvil o tichosti a mírnosti, i jim ukládal sebezapření a přemáhání — chudobě jejich neulevil, bolestí jejich nevyléčil, jen cíl života jejich zdvihl až k nebeským výším a k cíli tomu je chtěl vésti trnitou cestou oběti.

Hleďte, drazí moji, celé dílo Kristovo má všudy a ve všem stejný ráz. Pošetilost a bláznovství, abych užil slova sv. Pavla, najdete ve všem, v kázání Jeho i v kazatelích, v apoštolích Jeho i v původci samém. Všech duchů chtěl se zmocnit — a zatím lidstvo mu jistě odpoví smíchem a potupou.

Ne, — drazí moji, i zde výsledek rozhoduje pro Krista. — Tito ubozí, nevědomí, kazatelé opravdu zvítězili nad všemi filozofy, jejich slovo zdánlivě tak suché a tak pošetilé umlčelo na konec každé slovo jiné; lidstvo vydalo svůj rozum i svoje svědomí opravdu rybářům galilejským. Ptáte se, jak je to možno, žasnete, kterak výmluvnost, vědění a moc nedovedly zachrániti starých názorů, lichotících vší bytosti lidské, a jak nevzdělanost a prostota dovedly vnutit nauku tak přísnou a zdánlivě tak tvrdou? Přátelé moji, je to síla a je to vítězství božské pravdy — Kristus věděl, že jí netřeba pomoci a že zvítězí tím slavněji, čím méně smí se na lidi spoléhat. Pamatujte, drazí — pravda bývá ve světě osamocena — ale

nikdy není opuštěna v duších — všechny naše vyšší pudy a všechna naše ušlechtilá hnutí jsou na její straně; každé svědomí bojuje pro ni, a každý rozum hájí jejích práv. Ukažte ji světu, jak Kristus ji ukázal, v plné síle a v plné jasnosti její — a nebojte se o ni! Jakmile ji duše lidská uvidí, jakmile ji konečně pozná — buďte jisti, že dříve či později každý rozum ji vyvýší na trůn a každé svědomí že jí postaví oltář!

A přece, drazí, při vší svojí vrozené síle a při vší svojí příbuznosti s duší nedobude pravda trůnu toho a oltáře toho rázem; vášně lidské poštvou pokaždé a vyzbrojí proti ní svobodu lidskou a nastane boj, při němž apoštol pravdy nesmí zůstat jen jejím hlasatelem, ale hrdinským a obětavým bojovníkem. Nuže, drazí, zahleďme se opět na apoštoly Kristovy — jak bojují za pravdu boží a čím jí hájí? Ustupují před každým násilím — mlčí ke všem útokům — a když ani ústup ani mlčení nestačí — *umírají*. — Táži se vás, kdy a kde viděl svět cosi podobného? Rozešli se ti rybáři galilejští, aby Kristu podmanili všechn svět — a ejhle, štváni jsou jako divá zvěř, vypovídání a vyhánění z měst a říší, z žaláře do žaláře putují a na všechna muka a na všechnu nenávist odpovídají jen svým jasným a určitým: Věřím v Ježíše Krista. — Tupí je, a oni mlčky schylují hlavy, vrhají je v žalář, a oni nelámou svých okovů, tasí na ně meč, a apoštolové nastavují prsa — vlekou je na popraviště,

a oni odpouštějí a za svoje nepřátele se modlí. Krok za krokem ustupují, všechno snášejí a všechno trpí, jdou z potupy do potupy, z utrpení do utrpení, až na konec pomrou jeden po druhém — ale, když dotrpěli a když životy své byli za Krista položili — *svět patří těmto mučedníkům*. Kolem hrobů jejich kácejí se modlářské chrámy, řítí se trůny, bortí a v rupy se rozpadávají tisícileté řády, zákony i názory. Tři sta let sice ještě trvá tento boj, krev teče celými řekami, životů dobrých a svatých utraceno k nesečení, ale když cesarům vypadl konečně meč z rukou, a sama nenávisť filosofů když se odmlčela — co zůstane ve světě? Království Boží, kříž je korouhví Jeho, a ukřižovaný na Kalvarii je Jeho svrchovaným Králem. Kristus vítězí, Kristus vládne, Kristus panuje!

Slabost přemohla sílu, apoštolové umíráním přemohli svět — rozumíte, drazí, co je v tom božského? Kde by lidský rozum viděl jen záhubu a jistý konec, viděly vševědoucí oči Spasitelovy slávu a bezpečné vítězství. Co jiného chtěl založiti než říši duší a království Boží? Nuže, vtěliv se a na svět přišed, nalezl Boha zapomenutým a duši našel v potupě a povržení. Při slově radost, bohatství a sláva všechny touhy lidstva se chvěly a bouřily; při slově svoboda sterá srdce prudčeji tloukla, při slově otčina tisícové životy s nadšením se nabízely v obět. Jen při slově duše, jen při jménu Boha vše zůstalo ledově

chladným a lhostejným. Nuže, Kristus umřel za naši duši a poručil i svým apoštolům: trpte za ni a umírejte! Přátelé moji, v tom bylo tajemství úspěchu. Až dosud viděl svět umíratí jen za vlast, obětovati život jen za svobodu — nevidte se, že vyšších ideálů neznal — ale když před užaslymi zraky jeho umírali apoštolé za spásu duší, a když po nich v nevýslovných mukách umírali z lásky k Bohu tisícové a tisícové mučedníků — pak začal chápat, že Bůh a duše stojí výše než vlast a svoboda, pak začal pochopovat, že, dovedou-li jiní pro Boha *umíratí*, je povinností jeho Bohu aspoň každou myšlenkou a každou touhou *žítí*.

Přátelé moji, co moudrosti bylo v této zdánlivé pošetilosti a co síly se tajilo v této zdánlivé slabosti! Rcete, drazí, nač se báti o církev Kristovu pro všechnu budoucnost, když utrpením dovede vítězit? Jen ten může býti poražen, kdo dovede vítěziti jen silou, jen ranou, jen ubíjením. Ale nikdy, nikdy nezdoláte toho, jenž vítězí, dovede-li odpouštět, trpět a umírat.

Ejhle, drazí moji, dílo Kristovo! Ve třech promluvách jsem vám je líčil; poznali jste, že je božské ve své ideji, božské že bylo i jeho provedení; nuže, *božský byl i jeho úspěch*.

Rcete sami, dá se mysliti úspěch *rychlejší*? Před devatenácti stoletími byli byste v Betlémě v jeslích našli dítě, mající všeho všudy jen dva učed-

níky: svou matku svatou a sv. Josefa, pěstouna. Uplyne však jen tři sta let, a císařové již sklánějí hlavy před veleknězem tohoto dítěte, a Konstantin Veliký zve biskupy Jeho svými otci a bratry.

A jmenujte mi úspěch *všeobecnější*. — Kristus stvořuje nový náboženský svět, kácí všechny modly a všechny oltáře a na jejich troskách staví oltář nový, posvěcený Jemu, vtělenému a trojjedinému Bohu. A týž Spasitel náš duchem lásky a duchem bratrským proniká i všechny zákony lidské, překlenuje propasti, jež národy dělily, sbližuje mocné a vznešené s chudinou a bídou a všem bez rozdílu, hlavám korunovaným i žebrákům oděným v hadry, diktuje jediný zákon: Milovat Boha a milovat bližního.

A ten úspěch zároveň *trvá*. Věčný Bože, co bouří sneslo se už nad tou církví Kristovou! Tisíce mečů na ni bylo napřaženo — všech se uchránila. Ve vlastním lůně jejím zrádců k nesečtení povstalo, všechny přežila. Zažila doby slávy i doby ponížení, prožila věky plné milostí a plně požehnaných výsledků i smutné časy mravního úpadku, na něž hořko vzpomínat, ale, drazí moji, ani jediná písmena z pravdy Kristovy nebyla porušena a ani jediný z jeho příkazů nebyl od ní zrazen. Věkovitým stromem stojí mezi národy; mráz nenávisti rve její listy, bouře pronásledování láme větve její, ale v kořeni jejím a ve pni jejím proudí božská míza vždy stejným životem

a ozdobuje korunu její vždy novými, bohatými květy.

A to celé dílo že by bylo dílem lidským? Přátelé, nežli bylo dokonáno, bylo přímo šílenstvím v úspěch jeho doufat; dnes však, po triumfech slavně dobytých a všemu světu zjevných, je šílenstvím ještě větším ten úspěch popírat. Drazí moji, zaleťme v duchu v první století římských císařů. Mysleme si, že v týž rok a v týž den, kdy v Betlémě v jeslích ležel náš přesvatý Spasitel, byl by se zjevil posel před císařem Augustem a senátem jeho a že by tady před velitelem světa a před potomky slavných Pompejů a Scipionů byl řekl:

„Slyš, césare, a slyšte, senátoři! V nepatrném zákoutí Východu zrodilo se dnes dítě, jež je vaším králem, a jemuž vy jste poddáni. V jeslích leží, plenkami je ovinuto, a všechen příští život jeho bude jako jeho zrození — chud, neznám, bude vyrůstat a chud a nenáviděn bude na kříži umírat. Ale vězte, že z hrobu svého ovládne svět — Tobě, césare, vezme Řím a udělá z něho sídlo své bohoslužby a střed vši svojí církve. Poboří oltář Vítězství, jež jste na foru vztyčili, a svůj obraz, svůj kříž potupený a nenáviděný vztyčí na jeho místě. A počet učedníků Jeho poroste k nesečení. Budete je ubíjet, ve svém cirku je dáte rdousit divými šelmami, budete je křižovat, jako On sám byl ukřižován, nebudete míti soucitu ani se starci a dětmi, ani s ženami a dívkami

— ale přijde čas, kdy nástupcové vaši v slzách a s nekonečnou úctou budou hledati ostatků těchto svých mučedníků a budou stavěti oltáře těmto svým obětem.“

Přátelé moji, dovedete si představit, jakým poputným smíchem byl by césar odpověděl na tato slova, či spíše, jakým strašlivým trestem byl by ztrestal smělce, jenž takto potupil jeho majestát? A přece, co tehdy by bylo bývalo proroctvím, je nám už staletým, nezvratným faktem.

Nuže, není-li Kristus Bohem, — to vše je nevysvětlitelno, všechny zákony mravní jsou zvráceny, a všechn zdravý úsudek lidský zmaten; nevyjdeš z tohoto zmatku, nepadneš-li na kolena a nezvoláš-li: Ano, v pravdě je Kristus Syn Boží.

Ale, drazí moji, je-li Synem Božím, pak je svrchovaným Pánem a která říše jest Ho důstojnější než lidská vůle? A je-li Bohem a má-li právo na oltář, kde najdete vznešenějšího oltáře nad lidské srdce? A proto i vůlí svou i srdcem svým patříme Jemu, drazí, — dej Bůh, abychom to pochopili v plném dosahu!

Pomněte, že jsme dědici tohoto úžasného převratu; jiní jej vykonali dávno před námi a bez nás, ale vykonali jej pro nás; a jen Bůh milý ví, za jakou cenu a s jakými oběťmi. Svou krví zalili strom víry naší, svými životy nám vydobyli svobodu — nedej Bůh, abychom oceniti nedovedli, zač naši předkové tak hrdinně a tak nadšeně umírali.

Pamatujme, drazí, že před svým Bohem i před svým svědomím i my jsme povinni uchovati tuto víru všem, kdo po nás přijdou. Ani dnes není boj ukončen, ani dnes doba zkoušky neminula; vy to víte, jak se rozdmychuje stará zášť na všech stranách a jak se obnovuje starý, věkovitý boj!

Nuže, drazí, dokažme skutkem, že jsme hodni svých velkých předků! Jestliže oni svůj život dovedli položit pro Krista — my, děti jejich, ale slabší vírou a slabší odvahou, doveďme aspoň vyznávatí Krista slovem i skutkem, přinéstí obět, je-li oběti třeba, strpěti potupu a snéstí křivdu, jde-li o to, dokázati světu, že milujeme Krista více než sebe. Na popraviště nás snad přece nepovlekou; mějme tedy aspoň odvalu jíti tiše, ale jíti pevně onou cestou křížovou, kterou hřích a kterou nízkost až posud pokaždé uchystaly těm, kdo milují Boha vší duší svojí. Amen.

VI.

Kristus žije ve svém Evangeliu a ve svém kněžstvu.

Přátelé! Všechnu velkost Ježíše Krista pochopíte, vzpomenete-li, že svou osobou a svými činy vyplňuje celý svět a vyplňuje všechna století. Ještě se tajil v lůně věčnosti, celá tisíciletí měla ještě uplynout, než opustí svou hvězdnou říš a pro naši spásu člověkem se stane, a už všechny

tradice lidstva se k Němu upínaly, všechny touhy ušlechtilých duší po Něm volaly, a všichni proroci jen Jeho světlou postavu v temnu budoucnosti viděli a hlásali. A když se zrodil — všechno zastínil! Božská bytost Jeho zářila takovou moudrostí, svatostí a mocí, že před ní bledla a mizela všechna sláva filosofů, zákonodárců a hrdinů, a lidstvo od Jeho smrti nezná jména, jež by mu po bok mohlo postavit. Už devatenáct věků nás dělí od jeho hrobu — ale všechna ta století jsou plna Jeho jména, plna nadšených bojů za Jeho slávu i zuřivých útoků na jeho trůn, plna trosk a rozvalin všeho, co zničil, a plna nových myšlenek, nových vznětů a nových ideálů, k nimž lidstvo povznesl.

Jmenujte mi muže sebe slavnějšího dob minulých, jméno jeho i idea jeho dovedla vyplnit vždy jen určitou dobu, Kristus jediný těch století minulých dovedl vyplniti každou chvíli a každou hodinu.

A podnes, přátelé moji — kdo žije životem bohatším a silnějším nad našeho Spasitele? Sama nevěra doznati musí, že Kristus není jen slavnou vzpomínkou, jen proslulým jménem, ale že je dosud živou a neskonale slavnou *skutečností!* Mluvte o kterémkoli z velikánů lidských, co o nich jiného povíte, než že napsali knihy, vedli slavné války, založili mocné říše, otevřeli duchu lidskému nové světy a nové dráhy — ale pak umřeli, a zbylo po nich jen jméno, byť sebe slavnější. *Tak*

o Kristu nemluví ani nevěrec. Boj, který proti němu vede, nenávist, kterou Jej vyrvati hledí lidské paměti i lidskému srdci, je jistě důkazem, že Kristus je živ, že učí až dosud, jedná až dosud a vládne až dosud.

A tak bude, drazí moji, i pro všechnu budoucnost. Který filosof netoužil po tom vší horoucností duše, aby myšlenky jeho přežily jeho smrt, aby i všem příštím věkům i všem příštím lidem byly vůdčími hvězdami na cestě k pravdě a na cestě k dobru? Který dobyvatel až do posledního dechu nesnil o říši, jejímiž základy by netřásl ani čas, ani nepřítel, a o slávě, jež by na věčné časy byla údělem jeho i národa jeho? A který zákonodárcé neviděl vrcholu tužeb v pomyslení, že zákony jeho pro všechnu budoucnost budou národu zdrojem míru a rozkvětu a blahobytu? Přátelé moji, co u všech geniů zůstalo pouhým přáním, u Krista je živou, plnou skutečností.

Přátelé drazí, líčil jsem vám v minulé promluvě, že Spasitel, nežli se vrátil k nebeskému Otci, dvanácti rybářům svěřil úkol, do základů změnití všechen svět a světlem nebeské pravdy prozářit lidské duše a ohněm nebeské lásky prohřátí lidská srdce. Pouhou silou slova měli pustiti se v boj s tisíciletou nevědomostí a s tisíciletými vášněmi — a kde nebude stačiti slovo jejich, měli je dotvrdit mučednickou smrtí. Stalo se to, drazí moji, — krev apoštolů byla prolita — ale z krve

té a z krve všech ostatních mučedníků vyrostla křesťanská kultura, vyrostly křesťanské ctnosti — a Evangelium Kristovo stalo se zákonem všeho vzdělaného světa.

Přátelé moji, zdálo by se zcela přirozeným, že nauka tak ušlechtilá a vznešená, jako je nauka Kristova, našla tolik ohlasu v každé lidské duši; zdálo by se, že nebylo ani možno, aby Evangelium lásky, Evangelium soucitu a milosrdenství nebylo nadšeně uvítáno každým srdcem, jež trpělo sobectvím světa, a každým člověkem, jež tísnila bolest a chudoba. A přece, drazí moji, pravý opak je pravdou. Stačí zamyslet se nad povahou Evangelia, abyste pochopili, že jen *trvalým, božským zázrakem* dovedlo se Evangelium v neporušené ryzosti uchováti až podnes. Je mi to jen opětným důkazem Kristova božství, a chci o tom dnes obšírněji promluvit.

Evangelium Kristovo není, drazí moji, pouhou mravní teorií; Evangelium to je *zákonem*, a to zákonem, jenž netrpí odporu, zákonem, jenž poslušnosti žádá bez výjimky a bez ohledů. Ach, drazí moji, kdyby byl Kristus vystupoval jen jako filosof, kdyby byl své nadlidsky krásné a nadlidsky vznešené zásady hlásal, ale ani jediného svědomí k nim nezavázal, ani jedině duši přísných povinností neuložil, buďte přesvědčeni, že by byl svět radostné hymny pěl na Jeho slávu a podnes že by Jeho jméno až k hvězdám vynášel. Svět ještě nikdy neskrblil potleskem velikánu, jenž

oběti žádné nevyžadoval a k žádné povinnosti nikoho nezavázal. Ale Kristus nemluví jen k lidskému rozumu, Kristus *ve všem a všudy mluví k lidskému svědomí*. Vy to víte, jak málo dbal Spasitel lidského obdivu, jak svrchovaně dovedl pohrdati přízní davů — a proto až podnes nestačí Spasiteli, voláš-li, jak je krásné, čemu učí, jak je vznešené, co zjevuje, nedovedeš-li duchem i srdcem uvěřit, že je tvou povinností vším životem svým, svými myšlenkami, touhami i činy dle toho jednati. Krátce, stojí-li Kristus uprostřed světa jako učitel národů, pak jenom proto, abys padl mu k nohám a dal mu svou duši, svou duši celou a dal mu ji na věčné věky. Nuže, drazí moji, to-li uvážíte, přiznáte jistě — buď že by se bylo lidstvo změnit musilo do samých základů — anebo že Evangelium musilo vypovědít boj na život a na smrt. Čím vznešenější, čím krasší a čím nadlidsky větší je toto Evangelium, tím strašlivější a tím trvalejší musilo vzbudit odpor. Čím světější bylo — tím více se ho hroziti musila každá nízkost a každá vášeň, a čím přísněji mluvilo, tím více se ho lekati musila lidská svoboda.

A Evangelium toto není jen zákonem, je zároveň *naukou*, jež o sobě prohlašuje, že je svrchovaným, plným zjevením pravdy, a že jen v ní a jedině jí lze dojít spasení. Domyslíte se, drazí moji, jaké to mělo důsledky? Tak nemluví žádná nauka jiná, jež dobře cítí, že jenom člověk je jejím původcem. Shovívá ráda, aby i jí bylo sho-

věno, a dělá ústupky, aby sama vlídného posouzení došla. Kristovo Evangelium toho všeho nezná. Jako Bůh volá i ono: „Jáť jsem, který jsem, a není jiného mimo mne“ — a žádá víry tak pevné a žádá poslušnosti tak naprosté, že vše, co mluví jinak než ono, nazývá bludem a zatračuje. „A kdyby sám anděl s nebes přišel a jinak kázal nežli já, proklet buď,“ volá sv. Pavel, a v těchto úžasných slovech, jakých ústa lidská nikdy před tím a nikdy po tom nebyla schopna, vystižena plně nepoddajnost a neomylnost Kristova Evangelia. Přátelé moji, co jiného v tom bylo, nežli ohlášení boje všem naukám, všem filosofům a všem jejich školám? Dá se mysliti, že pýcha lidská snese takové ponížení a že nenapne všech sil a neužije všech prostředků, aby už v samých počátcích ubila nauku, jež každým slovem ji pokořuje a drtí? Jen tím si vysvětlíte, přátelé moji, že od samého počátku po všechna století všechny útoky a všechny rány platily jen a jediné nauce Kristově. Se vším dovede svět se smířit, všemu dovede odpustit, *Kristovu Evangeliu neodpustí nikdy!*

A kdyby jenom to bylo, draží moji! Kdyby toto Evangelium osobovalo si plnost pravdy sebe výlučněji, ale nevnucovalo se ani lidskému rozumu, ani lidskému svědomí, svět by snad na konec smířil se s těmito nároky. Nechal by Evangelia v pyšné jeho výši a žil by bezstarostně svým vlastním životem; ale, draží moji, nauka Kristova je zá-

roveň *naukou, nad niž výbojnější svět dosud neviděl*. Žítí znamená pro ni rozechvívati lidstvo do nejhlubších záhybů duše a ovládati i nejskrytější jeho myšlenky. Prchej před ní, půjde za tebou — nastavěj barikád mezi ni a duši svoji, všechny sleze a všechny poboří. Tvé svobodné vůle ovšem neporuší — neřekneš-li dobrovolně: věřím, podrobuji se — té víry ti násilně nevynutí a jha svého ti proti vůli tvojí na šíji nevloží. Je ti volno Evangelium nevěřit, příkazů jeho nedbat, je ti volno se mu i rouhat a je pronásledovat — ale i pak stojí trvale před tvojí duší, poutá tvoje zraky, svým hlasem doléhá ve tvůj sluch, a ty na ně mysliti musíš třeba jen proto, abys ho nenáviděl a je zamítal. Chtěj, nechtěj, vyciřuješ, jak tě volá, jak tě výčitkami pobuřuje a jak ti hrozí, a není pokoje pro tvoji duši a není oddechu pro ni, dokud se nepoddá a Kristu nepadne k nohám. A to, drazí moji, že by vášně lidské mlčky snesly? Bez odporu že by strpěly, aby hlas Evangelia věčnou výčitkou hřměl do jejich rozkoší, neúprosně aby bičoval každé nízké jejich hnutí a velitelsky aby žádal jejich potlačení a křižování?

Věděly, že jde o jejich vládu, o jejich svobodu, ba o život jejich — nedivím se, že *nastal boj, jemuž rovno není*.

Přátelé moji, pravil jsem, že by se zdálo zcela přirozeným, kdyby bylo lidstvo Evangelium Kristovo uvítalo vším nadšením — a zatím není a nebylo nauky, jež by byla vzbouřila tolik nená-

visti a našla tolik nepřátel. Aby jí zabránili cestu k lidským srdcím, napřáhli meče, nastavěli hořících hranic a popravišť mezi ni a člověka. Ale Evangelium prorazilo si cestu i tasenými meči, prošlo ohněm hranic a vítězně se probrodilo i krví popravišť; národ za národem padal Kristu k nohám, a panovník za panovníkem stavěl Spasitele oltáře i trůn. Když násilí selhalo, vzata na pomoc pomluva. Nedala-li se Evangeliu zatarasiti cesta k lidem — stůj co stůj měla lidstvu zabráněna býti cesta k Evangeliu. Aby je snížili v očích lidských, aby ztemnili záři jeho pravdy a ztlumili krásy jeho příkazů — začali bouřiti proti němu ne už pouze vášně, ale i všechny ušlechtilé pudy lidské. Člověk je žárliv na svůj *rozum* — namlouvali mu, že Evangelium je útokem na zdravý rozum lidský, tajemství jeho že jsou nesmyslná a uvěřiti jim že tolik, jako snížiti sebe sama. Člověk je žárliv na svou *svobodu*: dokazovali mu, že Kristus chce zotročiti lidského ducha, tvrdými pouty že chce sepnouti lidské srdce a lidské svědomí. Člověk *touží ku předu*, duch jeho neúnavně pracuje o zdokonalení a pokrok — tvrdili tedy, že víra Kristova je hrobem veškerého pokroku a smrtí všeho lidského rozvoje. Přátelé moji, ty zbraně byly obratně zvoleny; dobře víte, že se jimi bojuje proti nám až podnes. Rcete sami, vy věrní ctitelé Kristovi, kolikráte jste už pro tuto živou víru svoji byli potupeni! Kolikráte a *jací lidé* ztropili si posměch z vaší modlitby,

z vašich nebeských nadějí i z vaší obětavé, účinné lásky! Kolikrát a jací lidé domnívali se státi vysoko nad vámi jen proto, že dovedli se rouhat, čemu se vy klaníte vši duši svojí, a že dovedli potupit, co je vám zdrojem nadlidské síly a nadpozemské útěchy. Vy jste ovšem s milostí boží vytrvali, ale co je lidí, kteří se zaleknou takových útoků! Kdo také snese rád výčitku nevzdělanosti a zatemnělosti, kdo také dovede strpěti klidně posměch, že zaprodal svobodu svého svědomí a že nedovede kráčet s duchem času? Patří k tomu více duševní síly a ušlechtilosti, než ji vykazuje průměrný člověk naší doby.

A přece, drazí moji, — *čeho docílila* nevěra až dosud i touto nebezpečnou zbraní? Odtrhla ovšem od Krista duši na tisíce a docílila, že katolíkům k nesečtení bojí se veřejně vyznati svoji víru v božského Spasitele — ale Evangelia jeho porušit nedovedla a obsah jeho změnit se jí nepovedlo. Bylo by stačilo změnit v něm jen jedinou stránku, jen jediný příkaz, jen jedinou pravdu — a Evangelium bylo mrtvo, neodvolatelně a na věky mrtvo. Ale po devatenáct set let na ně útočí, a devatenáct set let žije, pořád totéž, pořád nezměněno, pořád neporušeno. Mluvte, co chcete, nejlepším důkazem, že se nezměnilo, jsou vaše výtky a vaše rouhání, jež pořád jsou tytéž. Ostatně, drazí, nač to pravím? Vždyť právě to vyčítají Evangelium nejvášnivěji: Vše se mění, jen ty jsi jako z kovu — vše se přizpůsobuje, jen ty odolá-

váš všemu vlivu i času, i vzdělanosti, i pokroku. Pravdu mají, ale co má být potupou, je svrchovanou slávou; je jasným důkazem, že odolalo všemu a že zůstalo čistým, neporušeným učením Ježíše Krista.

Přátelé moji, co soudíte o tomto triumfu Evangelia? Rcete, — není to triumf nadlidsky velký? Jakže? Chudičký člověk, zprvu všem neznámý a později všemi opovrhovaný objeví se náhle v zákoutí Judey, a nežli ho vyvlekou na vrch Kalvarie, učí pravdám, jež chce vnutiti světu jako nejvyšší zákon duší, jako nejvyšší a svrchovaný souhrn všech lidských práv i povinností. A nedbá ani o to, aby svou nauku sepsal — svěřuje své pravdy paměti několika nevzdělaných rybářů a těm ukládá, aby šli a po světě celém mu zajistili věčnou vládu nad dušemi lidskými. A toto Evangelium opravdu proniká světem, milováno i nenáviděno, velebno i pronásledováno — ale nezměněno a neporušeno až na naše dni.

A chcete-li pochopiti všechnu božskou sílu, jež se v tomto zázraku tají, vzpomeňte, *komu pak svěřeny byly osudy Evangelia*. To již nebylo pouze dvanáct apoštolů, prostých sice a neučených, ale s pamětí plnou vzpomínek na zářivou postavu Ježíše Krista, se srdci plnými vděčnosti za božskou Jeho lásku. Pomřeli jeden po druhém, ale církev rostla den ode dne, světlo Evangelia pronikalo již v říše samých barbarů a počet křesťanů rostl do millionů. Kdo bude bdíti nad pravdou Kristo-

vou? V Římě, na stolci Petrově bude trůniti tento strážce Evangelia, člověk jako my, všem křehkostem lidským podrobený, často a často již stařec hrobu blízký. A tento muž, tento stařec vetchou svou rukou lidskou má řídit loďku Petrovu — zmítanou staletými bouřemi, ohrožovanou tisícerými úskalími a nesmí dopustiti, aby vzala škody. Je to po lidsku možno? A přece, draží moji, *ten zázrak trvá už 19 set let*. Na stolci Petrově trůnilo již 258 papežů; v prvních stoletích umřel z nich skoro každý smrtí mučednickou, celá slavná řada jich započtena byla v zástup světců božích, my sami jsme pamětníci velikých papežů Pia IX. a Lva XIII. a smíme dnes hleděti s bezmeznou důvěrou k otcovskému, dobrotivému Piu X., — ale na témže stolci vládli i papežové nehodní! Přátelé moji, je to *strašlivé pomyšlení*. Tolik duchovní moci, tolik pokladů milosti, tolik práv na lidské svědomí v rukou muže, jenž je nehoden svého úřadu, jenž je hanbou a neštěstím církve!

To byly chvíle, kdy Evangelium hrozilo nebezpečí stokrát větší, než když proti němu císařové tasili meče a když je ubíjeli a utápěli v potocích krve. A přece, draží, i z této zkoušky vyšlo pokaždé neporušeno! Těžké rány byly sice církvi zasazeny, strašlivá pohoršení jí urvala celé země a celé národy — ale pravda sama zůstala nedotknuta, a pramen milostí Božích zůstal nezkalen.

A uvažte dále, po všem světě katolickém na sta a na sta biskupů a na tisíce a na tisíce

kněží jsou hlasateli tohoto Evangelia a jsou roz-
davatelé milostí Božích. Obyčejní lidé, ale Kristus
od nich žádá, aby mu patřili tělem i duší, pravdu
Jeho ryzí a neporušenou aby hlásali neohroženě
vznešeným i prostým, na stráži aby stáli, kde-
koli zkáza hrozí duším, a nezalekli se ani hrozeb,
ani pronásledování. A žádá na nich tentýž Spa-
sitel, aby sami byli zářivým příkladem. Hlásají
Ukřižovaného — nuže, sami mají křižovati v sobě
každé nízké hnutí, sami mají jíti cestou kří-
žovou a nadšeně a vytrvale kráčet za tím, jenž
první ji z kropil přesvatou krví svojí. Soucitu učí
a proto sami v soucitu skláněti se mají ke vše-
mu, co trpí, co bloudí a co hřeší; Lásku nekoneč-
nou, na kříži pro nás a za nás přibitou káží, a
proto sami tou láskou hořeti musí ke všem, kdo
milosrdné lásky potřebují. Přátelé moji, našel
je Kristus? Dovedl opravdu ve všech dobách a ve
všech poměrech najíti pastýře, kteří dovedli všech-
ny schopnosti svého ducha a všechny síly svého
těla obětovati za své ovečky?

Vím ovšem již předem, jak nevěra na tuto otázku
odpoví. Na všech nárožích to čítám, z výkladních
skříní a z celé řady časopisů slyším tuto odpověď.
My všichni kněží jsme prý nepřáteli lidu, není nízkosti,
jíž bychom nebyli schopni, a není pohromy
ať v životě národním či v životě rodinném, jíž
bychom my nebyli zavinili. Přátelé moji, nevyčí-
tám, ani si nestýskám — jen konstatuji toto fak-
tum a při tom se vás táži: *Je to spravedливо?*

Jsem poslední z těch, kdo by popírali chtěli, že nedovedeme vždycky býti tím, čím nás Kristus míti chce; ale tolik vím a na slávu katolických kněží to pravím, že v řadách jejich je až dosud více obětavosti, více sebezapření a více nadšené lásky k lidu, než v kterémkoli stavu jiném. Tisíce lidí akademicky vzdělaných, ale pak zapadlých v samoty vesnic, odříznutých pro celý život ode všech kulturních středisk, žijících v nuzných poměrech, ale vytrvalých a neúmorných v plnění povinností, — přátelé moji, věřte, *ani netušíte, co takový život znamená!* Kdo ocení jejich práci ve škole, ve zpovědnici a na kazatelně, kdo ocení jejich cesty k nemocným a do vede změřit, co všechno zachránili, jakému zlu a jakým hříchům dovedli zabránit a kolika ctnostem dali počátek a základ? A za to za vše kolik vděčnosti klidí? Kdo vzpomene na ně upřímnou modlitbou? Kdo promluví k nim upřímným slovem? Všem mají býti vším, ale sami jdou životem osamělí — a ubozí, třikráte ubozí, nedovedou-li v Kristu najíti náhrady!

Ó, ano, přátelé moji, až dosud žije Kristus nejen v Evangeliu, ale i ve svém kněžství. Chyby jednotlivců vyváženy a bohatě vykoupeny jsou obětavým životem celku, a ukazuje-li nevěra s posměchem a potupou na jednotlivá poblouzení, smíme my s radostnou pýchou ukazovati na velké a v pravdě bohatýrské ctnosti kněží opravdových, apoštolů dle srdce Páně.

V tom ve všem vidím důkaz božství Kristova. „Zůstal s námi“, jak byl přislíbil; milostmi svými podepřel slabost naši, příkladem svým dodal odvahy a nadšení — o to jde jen, abychom i my Jemu zůstali věrni do svého posledního dechu. Amen.

VII.

Kristus potřebou lidského ducha.

Přátelé drazí! Obral jsem si úkolem dokázat vám božství Ježíše Krista z Jeho díla. V řadě promluv již objasňoval jsem vám, že pojal myšlenku, s jakou pouhý člověk není, a že myšlenku tu prováděl způsobem, k jakému by byl žádný člověk nesáhl. Slabosti užil, kde by i síla byla nestačila, a překážky a obtíže vyhledával, jestliže se mu samy nestavěly v cestu. V poslední řeči své vyložil jsem vám, že žije dále ve svém Evangeliu a že žije dále i ve svém kněžstvu. Slabým, hříšným lidem vložil na bedra ten úžasný úkol, býti strážci věčné Jeho pravdy, býti hlasateli a šířiteli Jeho Evangelia a býti nástroji a rozdateli božských milostí Jeho. Devatenáct už věků konají úřad ten — ve všech dobách a ve všech zemích bylo jich dosti, již nesnesli tíže břemene toho a ukázali se nehodnými důstojnosti tak velké, ale ani v dobách úpadku největšího pravda sama nebyla porušena, a pramen milostí Božích nebyl pokalen. I v tom jsem viděl důkaz Jeho

božství — neboť jen Bůh svou všemohoucí mocí dovedl uchránit díla, jež vlastní jeho strážcové chrániti nedbali nebo nedovedli.

Přátelé drazí, jde nyní o to pochopiti tento úžasný výsledek Kristova učení, jde o to vysvětliti si, kterak bylo možno, aby učení, přičící se pýše stejnou měrou jako smyslnosti, hlásané ne již božským Zakladatelem, ale sluhy Jeho křehkými a namnoze i hříšnými, opanovalo přece svět a podnes ovládalo lidského ducha i tehdy, když se mu vzpírá a jeho jho se sebe setřásti hledí. A tu pravím: je-li Kristus Bohem, pak je duch lidský Jeho dílem a musí po jeho poznání toužiti; je-li Bohem, pak vůle lidská je Jeho stvořením a nemůže jíti cestou dobrou, nejde-li po cestách Jeho, — a konečně, je-li Bohem, pak srdce lidské patřiti mu má každým tepem svým, a není proň štěstí, dokud na Jeho prsou nespočine. Pro dnešek pravím: *Kristus je především potřebou lidského ducha.* Mám-li mysliti, musím znáti, musím věděti, a co jiného je a co jiného může býti předmětem poznání nežli pravda? Je tedy pravda svrchovanou, první potřebou lidského ducha, je pokrmem jeho života a je základní podmínkou vší jeho existence. Vezměte mu ji a ubili jste jeho život, vezměte mu ji, a strhli jste jej v propast nicoty.

Ale, drazí moji, kde hledat a kde najít pravdu, plnou, neporušenou pravdu ve vší její zářivé jasnosti a ve vší její neklamné jistotě? Budeme ji

hledati v tomto hmotném světě, na této bídné hroudě, na níž každý z nás prožívá bolestnou zkoušku životní? Víte sami, že je to nemožno. Cítíte všichni, že vším, co je v nás ušlechtilého a dobrého, pneme se ke světu vyššímu, ke světu duchovnímu, a že na dně duší našich tají se něco, co nezdolnou silou nese se za vším, co je nekonečné a věčné. Je ovšem jisto, že vášně dovedou utlumit a zdusit tuto touhu naší přirozenosti. Je ovšem smutnou pravdou, že ve shonu a ruchu všedního života ubíjejí se tyto ušlechtilé pudy, unášející nás k Bohu — ale ubíjí je, ale zničití je v duši nikdy se nám nepovede. Duch lidský je v tom podoben plameni — sám od sebe a vši bytností svojí nese se vzhůru a stoupá k nebesům.

A proto pravím, že Ježíš Kristus je potřebou našeho ducha, poněvadž On jediný také ve vši plnosti její dává onu pravdu náboženskou, bez níž býti anebo již pozbytí je duchovní smrtí každé bytosti rozumové. Rcete sami, ten, jemuž Kristus nebyl učitelem, co ví o pravdě náboženské a co o ní může věděti? Vyjma několik všeobecných pojmů o Bohu, o lidském svědomí a lidské povinnosti, pojmů tak nutných a s přirozeností lidskou tak srostlých, že by bez nich člověk ani člověkem nebyl, co ví takový člověk o sobě samém a o věčné budoucnosti? Je-li tu mezi vámi někdo, kdo opravdu pozbyl vši víry a kdo se již naprosto odcizil Ježíši Kristu a Jeho Evan-

geliu, ať se zamyslí nad tím vší upřímností své duše, co ví a co s jakousi aspoň určitostí věděti může o účelu lidského života, o našem poměru k Bohu, o tom, co je za hrobem, o tom, v co doufati anebo čeho nám lekati se jest v životě posmrtném — opakují — ať zkoumá a řekne, zda o tom všem smí a může mluviti s jakousi bezpečností? A přece jsou to otázky základní, jež si každá bytost rozumná nutně a neodbytně klade a na jejichž jasném a šťastném rozřešení závisí celá věčnost neštěstí nebo celá nekonečná věčnost blaženosti. Odstraňte božského Učitele, odstraňte Ježíše Krista — a tyto velké a tyto nutné otázky zůstanou věčně nerozřešeny, a člověk právě v tom, co znáti, a to dokonale znáti je jeho nejvyšším zájmem a potřebou, je odsouzen k osudné nevědomosti.

A tato osudná nevědomost je kletbou všech, kdo nedopustí, aby až k jejich duším proniklo slovo Ježíše Krista, těch, kteří všemi touhami svými a vším životem svým tonou jen ve všedních, nízkých starostech, anebo tonou v nižších ještě a nectnějších radovánkách a požitcích. A co je takových lidí za našich dnů, a jak žalostný je stav duší jejich! Nedbajíce Boha a nesmrtelné budoucnosti svojí, žijí ze dne na den, jen světu a sobě, bez víry, bez naděje a lásky — všemi touhami svými přissáti jen k tomu, co právě vidí, co v ruku drží, jako by to byly bytosti zkomolené a neúplné, do nichž Bůh při stvoření světa

byl nedal duše a vznešených jejích mohutností a tužeb. Neznají Ježíše Krista, a tato nevědomost v nich ochromila onu ušlechtilou schopnost, jíž se člověk nese k Bohu a věčnosti. Hledí vzhůru, a nebe jim ničeho nepraví, nic nezjevuje, žádnými nadějemi jich nesílí a netěší, — hledí před sebe a na obzoru světa a na obzoru života vidí jen hrob a za hrobem temnou, nesmírnou propast nicoty. Vším, vším je jim jen tato země, i tehdy, když pro ně nemá než trní a hloží, a vším, vším je jim jen tento krátký, prchavý život i tehdy, když nemá pro ně než trpkost a utrpení. Ovšem i oni přijdou jednou k poznání. Umrou a poznají věčnost, poznají Boha, poznají cenu duše, ale jen proto, aby rázem a s hrůzou viděli, že věčnost ta byla určena pro ně, a že jen a jediné na nich bylo, aby v ní byli neskonale šťastni, a že jest jen jejich a výlučně jejich vinou, chystá-li jim nyní jen věčnou bolest a věčná muka. Přátelé moji! Dal-li Bůh soucit do našich srdcí a dal-li dar slz našim očím, pak jistě pro tuto bídu a pro toto neštěstí!

Nevědomost je smrtí intelligence, pochybnost jest její bolestí. A bolestí tou trpí všichni, kdo sice pochopují, že duše je něčím, co stojí za přemýšlení, obzor světa že jí nemůže stačit, požítky světa že jí nemohou upokojit — ale namlouvají si, že se obejdou bez Ježíše Krista a sami, svým vlastním rozumem že rozřeší záhadu náboženskou. A je, drazí moji, charakteristickou známkou

doby naší, že je k nesečení těchto lidí, jimž se zhnusila hrubost a nízkost materialismu, lidí, kteří hledají pravd náboženských. vším úsilím ducha a trpí a bouří se při vědomí, že nemohou dospěti než k mučivé nejistotě. Co slyšíte ve všech jejich školách, čeho se dočtete ve všech knihách jejich, je bolestné přiznání nejistoty a pochybností. Všude i sebe pyšnější rozum přiznává svou malomocnost a při otázkách, jež jsou životním zájmem každé bytosti lidské, nezmůže se než na ubohé *snad*.

Přátelé moji, tak bude i příště s každým, ke komu Kristus nepromluví! A čím silnější a bystřejší bude jeho duch, tím více jej budou másti vlastní jeho výzkumy. Čím pronikavější bude jeho zrak, čím širší a větší jeho rozhled, tím více obtíží postřehne, tím jasněji pozná, jak jej stále silněji a krutěji svírá kruh zjevných odporů, jichž lidským pouze rozumem nevysvětlí a neodstraní. A byť rozpínal křídla ducha svého sebe mohutněji a zalétal v říše sebe vyšší — ani o krok se světlu nepřiblíží a jen tím beznadějněji zbloudí v mracích a mlhách nejistoty.

Přátelé moji, vy duše, věřící silnou, radostnou vírou, jsem jist, že ani nedovedete procítiti a pochopiti smutek takovýchto lidí, protože jste od malička zvykli klidně a bez namáhání přijímati plnou pravdu z rukou samého Ježíše Krista. Ale ptejte se jich, tažte se, co se v nich děje po každé, kdykoli se zamyslí nad svým vlastním ži-

votem a nad svým vlastním srdcem, a povědí vám, že duch hledající pravdy dovede trpěti bolestmi, jež člověk jen procítit, ale žádnými slovy vylíčit nedovede. Je-li jaká smutná podívaná, pak jistě na bytost lidskou, jež v bolestném pátrání hledá, čím je a kam spěje, a na žádnou z těchto otázek si odpovědět nedovede. Přátelé moji, v oněch vzácných, posvátných chvílích, kdy ruch a shon života umlká kolem nás, kdy se duch lidský uchyluje do nejtajnější svatyně svojich myšlenek, do níž nezaléhá ani hlomoz světa ani nevnikají představy smyslnosti, a tam zahloubává se nad sebou samým a nad svým pozemským životem — věřte, drazí, nikdo nevypoví, co v takových chvílích děje se v duši, již neprozařuje světlo Ježíše Krista. Hledí na život a vidí, jak každá hodina jej rve a unáší, jako podzimní vítr rve list za listem. Dívá se v to prázdno, jež smrt šíří kolem ní, v bolestných slzách se táže, kde jsou ti, kteří ji smrtí předešli, a za nimiž dnes nebo zítra půjde i ona — táže se, co je ten život, jehož ubývá, a jenž dohořívá, jako svíce ozařující temno večera — co jsou všechny požitky a všechny rozkoše, tak prchavé, tak mizející a vadnoucí, jako vadnou květy v podletí. A s horečnou touhou chce strhnouti roušku budoucnosti, chce vniknouti v taje hrobu i v taje a záhady věčnosti — a přece všude kolem sebe vidí jen marnost a pomíjejícnost a pro budoucnost nenalézá než pochybnost a mrazivé *snad*. Čím více se hříží v tyto

strašlivé otázky — tím hlubší je propast, do níž zapadá, a tím hustší jsou temnoty, v nichž se ztrácí. Znova pravím, to jsou muka, jichž nevy-povíš a jichž nepochopíš, kdo sám jsi jimi trýz-něn nebyl. — A co pak?

Umdlena tímto úsilím, k zoufalství doháněna jeho marností a neplodností padá ta duše znova k zemi, křečovitě se jí chytá, poněvadž je jedi-ným světem, jehož skutečnost cítí a jenž hloubání jejímu je přístup. Přimyká se k ní, ráda by zemi té a jen jí žila vši bytostí svojí — ráda by byla jen hmotou a jen tělem, kdyby možno bylo. O to jde — *kdyby možno bylo!* Ale nezdolné touhy ji zvedají a odtrhují od země i proti vůli její a unášejí vzhůru. Na dně té duše je něco, co mluví silněji než vášeň, co volá mocným vo-láním po životě čistším — ne tak nízkém a ne tak ponižujícím, jako je život smyslný, něco, co touží po vyšších pravdách a nese se k vyššímu světu a vyššímu životu. A co učiníte, čím odpo-víte této nesmrtelné části bytosti svojí, jež touží po Bohu a po nekonečnu? Nemůžete ji ani v so-bě ubíti, ani umlčeti, a přece nedovedete rozhod-nouti, zda touží po něčem opravdu skutečném, či jen chorobně nese se za pouhým preludem a pouhým snem. Nešťastni jste a ubozí i tím, co víte, i tím, co poznání vašemu uniká; rozum váš je bystrý tak, že vyciřuje nad tímto světem něco neskonale vyššího a dokonalejšího, ale je zároveň příliš sláb, aby si to dovedl objasniti a vysvětliti;

a tak, co víte, vás jen mate a mučí, a co nevíte a zvědětí sami nikdy nedovedete, vás ponižuje a zoufalstvím plní.

Blahoslaven buď Bůh a Kristus, věčný Jeho Syn, jenž nás uchránil takových muk. Dík plnému a božskému světlu, jímž Spasitel prozářil naše duše, nic nám není neznámo z toho, co vědětí je pro nás otázkou štěstí, otázkou míru a otázkou života. Pochybnost jest nám nepochopitelná a do duše naší nemá přístupu. Ať jiní hledají v bolestných mukách, kde se tají pravda; dobře víme, byť se nořili až ke dnům moří a nesli se za ní až k výšinám hvězd, z hukotu mořských vln že k nim pravda nepromluví, a hvězdné světy že jim ji nezjeví; skrývá se před každým zrakem lidským a uniká i těm, jejichž duch orlím letem až k nejvyšším vrcholům lidského poznání se vznesl. Bůh jediný zná cesty její a ví, kde se tají a kde přebývá. A tento Bůh promluvil k svému lidu, volá apoštol, a promluvil ústy Syna svého jednorozeného Ježíše Krista. Ano, draží moji, Kristus to byl, jenž pravdu boží světem rozhodil, símě její svou svatou krví zalil, a dnes ta pravda boží patří plně a cele každému, kdo po ní touží a hlas její slyší, od dítěte, jehož rozum teprve se rozvíjí, až k filosofu, kralujícimu slavně v říši myšlenek. Víra, tento nadpřirozený nebeský dar, podává pravdu všem, a Církev, toto zázračné dílo Boží, pravdu tu věrně a neporušeně přechovává. Ano, známe tu pravdu Boží, je plně obsa-

žena v našem svatém, tisíciletém *Credo*, v němž každá náboženská otázka je rozřešena, a to rozřešena jménem a pod zárukou samého Boha!

Věřím v Boha Stvořitele! Přátelé moji, ejhle, plné a v jediném slově obsažené zjevení i toho, co je Bůh, i toho, co je člověk. Z tohoto jediného slova vím, že jest jen jeden Bůh a Bůh ten že je rozdílný ode všeho tvorstva, tak jako je příčina rozdílna od svého účinku a dělník od svého díla. Cítím a vím, že pocházím od Boha, a jsa dílem všemoci Jeho, klaním se Jemu jako svému původci a miluji Jej jako svého Otce.

Věřím v Ježíše Krista, Syna Jeho jediného! Nezměrná dokonalost přirozenosti Boží tvoří nepřeklenutelnou propast mezi Bohem a mnou; hřích prvních rodičů tu propast ještě více prohloubil, a moje vlastní hříchy ji denně, znova a znova ještě více šíří. Ale já věřím v Krista, jenž je Bůh, jako věčný Otec Jeho, a jenž je člověk, jako byla Matka Jeho. V něm, v tomto Spasiteli mém a Mistru mém, nalezl jsem vše, po čem volala ubohost má. Z nízkosti hříchu mne zvedl, smrtí svou mi nebe otevřel, milostmi svými ozařuje můj rozum, sílí a zoceluje mou vůli — je mi pravdou, světlem i cestou, je pomocníkem v mojich potřebách, je obětí za moje hříchy, je mi spoludruhem na pouti životní a je těžitelem v bolestných chvílích. S jakou hlubokou a vroucí radostí volám a opakuji s Církví katolickou — Věřím v Ježíše Krista.

Věřím v Ducha svatého. Ejhle, princip a pramen všeho, co božského a nadpřirozeného chví se v duši mojí. Ejhle, původce oné tajemné, ale tak silné a mocné činnosti, jež mé ubohé, hříšné srdce mění ve chrám boží a dodává mu síly k dobru a ctnosti.

Věřím v církev katolickou. Nejdů tedy sám a opuštěn po cestě k věčnosti. Společnost, svatá jako Bůh, jehož je dílem, světová jako lidstvo, pro něž jediné byla stvořena, Církev katolická mne nese na svých loktech, jako nosí matka svoje dítě v náručí, od kolébky, jež mi otevřela tento život časný, až ke hrobu, druhé to kolébce, jež mi otevře nebe. Církví tou jsem bratrem světců, jejichž zásluhy nahrazují ubohou neplodnost mého života. V církvi té nalézám moc vykupitelskou, jež zhlazuje a omývá skvrny mojí duše; s ní a v ní očekávám i vzkříšení těla i život, jenž nebude míti konce. A proto znovu volám: Věřím v Boha Stvořitele — věřím v Slovo tělem učiněné — věřím v Ducha Posvětitelce a věřím v církev svatou katolickou. Ejhle, naše Credo, ejhle, naše vědění, ejhle, skalopevný základ vši naší jistoty a všech našich nadějí. Přátelé drazí, rcete, nejsou v tom rozřešeny všechny otázky, jež zajímají duši po pravdě a po věčnosti prahnoucí? Snad mi nadhodíte *tajemství naší víry*. Ano, jsou a jsou úžasná. Právě dnes a právě v tuto chvíli vystaveno na našem oltáři k veřejnému uctění tajemství největší, tajemství

nejsv. Svátosti Oltářní. Oči mé vidí jen prostinkou způsobu chleba, ale církev volá: Toť Bůh tvůj, toť Kristus, živý a skutečný, tak jak v Betlémě se zrodil a jak na Kalvarii umíral — padni na kolena! A tento Kristus své tělo pravé a svou krev ti podává k požívání — běda, přijmeš-li je nehodně. Věřím, přátelé moji, že tato řeč leká a mate, a nestačí-li vám, že Kristus sám to řekl, jiného důkazu nemám. Ale, drazí moji, což jen rozumem chcete Boha chápat? Kde rozum nestačí, pochopujte srdcem a — blahoslavení, kteří pochopili! Je jich k nesečtení, a co velkého v církvi bylo vykonáno, jen oni vykonali. Vás pobuřuje neproniknutelnost tohoto tajemství, ale v nich tato Svátost stvořila heroické činy lásky, milosrdenství a soucitu. Ptejte se milosrdné sestry, ptejte se zbožného kněze, ptejte se každé věřící a jmenovitě každé trpící duše, co pociťuje, když klečí před svatostánkem, a snad se až zarazíte nad tím, oč jste se připravili, že jste až dosud před svatostánkem kleknout nedovedli!

Ó, ano, přátelé moji, plna tajemství je svatá víra, ale tajemství, z nichž tryská *život* a z nichž tryská *světlo*.

A ztrnulá je tato víra naše jako z bronzu, jako ze žuly. I to jí vytýkáte, že u ní všechn pokrok vyloučen, všechn rozvoj už předem zne-možněn. Přátelé moji, — zamyslili jste se už opravdu nad naší vírou? A stalo-li se to, rcete, jaké vymyslíte povinnosti mravní, jež by už

v Evangeliu nebyly obsaženy; najděte mi jen jedinou novou ideu mravní, které by byl Kristus už světu nezjevil. S té stránky tedy v církvi pokroku nehledejte, ale, drazí moji, je-li nám už všechna pravda zjevena, již zjeviti Bůh za dobré uznal, nemůžeme-li mluvit o pokroku v *oboru pravdy*, tím větší možnost pokroku otvírá nám Církev v *oboru ctnosti* — a to pochopit, plně a jasně pochopit, bylo by záchranou naší společnosti. Den co den skýtá se nám příležitost nějakou obět přinést, proti některé vášni bojovat, některé ctnosti zvykat — ejhle, pokrok, nad nějž vyššího nevím, a jež vyslovil Kristus ve slovech: „Buďte dokonalí; jako i Otec váš nebeský dokonalý jest.“ Toť pokrok v pravdě katolický, jediný, jenž je základem štěstí pro všechno lidstvo a je cestou k dokonalosti každému jednotlivci, pokrok, jenž není blouznivým sněním, ale přísnou, svatou povinností.

Kristus je potřebou lidského ducha — přijďte k Němu, či lépe, vraťte se k Němu vy všichni, kdo jste mučeni hladem po plné pravdě a marně hledáte, jak hlad ten ukojit. V Kristu je světlo, a všude jinde mimo Něj jen husté temnoty nebo osudné bludičky, ozařující cestu příliš málo, abyste mohli po ní bezpečně kráčet, a přec dostatečně, abyste s hrůzou zahlédli její propasti a srázy. V Kristu je jistota lidského ducha, jistota samého Boha, neomylná jako On a nezdolná jako On; všude jinde jen náhledy, jež navzájem se potírají, jen

systemy dnes zrozené a zítra již se rozpadávající, jen pochybnosti bez konce, jež trýzní rozum a jejichž ovocem je bolest a smrt. A v Kristu je svoboda lidského ducha; všechna pouta zpřerážel, jež připínala nás k zemi a k smyslům, vši závislosti nás zprostil a jen své pravdě věčné podrobil — a v Něm konečně je život, život bohatý mírem, život bohatý láskou a život bohatý vnitřním nadpozemským štěstím. Dej Bůh, aby se v nás všech rozproudil silným, mohutným proudem. — Amen.

VIII.

Kristus potřebou lidské vůle.

Přátelé moji! Vyloživ vám nadlidsky veliké dílo Kristovo, začal jsem v minulé promluvě rozjímati o tom, čím je Kristus lidskému duchu. K poznání pravdy je duch lidský stvořen; cítíme všichni, že není pro nás klidu a není pro nás štěstí, dokud na velké, životní otázky lidstva nedostane se nám jasné, určité odpovědi. Vás samých jsem se dovolával, jak bez Ježíše Krista těžko té pravdy dojít, jak člověk tone buď ve tmě nevědomosti a žije jen nízkým, všedním životem požitkářů, nebo hledaje pracně a bolestně pravdy, trpí muka nejistoty a pochybností. K Ježíši Kristu jsem vás zval, vás všechny, jimž pravda jest chlebem života a svrchovanou potřebou vnitřního štěstí — a dokazoval jsem vám, co jasné záře line se s jeho kříže do záhad života a jaká určitá a

jasná pravda zjevuje se těm, kdo Kristu porozuměli.

Je-li myšlenka životem lidského ducha, je činnost životem lidské vůle. A je-li a může-li jen hledání pravdy být důstojným předmětem lidského myšlení, pak jenom konání dobra může být důstojným předmětem činnosti lidské.

Přátelé moji, tím jsem již u druhé, základní otázky, již plně a správně zodpovědit je touhou a potřebou každého myslícího ducha. Co jest dobro? Kde ho hledat a po jakých cestách k němu dospět? Zamýšlím se sám nad sebou, pozoruji, co se děje v duši mojí vlastní, a co shledávám? Vidím ve svojí vůli lidské dvojí snahu a mezi oběma snahami stálý boj, vítězství co chvíli se střídá a mění, ale trvale nevíteží žádná ze snah těch. Je ve mně něco, co mi mluví o povinnosti. Vyslovte přede mnou slovo ctnost, a srdce mé se náhle zachvěje; vypravujte mi o nějakém vznešeném činu, o nějaké oběti, přinesené pro velkou myšlenku, a duše má se rozruší až do nejtajnějších hlubin svých; a vyvstane-li před mým duchem představa Boha — vzpomenu-li vši Jeho nekonečné krásy, Jeho svatosti a Jeho velikosti, všechna bytost moje rozpíná křídla a letí k Němu jako prameni svému a nejvyššímu svému cíli. Je tedy věrné plnění povinnosti, je život čestný a ctnostný, je splynutí s Bohem v touhách a činech cílem vůle lidské? Je v tom pramen a podstata všeho dobra?

Ale v duši mé je zároveň něco, co se bouří proti břemeni povinnosti; cítím, jak v nitru mém tají se pudy, jež mě neúnavně a bez oddechu strhují k zemi a strhují v sféry, jež nejsou boží. K nebi chci, a zatím tisícerými kořeny tkvím v této zemi a jejich požitcích; k Bohu bych rád, a zatím tisícerými touhami lpím na tomto životě, patřím mu svými myšlenkami a city, a jsou dokonce chvíle, kdy tak plně a tak smutně dovedu zapomenout i na svého Boha i na duši svou. Smím se dát unášeti těmito vášněmi klidně a bezstarostně? Je to, k čemu mne strhují, dobrem či zlem?

Přátelé moji, vycitujete jistě, jak vážné jsou tyto otázky, a že všechen mravní život lidstva závisí na jejich šťastném a správném rozřešení. Odpověď na ně musí býti tak jasná, aby mi bylo rázem určitě a plně zjevno, co je pravým cílem vůle mojí. Musí vycházeti z úst tak vážných, od autority tak svrchované, že se před ní skloniti musí kde jaký odpor a kde jaká pýcha — a konečně musí z ní prýstiti tolik pomoci a síly, abych při vši svojí slabosti opravdu k cíli dojíti mohl. Hleďte kdekoli, mimo Krista nenajdete nikoho. Nepůjdu-li k Němu, nebude-li mi světlem a vůdcem Jeho Evangelium — zbudou mi jen lidé.

Nuže, přátelé moji, který člověk má v sobě a ze sebe plné a neomylné vědění dobra a zla? Jsem jist, stojí-li v řadách vašich někdo, jenž

v úctyhodné touze po světle a pravdě četl knihy mužů, v nichž jako by soustředěno bylo všechno světlo lidského rozumu, knihy proslulých filosofů, jimž řešení nejvyšších záhad jest a bylo životním cílem — přizná zajisté, že s bolestným zklamáním sledoval jejich vývody. Jako nedovedli říci, co je pravda, tak nedovedou jasně a určitě říci, co je dobro. I v této otázce vyslovují jen domněnky, plné nedůvěry v sebe samy a stanoví jen theorie, jež vzájemně si odporují. Přátelé moji, vy víte dobře, že nemluví ze mne pohrdání, že s úctou a obdivem dovedu hledět ke každé ušlechtilé snaze a ke každé poctivé práci — ale tolik vím, že mi bezpečnými vůdci na cestě povinnosti býti nedovedou.

Jak jinak u Ježíše Krista: S jasností, jež rázem ozařuje ducha, s určitostí, jež vylučuje všechnu pochybnost, zjevuje mi, co je dobro a co zlo, jako mi byl zjevil, co je blud a co pravda. Slyšte jej: „Milovati budeš Pána Boha z celého srdce svého a z celé duše své a ze vši mysli své — a bližního svého jako sebe samého.“ Rozumíte této řeči, vycitujete, jak zní pevně, jak určitě a jak jasně? Rozum můj, není-li pýchou zastřen, pochopuje rázem, že nejsem stvořen jen pro tento svět, jen pro jeho požitky a radosti, ale všecek, svými city a touhami, svou snahou a svou prací že patřím Bohu, Tvůrci svému. A srdce mé, není-li vášněmi zneuctěno, vycituje, že jen Bůh, Svatost sama a Dobrota sama, smí a může být nejvyšším

předmětem jeho lásky a Boha toho že hledati a nalézati má i v nejmenším z bratří svých. Hříchem je pak jíti za hlasem nízkých vášní, a dobrem i povinností, milovati Boha více nežli sebe. Jeť ovšem pravda, že tato nauka přičí se náklonnostem mojí přirozenosti, ale, draží moji, kterým? Jen těm, jež mne poskvřňují, je tedy svatá; jen těm, pro něž zardíti se musím sám před sebou — je tedy ušlechtilá a vznešená; jen těm, jež slyšeti nechťi o Bohu a Jeho právech — je tedy pravá a božská.

Vím, co namítá svět: Tato nauka číší smrtí. Boha mi slibuje, ale svět mi bere, nebeskou blaženost prý mi chystá, ale všechnu radost života mi otravuje a zapovídá. Od té chvíle, kdy mezi nebem a zemí na Kalvarii vztyčen byl kříž a na něm rozpiat Kristus krví zbrocený, nahý a potupený, trním korunovaný a kopím probodený — vypovězen prý byl boj na život a na smrt vši rozkoši, vši radosti, a duch lidský i srdce lidské bylo spiato pouty. Vy to víte, přátelé moji, že se tak mluví — že se volá znovu po radostném prý a volném životě antickém a že štěstí, plné, nezkalené štěstí slibuje se lidstvu, až se vymaní cele ze stínu a z moci tvrdého kříže. Hořko pomysli, co je v tom křivdy. Celými řekami krve svých nejušlechtilejších vyznavačů vykoupilo Evangelium lidstvo z nízkosti otroctví, z bahna mravní hrůzy a bídy — a dnes, kdy nemá nevěra už dost síly a dost ušlechtilosti k čestnému, dobrému

mu životu křesťanskému, volá po svobodě a rozkoši doby pohanské. Křesťanská nauka prý číší smrtí. Přátelé moji, což necítíte, jak všechna minulost křesťanství protestuje proti těmto slovům vším, co velkého v ní bylo vykonáno? Víra, z níž nadšení čerpali nesmrtelní básníci, víra, z níž umění vyrostlo a rozvilo se nejkrasšími květy, víra, jež se světlem Evangelia všude šířila i světlo vědy, pouště měnila v úrodné kraje, mravy surových divochů zjemňovala v mrav a způsob kulturních národů, tato víra že nenávidí život? Přátelé moji, jděte jen a přikloňte se k srdci našeho lidu a zkoumejte, odkud čerpá sílu pro svůj čestný, pracovitý život, odkud prýští ty velké, nezdolné naděje, jež mu ani v nejtěžších chvílích klesnouti nedají, ptejte se snad vlastní svojí matky, vlastního otce svého — je-li pravdou, že jejich vroucí víra v Ježíše Krista jim otrávilá všechnu radost ze života, nedopřála ani chvíle tichého, pravého štěstí, a já jsem jist, že se až zděsí vaší otázky a budou v ní vidět hříšný, rouhavý nevděk. Nauka Kristova že číší smrtí! Plným právem smím se ptáti: A což, je to opravdu život, rozplývati nejvzácnější svoje síly na všech cestách života, píti z každé číše, ničeho si neodpřítí, ničeho si neodřící, třeba jste požitky ty platili silou svého mládí a nejvzácnějšími dary svého ducha? Je to opravdu život, zbavit se znenáhla všechněch illusí, ničemu nevěřit — všemu se dovést vysmát — a měřit cenu lidí i cenu života

jen dle toho, co prospěchu z nich vašemu sobectví plyne? Žít a vyžítí se — přátelé moji, k těmto smutným, ponižujícím slovům dospíváme po dvou tisíciletích kulturního života! Rcete, nemám plného práva volat vší duší svou: Ven z tohoto nízkého ovzduší sobectví, ven na čistý vzduch boží pravdy, a k jasnému, zářivému slunci božské lásky?

Přátelé, je již mnoho, znám-li určitě a jasně svoji mravní povinnost, ale, přičí-li se mé smyslnosti, bouří-li se proti ní všechny moje vášně, pak ten, jenž vášně ty chce zdusit a nízké ony pudy potlačit, musí být autoritou, jíž odporovat není jen chybou, ale zločinem! Nuže, draží moji, kdo z lidí, nemluví-li jménem samého Boha, není-li kryt Jeho majestátem a není-li pověřen Jeho posláním, měl by právo omezovat moji vůli a měl by právo předpisovat mi způsob života? Rcete, draží, jakým právem bych na př. já směl vystoupiti na toto místo, jakým právem bych já směl odvážiti se mluvit nejen k vašemu rozumu, nejen k vašim srdcím, ale hlavně a především k vašim svědomím, kdybych se nesměl opíratí o kříž Spasitele, jehož jsem sluhou? Buďsi mužem sebe slavnějším, slávou a leskem svého jména samých hvězd se dotýkej — já ani lidstvo ti nikdy nezapomeneme, že jsi pouhým tvorem, že jsi pouhým člověkem, jenž sice silou myšlenky svojí vysoko ční nade vším davem, ale nohama vkořeněn jest v tutéž zemi jako já a jako všechno lidstvo.

Přátelé moji, na slávu lidského svědomí to pra-

vím, že mu lidská pouze autorita nestačí. Má-li se sklonit, má-li se podrobit, musí vidět před sebou Svatost samu, která činem i příkladem zdůrazňuje sílu svého slova, musí mít před sebou Neomylnost svrchovanou, jež ani klamat, ani oklamána býti nemůže, slovem, sám Bůh musí mluvit k němu, aby se podrobilo a vzalo na sebe jeho povinnosti. A tu jsme již opět u Ježíše Krista. Stačí otevřít Evangelium Jeho, přečísti kteroukoli větu, a svědomí naše cítí, tu že nemluví pouhý člověk, příkazy ty že nejsou pouhou radou, pouhým náhledem, ale že jsou zákonem, jenž káže a jenž zavazuje, jak jenom Bůh přikazovati a zavazovati může. Řeknete snad, že právě tato svrchovaná autorita je hrobem naší svobody. Přátelé moji, o svobodě lidské mluvíte? Lekáte se, že jí Kristovo Evangelium chystá pouta? Nevidíte, či spíše nechcete vidět, kdo je té svobody lidské největším nepřitelem? Váže-li Kristus moji svobodnou vůli, dává-li jí příkazy, co konat a čeho varovat se má, pak jenom proto, aby scestí mne chránil, před propastí nízkosti a hříchu mne varoval a k světlym výšinám ctnosti a dobra bezpečně mne dovedl. A to že jest snížením lidské důstojnosti, a to že je poutem lidského svědomí nehodným? Žel Bohu, i touto zbraní se dnes bojuje proti Ježíši Kristu, a heslo o zotročení lidské svobody Kristovým Evangeliem vnáší se už i v srdce mládeže i v široké massy lidu. A přece, drazí moji, svoboda lidská má jen jediného nepřitele, duši

lidské hrozí jen jedině okovy, opravdu těžké a opravdu zneucfující, a nepřítelem tím a okovy těmi jsou lidské vášně. Přátelé milí, vzpomeňte jen, zamyslete se sami nad sebou, jak bylo duši vaší, kdykoli se nějaká vášně v ní rozhořela svým žhavým plamenem. Nevzpomínáte až posud s palčivým, bolestným studem, jakými nectnými okovy poutala duši vaši, jak v ní potlačovala každé ušlechtilé hnutí a jak marně rozum i svědomí vás burcovaly k lepšímu, čistšímu životu? A jestliže se vám s pomocí Boží podařilo udusit ji v sobě, přelámat a zpřerážet hanebná pouta její, vzpomeňte jen, jaké to byly šťastné, blažené chvíle, kdy jste po prvé pocítili, jak duše vaše volně může opět rozepnout křídla a vysoko se vznésti nad to, co ji až dosud drželo v zajetí.

Pamatujte si, drazí moji, pro celý život si pamatujte: křižuje-li a drtí-li Kristus něco v duši mé, pak jenom to, co je nedůstojno i srdce mého i duše mé, a pak jenom proto, abych tím lehčoji a tím volněji vznésti se mohl k tomu, v čem je čest má a moje blaženost.

A přece jsem, drazí moji, neřekl ještě všeho. Nestačí zjeviti mně dobro, byť sebe jasněji, nestačí prikázati mi povinnost, byť sebe svrchovaněji. Byť sám Bůh mi poručil, jak jedině On poroučeti dovede — nedá-li síly slabosti mojí, nedojdu cíle a povinnosti nedostojím. A v tom je všechno, přátelé moji; právě zde jeví se malomoc lidská ve

vší ubohosti své a božská síla Kristova ve vší svojí nesmírnosti.

Vás se dovolávám, přátelé moji, vás, kteří pozornýma očima sledujete všechna hnutí lidského ducha, vás, kteří studujete cíle a tužby moderní naší doby. Jisté části naší intelligence zdá se prokázáno, že Evangelium Kristovo se přežilo, že již vykonalo své velké historické poslání a svými názory a jmenovitě svou naukou o sebezapření, o pokání nehodí se již do naší doby. Nuže, s jakou mravoukou vystupují naši moderní filosofové? Jaké povinnosti troufají si uložití lidské vůli a jakých obětí a jakého sebezapření odvažují se žádat od lidských srdcí? Láska a milosrdenství bude prý Evangelium příštích pokolení — jinak však člověk bude svoboděn ve všech směrech; všechny mohutnosti ducha smí volně vyvíjeti a všechny tužby srdce i těla bez výčitky a bez obavy před soudem Božím ukájeti. Přátelé moji, pochopuji, že to vábí; jsem sám člověk se všemi slabostmi lidskými a vycítuji, jak vše, co je ve mně pouze lidského, přimklo by se rádo k podobné nauce. Ale, drazí moji, zamysleme se nad ní opravdově a vážně.

Tedy láska a milosrdenství bude jediným Evangeliem doby příští. Přátelé moji, je to opravdu tak jednoduché? Což není nám celá dvoutisíciletá minulost důkazem, že tato láska pravá, všech obětí a všech velkých činů schopná, že toto milosrdenství ke každé bídě se sklánějící a s každou bo-

lestí soucitně trpící rodí se jen v srdcích, jež se dovedou přemáhat, jež vědí, co je odříkání a co je sebezapření?

A neučí nás prostý pohled do našich poměrů a do naší doby, jak srdce tvrdnou a jak ledovějí, jakmile požitek stává se jim vším? Přátelé moji, pochopuji dobře, že i nová víra chce Kristovu lásku a Kristovo milosrdenství přejmouti do svého zákoníku; vím však a dříve nebo později sama nevěra to pozná, že čarovné tyto dva květy jen z krve Kristovy mohly vypučeti a jen ve stínu a pod záštitou Jeho kříže že se mohou dařit.

Kristus, přátelé moji, nezná ústupků pro lidskou slabost. Přísné slovo Jeho: „Kdo chce přijíti za mnou“ platí všem lidem bez rozdílu — ale v téže chvíli, kdy se srdce naše rozhoří touhou po Něm a kdy z lásky k Němu začneme nadlidsky velký boj se svými vášněmi, již stojí po našem boku a vlévá nám sílu, jakou jen Bůh vlíti dovede. Rcete, přátelé moji, z jaké školy vyšli ti lidé, kteří žijí cudně, pokorně a svatě, lidé, kteří každým zachvěvem svých myšlenek patří Bohu a každým soucitným hnutím svých srdcí patří těm, kdo trpí a po pomoci volají, lidé, kteří žijí životem mučedníků a umírají někdy i mučednickou smrtí, jen aby zůstali věrni svému svědomí a svému Bohu? Dobře víte, že jich nezrodily žádné akademie, ale všichni že vyšli ze školy Ježíše Krista. A vy sami všichni, přátelé moji, jak tu stojíte přede mnou, kdykoli jste vykonali svou povinnost, byť i při

tom srdce vaše bylo krvácelo, kdykoli jste dovedli přinésti nějakou obět, při níž trpělo a sténalo, co ve vás bylo čistě lidského, kdykoli jste z lásky k Bohu vykonali nějaký čin, jenž je slávou a velikostí vaší lidské duše — rcete, kde jste k tomu načerpali síl? Kdo vás sílil v boji proti sobě samým a kdo vám dopomohl k vítězství, nad něž vznešenějšího se myslit nedá, k vítězství nad sebou samými? Jsem přesvědčen, že místo odpovědi utkví zraky vaše vděčným pohledem na kříži Spasitelově, a ústa vaše bezděky že zašeptají sladké jméno Jeho. Ano, Kristus to byl — svou milostí vás sílil, svým příkladem vám odvahy dodal.

Svou milostí především — oním vnitřním, nadpřirozeným vlivem, jenž napíná všechny mohutnosti duše naší, probouzí v nás všechny ušlechtilé naše pudy a při tom vlévá do nás vytrvalost a sílu, jež není z tohoto světa. A příkladem svým! Přátelé moji, jste-li svědky šlechetného nějakého činu, rcete, netoužíte po tom, abyste vy sami jej byli vykonali? Vidíte-li vznešenou nějakou obět, není vám líto, že vy sami jste ji nemohli přinést? V tom je sláva a velikost každé ctnosti, že příklad její uchvacuje vždy nová a nová srdce a rodí vždy nové a nové šlechetné činy. A což, přátelé moji, když příklad ten vychází ze samého nebe? A což když čin heroické lásky vykonal pro nás sám vtělený Bůh? Jak se lekati pak oběti, když Kristus sám se pro mne

obětoval — a jak se nedati Bohu všecek, když Bůh už předem sám se byl dal mně? Pochopujete, přátelé moji, k jakému nadšení dovede tento příklad povznést, a řeknete i nyní, že křesťanství ubíjí v duši všecken život?

Ach, bojíte se stále o lidské vášně — nuže, ubíjí-li Kristus některé, pak jistě jen ty, jež mne snižují, jen ty, jež duši mé a srdci mému jsou k necti a hanbě. Ale všechny ostatní jak je posvěcuje a k jakým výšinám je povznáší! Lásku k otčině, lásku k rodičům, lásku manželskou — jak tomu všemu žehná a jak svatou povinností to všem ukládá. A nestačí-li vám ani to, otevřte životopisy svatých. Dovedete pochopit, co je v nich velké, ušlechtilé vášně? Dovedete ocenit, co vášnivě lásky k pravdě hořelo v srdci Františka Xaverského, jenž všecken svět pohanský by byl rád položil Kristu k nohám a jenž umřel vysílen nadlidskou, apoštolskou prací? Dovedete vytušit, co vášnivě lásky k chudině hořelo v srdci sv. Vincence de Paula, jenž všechnu bídu a všechnu bolest a všechnu osiřelost dovedl přitisknouti ke svému srdci a pro všechno neštěstí hledal a nůsil pomoc a potěchu? Naše víra že dusí a ubíjí život? Přátelé moji, víte, že naopak dovede jej vrátit i těm, v nichž svět jej ubil? Co lidí přišlo už k Ježíši Kristu se srdcem vyprahlým a s duší zledovělou; o všechno nadšení je svět připravil, o všechny nebeské naděje je nevěra oloupila — ale zde u nohou Ježíše Krista nový život rozlil

se duší a nové naděje v srdci vypučely! Přátelé moji, zamyslete se nad tím vším! Dnes od vás, kteří snad dosud vším svým myšlením a všemi city svými ještě daleko jste Krista, nic jiného nechci, než abyste se občas zamyslili nad Ním, abyste zvážili na vahách svědomí, co jste až dosud dali světu, čím jste mu platili každou radost, čím jste si vykoupili každý požitek — a co za to vše trvalého vám poskytl svět. A prosbu jen přidávám, abyste si odvykli s pohrdáním hledět na ruce k modlitbě sepiaté, na lidi u kříže Kristova bolestnými prosbami se modlící — přijde snad čas, kdy v blažených slzách žehnati budete Kristu, že i vám dal sílu ruce k modlitbě sepnout a vši vroucností duše se k němu pomodlit. Amen.

IX.

Kristus potřebou lidského srdce.

Přátelé drazí, dokazoval jsem vám v minulé promluvě, že Kristus jediný dovedl jasně a určitě odpovéděti lidstvu nejen na otázku, co je pravda, ale i na druhou, stejně důležitou a stejně mučivou, co jest dobro. Svým zákonem: „Miluj Boha nade všechno a bližního jako sebe sama,“ zjevil nám rázem souhrn všech povinností a vznešeným cílem tím vyvýšil lidstvo k výšinám, o jakých se i největším filosofům pohanským ani nesnilo. Bylo přirozeno, že se jich polekalo vše, co v člověku bylo nízkého a mělkého — nedivím se, že

až posud přísnost a ryzost Kristových zásad leká a zarází kde jakou duši slabou, ale snad zdařilo se mi přesvědčiti vás, že kde svět požitkářský vidí jen smutné sebezapření a boj proti vší radosti — myslící hlava jasně pozná bohatý pramen života opravdového, plného velikých snah, vznešených činů i hlubokých, čistých radostí. Proti nízkému a zneuctívajícímu heslu moderní doby: Žít a vyžít se — postavil jsem vznešený příkaz Kristův: Přemáhej se, varuj se všeho, co tě snižuje, bojuj proti všemu, co tě zneucfuje — a vám jsem přenechal, abyste se zamyslili nad tím, co všechno v nás moderní doba musila dobrého ubíti, než jsme přestali vycifovati, jaký bohatý zdroj síly a mravní velikosti z toho příkazu Kristova vyprýštil.

Kristus však nepřestal a nemohl přestat na pouhém příkazu — sic by se byl ode všech lidských velikánů lišil jen vznešeností nauky, jen čistotou svých ideí — ale v ničem by se byl neprojevil Bohem. Jako Bůh musil dovésti zasáhnout i do lidských svědomí, a jestliže člověku zůstala svoboda Kristova zákona nedbat a příkazy jeho nohama šlapat, svědomí lidské musilo výčitkami trestat tuto vzpouru a hrozbami děsit tuto neposlušnost. Vy víte, že se to stalo — a ví to i sama nenávisť. Je možno i křesťanu Krista pronásledovat, je mu možno i Krista nenávidět — ale klidným a bezpečným při této nenávisti zůstat — nevím, zda se vám to komu p-

dařilo. A konečně i sílu musil Kristus dát, kdekoli jí bylo třeba — a dal a dává ji až dosud. Všimněte si jen blíže života lidí prostých, lidí neučených, ale věřících v Krista radostnou vírou a milujících Jej silnou, upřímnou láskou — užasnete, jakých činů dobroty a lásky jsou schopni ne sami ze sebe, ne svojí silou, ale silou milosti Boží a silou Kristova příkladu.

Rozumu lidskému je tedy Kristus světlem, vůlí lidské je silou a cílem — *jde o to nyní, čím je lidskému srdci*. Je-li Bohem, pak mu i toto srdce musí patřiti každým tepem svým, a není a nemůže pro ně býti štěstí, dokud k Ježíši Kristu se nepřimkne.

Myšlenkou nese se člověk ku pravdě; vůlí má směřovati k mravnímu dobru; *city svými touží a volá po štěstí*. Zamýšlím se opět sám nad sebou a jsem jist, že, zahledím-li se do svého srdce, jako bych se zahleděl do vašich srdcí vlastních. Co hledají naše touhy i tehdy, jsou-li na scestí? Co přivoláváme svými nejhoroucnějšími tužbami a o co usilujeme vší energií svojí vůle? Něco, co nám chybí, ale co by dle našeho přesvědčení rázem vyplnilo tu úžasnou propast lidského srdce, něco tak nesmírného, tak dokonalého a tak oblažujícího, že se nám zdá, dosažením toho všechny mohutnosti ducha našeho že by se rozvinuly plností svých sil, všechny city našeho srdce že by vypučely nejkrasšími květy, a svět i život že by rázem pro nás proměněn byl v ráj. Tento

ideál, toto dobro svrchované, po němž dychtí duše naše všemi touhami svými, jmenujeme štěstím. Přátelé moji! Štěstí chceme v životě dojit, a přece jsem jist, že při těchto slovech mých většina z vás zachvěla se bolestnými vzpomínkami a hořkými pocity. Až na ty mladistvé duše mezi vámi, z jichž zářivých očí hledí mi vstříc ona radostná důvěra v život a budoucnost, s jakou jen mládí dívati se umí, vy všichni, kteří už víte, co znamená životní boj, zkusili jste již, mnoholi štěstí nám život přináší. Po štěstí toužíme každým úderem svého srdce, a zatím jiná osudná moc vládne světem a stojí železnou nohou na šíji lidstva. Po štěstí dychtíme, a zatím sotva kdo z nás bude, jenž už neplakal slzami, jejichž hořkosti duše nezapomene, a netrpěl bolestí, jejichž jízev ani léta nedovedou zacelit. Cítím, že k štěstí plnému, nezkalenému štěstí jsem stvořen, a zatím už u mojí kolébky stála bolest, po všecken život ohrožuje každou mou radost, a není jediné chvíle v životě mém, kdy bych bezpečen býti mohl, že z čista jasna blesk neštěstí nesžehne mých nadějí, nezničí mých nejkrásnějších plánů a neotráví navždy vši spokojenosti mojí.

Přátelé moji! Ke komu půjdeme, aby nám objasnil tuto strašlivou záhadu, aby nám vysvětlil hrůzné tajemství lidské bolesti a především — ke komu půjdeme, aby dal síly dost v hodinách utrpení a aby nedal zemřít našim nadějím ve chvílích zoufalství? K světu? k lidem? Přátelé

moji, nepohlrdám soucitem lidským, jsem sám z té duše vděčen za každé přátelské slovo a za každý dobrý pohled — ale i kdybych nevěděl a kdyby tak mnohý z vás zkušenost tu bolestnými slzami byl nezaplatil, jak lhostejný je svět celkem k cizí bolesti, co může více pro mne učinit, než lékem zhojiti mou nemoc, účinnou pomocí ztišiti můj hlad, přátelským slovem uleviti mojí opuštěnosti — ale, drazí moji, jde-li o velké, mučivé bolesti duše, jde-li o utrpení, s nímž bychom se nesvěřili ani srdcím nám ve světě nejdražším, ke komu půjdeme a kde najdeme pomoc?

Přátelé moji, vy dobře víte, že v tomto okamžiku chví se mi v duši a na rtech sladké jméno Ježíš, a snad mnohý z vás už předem chystá se k trpké námitce. Znam tuto námitku, stokrát jsem ji už za svého kněžského života slyšel, a byly chvíle, kdy se tiše ozývala i v duši mojí — ba, drazí moji, vím i to, že právě co by nás s Kristem mělo spojovati nejúžeji, tisíce a tisíce duší od Něho odvrací. Věřit v Ježíše Krista vší duší svojí a přece trpět, milovati Božského Spasitele každým tlukem svého srdce a býti mnohdy stíhán ranami, jimž není konce, neštěstím, jež nezná slitování — zatím co kolem nás lidé, kteří na Boha ani nevzpomenou a všemu, co je nám svato, se rouhají, žijí v přepychu a samých rozkoších — opakují, kolik lidí už to od Krista odvedlo! Koli-krát jsem už slyšel: Umíralo mi dítě, a já jsem volala k Ježíši Kristu slzami, jaké jen zoufalá

matka plakati umí, a Kristus se neslitoval a dítěte mého mi nezachránil. Žil jsem životem čestným, všechny síly moje patřily mé rodině a všechna víra moje patřila Bohu — ale kříž za křížem na mne doléhal, nemoc za nemocí, neštěstí za neštěstím — nevím dnes, čím zítra hlad dětí svých utiším, — a Bůh přece neslyšel mojich modliteb a neměl soucitu s bolestnými slzami mými. Vykoupit prý přišel svět — a zatím právě ti věrní Jeho učedníci jdou cestou životní tak bolestnou a tak trnitou.

Přátelé moji, je tomu tak a bylo tomu tak od samého počátku. Ani jedenkrát neslíbil Kristus svým vyznavačům života snadného a šťastného, ba, znova a znova předpovídal, že budou „plakat a kvílet, kdežto svět se bude radovati“, a přece smím říci — pro bolest lidskou Kristus učinil, co jenom Bůh, a nikdo z lidí učiniti dovedl — a blahoslaven, kdo to vši duší pochopil!

„Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste — a já vás občerstvím.“ Přátelé moji, kdo kdy z lidí vyslovil cosi podobného? Který filosof byl by se odvážil bolesti lidské nesmírné jako moře a staré jako lidstvo samo *slíbiti sebe útěchou*? A Kristus to učinil — Kristus sám k smrti zmučený, sám celým oceánem bolestí zatopený a na šibenici kříže přibitý. A nejen že to řekl, ale lidstvo slyšelo Jeho hlas a zachvělo se až do nitra duše, protože v hlase tom poznalo Toho, jenž srdce lidské stvořil, a proto je-

diný i uzdravit je může. Lidstvo slyšelo — a co více platí, *lidstvo porozumělo*, třeba že smrtí Kristovou nic se zdánlivě bylo nezměnilo ani ve světě ani v osudech lidských. I po smrti Spasitelově svět požitkářský hýřil a se radoval, a srdce poctivá a dobrá trpěla a krvácela. Nespravedlnost i potom vítězila, a právo a spravedlnost byly šlapány a utlačovány — Kristus umřel za nás, ale blesk neštěstí sjížděl i dále do duší lidských — nemoc mučila a trýznila, smrt rvala životy bez ohledu na slzy zoufalé, jež nad jejich hrobem tekly — slovem, bolest a utrpení zůstalo i potom lidstva údělem. A přece, draží, *od smrti Kristovy něco bylo do samých základů změněno*. Kristus nejen že kříž bolesti sám s námi nesl, ale On zjevil světu vznešenost a cenu bolesti — a to — opakuji — dovedl jen Bůh. Teprve od smrti Kristovy uzřel svět po prvé ten úžasný zjev, že slabé lidské srdce, které se až dosud bouřilo proti utrpení, dovedlo bolesti dokonce žehnat a za utrpení Bohu děkovat! To jest, přátelé moji, v čem vidím nový důkaz Kristova božství a zázrak, jenž podnes děje se v srdcích lidských.

Kristus především *zbavil bolest opuštěnosti*, jež zvyšovala a stupňovala její muka. Ptejte se těch, kdo v Krista nevěří, co znamená trpět a nevidět kolem sebe ani nad sebou nikoho, na čí prsa bychom se mohli vrhnout a jemuž své hoře bychom s důvěrou směli požalovat! Většina lidí se nám šetrně vyhne; pomoci nemohou nebo nechtějí,

prázdným slovem útěchy spíš urazí než potěší — nedivím se, že hledí uniknout smutným našim zrakům a že je leká náš bolestný pohled. A ti, kdo s námi upřímně cítí, zapláčí snad s námi, ale vy všichni víte, přátelé moji, jak rychle ty soucitné slzy vysychají a jak málo opravdové útěchy skytnou. Šťasten, kdo v takových chvílích dovede se Ježíši vrhnouti k nohám! Jestliže komu, Jemu se svěriti smíme s bolestmi svými; pochopí nás a porozumí, protože sám všech bolestí zakusil hořkost.

Chud jsi a povržen. Kdo ti lépe porozumí než ten, jenž z lásky k tobě stal se chudým k nevy-slovení? Vzpomeň jen na jeho kolébku v jeslích Betlémských a na jeho rakev na kříži Kalvárském — ale vzpomeň zároveň, že's jeho dítětem, a co vše ti chystá, projdeš-li životem čist a spravedliv. Ovšem ani Kristus nemá pro tebe zlata, ale svými milostmi tě zatopí, svou nadlidskou útěchou tě povznese, svými nebeskými nadějemi tě oblaží, dovedeš-li i v chudobě zůstatí věren svému Bohu a Spasiteli. Tvé přátelství splatili zradou — přimkni se ke Kristu vši duši svojí, za srdce, jež nebylo hodno ani tebe ani lásky tvojí, vezmi náhradou srdce Kristovo, jež zrady nezná a věčně miluje. Smrt ti urvala, zač bys byl vlastní život s radostí obětoval — vzpomeň, že ten, ježž oplakáváš, je tam nahoře u tvého Boha — svými modlitbami jsi s ním spojen, svou přímluvou on tobě pomáhá — a až zavřeš i ty jed-

nou oči životem unavené — v Kristu a s Kristem oba že žítí budete životem věčným. Přátelé moji, dovedete pochopit, co vše je v tom? Vy-
ciťujete, že křesťan věřící nikdy nestojí opuštěn — a vezmete-li mu všechno, že mu vždycky zůstane Bůh?

A nejen že Kristus dovedl zbavit bolest tíživé opuštěnosti, On ji zbavil i druhé strašlivé vlastnosti — *zbavil ji neplodnosti*. Přátelé moji, řekl-li jsem, že se lidské srdce hrozí utrpení a touží po štěstí každým záchvěvem — na slávu duše lidské musím prohlásit, že dovede trpět, s nadšením a hrdinsky trpět, kdykoli jde o velkou, vznešenou myšlenku. A ihned pravím, nejen duše křesťanská, ale každá duše lidská. Vzpomeňte jen, jak pohanští Římané dovedli milovat vlast! Jaká muka snášeli bez hlesu, jaké oběti přinášeli bez reptání a s jakým vznešeným klidem šli i jisté smrti vstříc, jen aby vlasti nový věnec slávy vsaditi mohli na hlavu a jen aby uhájili jejích práv a jejích hranic. A naše vlastní dějiny, přátelé moji, dějiny tisíciletého boje o tu naši hrudu, o ta naše práva, o tu naši svobodu svou vlastní mluvit řečí a svým vlastním žítí životem, kolik vykazují jmen, kterým žehnati budeme, dokud v nás krůpěj české krve zbude, a kolik vykazují obětí, k nimž s úctou hleděti musíme, dokud všechna vděčnost v našich prsou nevymře. Ó, ano, duše lidská dovede trpět a s nadšením trpět, kyne-li jí veliký cíl a ví-li, že z utrpení jejího vykvete bohaté požehnání. Ale,

drazí moji, co k zoufalství dohání a co nad pomyslení mučí, je vědomí, že trpím a trpím *marně*. Prolévat slzy a vědět, že o nich nikdo neví, div nezšílet bolestí a cítit, z bolesti té žádné ovoce že nevyroste, — umírat žalem a býti přesvědčen, ani jediná ústa že žalu mému nebudou blahořečit, a ani jediné srdce že mu žehnat nemusí — to jest, co pobuřuje, a to jest, co mučí. A přece, drazí, takové jest skoro všechno lidské utrpení. Kolik je slz, jež slavnými se staly, a kolik je utrpení, jemuž lidstvo až podnes žehná? Co vás tu stojí, vy všichni své slzy nejbolestnější pláčete skrytě a své bolesti největší ukrýváte před každým zrakem. Ubozí jste však, nedovedete-li jich ani Kristu svěřit! Ach, vy netušíte ani, oč se připravujete, neumíte-li svou bolest Jemu obětovat. Slzy vaše dnes tekou marně, a přece co je v nich radostí skryto, jež vaší vinou nikdy nevypučí. Co útěchy se tají v bolesti vaší, jíž vlastní vinou nikdy nepoznáte — a co velkých, božských milostí vytrysklo by z vašeho utrpení, kdybyste Kristu dovedli porozumět. „Blahoslavení plačící,“ volá k vám božský Mistr a Pán — rozumíte, co vše je v tom? Celá nová, neskonale vznešená theorie bolesti je v tom stajena; bolest už není slabostí, není malomocí, není zoufalstvím, ale mění se pod božským dotekem v trojí nadlidskou sílu *pokání, zásluhy a oběti*. Trpíš, ale dovedeš-li trpěti zlásky k Ježíši Kristu, odpýváš už zde na světě, co bys odpykati musil

jednou na věčnosti. Proléváš slzy a jen milý Bůh ví, jak jsou hořké a jak bolestné, ale věz, že netekou marně, milosrdná ruka Boží že je zachycuje a že ti z nich jednou uchystá diadém slávy. A dostoupíš-li dokonce s milostí boží oné hrdinské lásky, jež sama sebe Bohu nabízí v obět za všechny, kdo Ho neznají, trpíš-li za ty, kdo Ho urážejí, neseš-li kříž bolesti svojí za ty, kdo kříží Kristovu se rouhají — jen věčný Bůh dovede změřit, co požehnání vykvete z takového života a co milostí vyprosíš těm, kdo milosti Boží potřebují.

A v tom, drazí moji, je vrchol zázraku, jež jediné Kristus-Bůh vykonati mohl. Co krušilo kdy srdce lidské železnou nutností, mění se v dobrovolnou obět a už tím pozbývá vši hrůzy svojí. Sami pohané to tušili a po věčné věky zůstane proslulým výrok jednoho z jejich filosofů: „Trp dobrovolně, a bolest přestane býti zlem.“ Ale jak milovat bolest, nemá-li cíle a nemá-li užitku? Posvěť jí však láskou k Ježíši Kristu — postav jí před oči nebeské naděje, ukaž, co požehnání a milostí dovede si zasloužit, co chyb a provinění možno bolestí odpykat, co nových duší Spasiteli získat a jaké slávy jednou na věčnosti dojít — a užasneš, co síly a co lásky k utrpení dovedeš vlítí do lidských duší! Ne — my nemilujeme bolesti pro bolest samu — i naše křesťanská, věřící srdce svíjejí se bolestně pod jejími ranami, a i nám je dovoleno volat: „Otče můj, je-li možno, ať odejde tento kalich ode mne!“ Ale vzpo-

meneme-li, co všechno z našich slz může vypučet, jaké věčné a neskonale radosti z nich jednou mohou vyrůst — při vší slabosti svojí dovedeme Kristu blahorečit, že nám trpět dal.

Přátelé moji, *jen v tom je klíč k životu světců.* Snad jste až dosud chápati nedovedli, jak mohli jásat ve svém utrpení a jak mohli žehnat těžkým křížům svým. Snad se vám zdálo pošetilostí — ne-li přímo šílenstvím, když vroucněji děkovali Bohu za bolest než za radost a útěchu — a když volali výkřiky, jakých před Kristem svět nikdy neslyšel: „Buď trpět, nebo umřít“ — „Ne umřít — ale trpět dej, Pane můj!“ Nedivím se, že nechápete, dokud hledíte na svět jen očima tělesným, a dokud jeho rozkoš je vám vrcholem blaha, a dokud bolest je vám vrcholem neštěstí. Světci naši hleděli jinak, v jiném světle a s jiného stanoviska. Jim vrcholem všeho byla milost boží, radosti nebes a štěstí, Bohu se podobat vším životem svým a každou myšlenkou svojí — a poněvadž viděli, že jen z kříže, že jen z Kristova utrpení to vše vypučelo — nedivím se, že kříži žehnali vším nadšením svým a že velebili Boha, když jeho tíži směli nésti na vlastních bedrech svých.

Přátelé moji, dobře cítím, že dnes jsem mluvil řečí, jíž porozuměti mohli jen ti, kdo pevně věří v Boha a v nesmrtelnost duše. Není-li Boha, není-li nebe, není-li věčnosti, pak nic z toho není pravda, co jsem dnes vyslovil, a pak pravdu mají

ti, kdo proklínají život, nemá-li pro ně než bolest a muka, a kdo všemi prostředky hledí pro sebe urvat kde jaký požitek a kde jakou radost. Ale tomu snad jste porozuměli všichni, jak krásná a jak útěšná je ta víra naše, a jakým zločinem je rváti ji lidským srdcím. Až urvete Krista všem těm duším ve světě osamělým, všem těm srdcím hořkostí naplněným — rcete, ke komu půjdou, na čí prsou vypláčí své hoře a u čí nohou složí kříže své? Jestliže ne ve jménu náboženství, jemůž se rouháte, aspoň ve jménu lidskosti, jíž se honosíte, mám právo volat: Mějte slitování s jeho beznadějí, s jeho bídou a s jeho opuštěností. Pamatujte, že vzítí trpícímu víru v Ježíše Krista je ožebračiti jej o světlo života, o všechny naděje, o všechnu útěchu a nenechat mu jiného východu a jiného útočiště než klid a ticho hrobu. Změřte a oceňte, co jste až dosud dovedli mu dát v náhradu, a snad se zhrozíte toho, s čím jste přicházeli k srdcím, jež volala po nadlidské útěše, a co jste ubíjeli v duších, jež byly světem na smrt zraněny. Amen.

X.

Cesta ke Kristu.

1.

Přátelé moji, všechny moje promluvy, loňské i letošní měly jen jediný cíl a jediný účel — ve vás, kteří věříte v Boha vší silou svých srdcí a

tuto víru svoji dokazujete vši čestností svého života — tu víru upevniti — krásy její — dosud snad jen tušené — v plné záři jejich ukázat a bohatý zdroj nebeské útěchy, jenž se ve víře naší katolické skrývá, vám s milostí Boží otevřítí. Ale věda dobře, že v řadách vašich stáli i mnozí, v jejichž duších jasné světlo víry ať vinou světa či vinou vlastní bylo pohaslo, vši duši prahl jsem i po tom, abych aspoň někomu z nich cestu k Bohu zas ukázal — předsudky překonal, pochybnosti vyvrátil a dokázal i jim, co pravdy se tají ve slovech Kristových: „Blahoslaven, že jsi uvěřil.“

Přátelé moji, snad mnohý z vás se nad těmi slovy bolestně i trpce zamyslí. Uvěřit vírou silnou a živou — je to tak snadno? Řekněte mi: Dlouhá léta už pravdy hledám, mnoho jsem četl, mnoho rozjímal a přece ničeho určitého jsem se nedopátral. Ve světě je tolik náboženství různých a v každém tolik nejasností a tajemství, že jsem přestal doufat, že bych našel pravdu a pravdě té uvěřiti mohl celým srdcem svým.

Příteli můj, díky Bohu, že aspoň tak dovedeš mluvit. Už to je mnoho, leká-li tě a rmoutí tvoje nevědomost, neboť zatoužit po světle znamená již býti světla hoden. Nedošel-li jsi dosud pravdy, jistě jen proto, že jsi šel cestou nepravou. Zdá se, že je ti víra stále jen otázkou usilovného studia, hlubokých a dlouholetých úvah a že poznati Boha, uvěřiti v Něj a dovésti padnout na kolena před Jeho Majestátem dle tebe možno

jen tomu, kdo prozpytoval všechny otázky víry a dovedl si na ně dáti jasnou, určitou odpověď. Přátelé moji, kdyby tomu tak bylo, co lidí by zůstalo před branami víry a nikdy by jimi neprošlo! A co by bylo z malých a chudých a co z těch, kdo umírají v prvním rozpuku mládí? Jakž by se víry dopátrati mohly naše matky a vaše ženy, jimž koruna mateřství ukládá tak velké, svaté povinnosti a od nichž starosti rodinné žádají tolik obětí? Dá se opravdu myslit, že by Boha a pravdy dojíti měla jen jakási aristokracie ducha, vědy a jmění — a ti, kdo pracují, kdo trpí a kdo nevědomí jsou, že by se k Němu nemohli a nedovedli povznést? Vycitujete všichni, že nám Bůh musil k Sobě naznačit cestu jinou, prostou a snadnou, po níž všem možno jíti se stejnou jistotou a stejnou snadností. A pravím už předem, že je těch cest k Bohu dokonce několik — ukáži dnes na cestu nejkrásnější a nejbezpečnější.

Přátelé moji, snad se mnohému z vás až dosud zdálo, že náboženství je jen souhrn sterých a mnohdy i tížících povinností k Bohu; víra že člověku velí, aby v prachu se kořil Bohu, jenž mnohdy jako by o nás ani nedbal a našich vztažených rukou a našich bolestných slz ani neviděl. Netušíte ani, jak málo jste dosud rozuměli podstatě náboženství, jež nic jiného není než sblížení Boha s člověkem, splynutím jejich srdcí. Bůh a člověk — co jiného je to než dvě bytosti, či

ještě lépe, než dvě srdce a dvě lásky, jež se hledají a v náboženství nalézají? Cítíte, jak je to prosté a jak vznešené? A je-li víra obcováním srdce lidského se srdcem Božím, pochopujete, která cesta k ní vede?

Chceš-li vniknouti do svatyně víry, pak napřed ne duchem, ale srdcem vniknouti hled — nechej zatím všeho svého vědění a přines svou lásku; tluc usilovně na dveře pravdy Boží, ale nevolej: chci vidět, chci vědět, ale vši vroucností své duše volej: chci Boha milovat. Buď přesvědčen, že jediná krůpěj lásky v srdci rozžehne i ve tvém duchu více světla než sta foliantů, že zodpoví všechny námitky a zažene všechny temnoty.

A nejen že temnoty rozptyluje a stíny všechny plaší, ale láska proniká i všechna tajemství. Snad žasneš nad tím, jak Bůh, tak veliký a mocný, mohl se sklonit k člověku tak malému a slabému, jak mohl v jeslích se zrodit a na kříži umřít. Pochopuji, že duch lidský může nad tím žasnout — ale srdce lidské nad tím žasnout nebude, protože cítí, kdyby milovalo, že by učinilo totéž.

Přátelé moji, co tím chci říci? Kdybys dovedl Boha milovat, dovedl bys věřit! Ale jak možno milovat Boha? Je tak vysoko, tak daleko, tak nepřístupný, — že se nám kolikráte láska k Bohu na rtech lidských zdá pouhou frásí. Nuže, chceš poznati, že je radostnou, útěchyplnou skutečností? Miluj zatím na Bohu aspoň to, co o Něm víš, aspoň to, co z Něho v tobě zbylo, protože je

naprosto nemožno, byť svět v tobě sebe více byl ubil, aby aspoň něco božského v tvém srdci nebylo zůstalo. Bůh je pravda, miluj tedy pravdu; Bůh je spravedlivý, miluj spravedlnost; Bůh je čistota, miluj čistotu — a buď jist, sotva že prvních několik kroků učiníš na této dráze, brzy že se octneš v loktech náboženství.

A abych mluvil ještě jasněji a praktičněji:

Pravíš, že nedovedeš milovati Boha, protože je příliš daleko, příliš vysoko a že je nepřístupný — nuže, miluj aspoň člověka, jenž je Jeho dítkem, a z lidí miluj nejvíce ty, kteří ani daleko nejsou, ani vysoko, ani nejsou velcí. Miluj sluhu, jenž ti koná nízké služby, miluj dělníka, jenž pro tebe vydělává, miluj chudinu, jež se všech stran k tobě vztahuje ruce. Nedovedeš-li zlíbati vznešené nohy svého Boha, skloň se v lásce aspoň k zmозoleným nebo zchromlým rukám chudšasovým; nemůžeš-li najíti pravdu — konej aspoň tolik dobra, co ho vykonati můžeš, a budeš mít právo těšiti se myšlenkou: Je-li Bůh, odmění mne, osvítí mne, dá se mi poznat — a není-li Ho — ne — této pochybnosti ani nevyslovíš, protože všechna bytost tvoje vzbouřila by se proti pomyšlení, dobro že by bylo pouhým přeludem, ctnost pouhým zdáním, svědomí strašlivým, mučivým klamem, a jen lidé nízcí a zločinní že by vlastně měli pravdu a chodili v světle.

I tobě se přihodí, co slavnému Donosu Cortés, španělskému velevyslanci v Paříži. Svě všechno

mládí prožil v náboženské lhostejnosti — ale náhle dospěl víry tak nadšené a nezdolné, že byl jejím neohroženým apoštolem. A na otázku, jak zaplašil všechny pochybnosti, které po tolik let byly zastíraly jeho jasný úsudek, odpověděl: „Sám ani nevím — ale tolik vím, že jsem se nikdy nedovedl podívat na chudáka, aby mi nepřišlo na mysl, že je mi roven a že je mým bratrem.“

A stane se vám, co se stalo sv. Vincencovi de Paula. V jinošské době i jemu těžké mraky zastíraly světlo víry, trpěl sžíravou touhou po plné pravdě a bolestným vědomím, že k ní proniknouti nemůže. Co učinil? Vrhł se v náruč účinné, milosrdné lásce, jako by si byl řekl: „Všechno je mi ve víře temno a všechno je nejasno. Trojice je tajemství, Vtělení je tajemství, Vykoupení je tajemství, — ale, co není tajemstvím, však světlem zářivého jasu, je láska bratrská, je obět, je zapomenutí na sebe sama a žítí pro jiné. Je-li víra tajemstvím, láska jím není — nuže, vrhnu se do světla lásky, abych pronikl temnotami víry.“ Přátelé moji, tak zvítězil nad pochybnostmi sv. Vincenc a tak zvítězíte i vy! Milujte tedy Boha, pokuste se povznést až k Jeho přesvatým rtům anebo aspoň k Jeho rukám a nohám pro vás hřeby probodeným — a nedovedete-li ani k těm se zvednout — skloňte se k nohám chudých, malíčkových a opuštěných — přesvědčíte se i vy, je-li láska ohniskem náboženství a jeho krásou i silou, že zároveň je i k němu cestou!

A rozumějte mi dobře — nemyslím nějakého náboženství neurčitého a mlhavého, jež by si v duši svojí vytvořiti směl kde kdo. Přátelé moji, jestliže vůbec nějaká víra opravdu od Boha zjevena, účinná láska nutně musí vésti právě k této víře. Zjevil-li Bůh opravdu jakou víru, pak jistě je vírou tou jen ta, v níž Bůh miluje člověka nejvíc, a člověk miluje Boha nejvroucněji, a při těchto slovech duše vaše zahlíží se bezděky na Kalvářský kříž, krví samého Boha zbrocený, a před zraky vašimi bezděky vyvstává onen nesčetný zastup srdcí nejčistších a lidí nejušlechtilejších, kteří pro Boha dovedli žíti a pro Něj dovedli i statečně umírati. A proto právem smím říci: Miluj Boha, pokud dovedeš, miluj bližního vší upřímností svého srdce — a dříve než tušíš, octneš se v loktech naší svaté katolické víry.

Přátelé moji, jsem jist, že při mých slovech všechna srdce vaše chvějí se radostně, protože vyslovuji, v čem jste i vy viděli vždycky ideál a vrchol lidského života. Co se také dá mysliti krásnějšího a utěšenějšího než konat dobro, šířit kolem sebe jeho tisícere požehnání a jednou, až se den života schýlí k večeru, směti se zadívat na dni, jež už se nevrátí, a říci si: Zažil jsem v životě mnoho smutku a mnoho zklamání, vím a dnes to jasněji a s větší lítostí než dříve cítím, že jsem se i mnohých chyb byl dopustil — ale bez užitku ten život přece jen nebyl a trochu dobra jsem v životě přec jen vykonal. A, draží

moji, — umírat a vidět kolem sebe své děti, žehnat jim a směti si říci: Mnoho jmění jim neza-
nechám, ani tolik štěstí, kolik by jim ho byla
přála otcovská má láska, ale jediné útěchy jim
nikdo nevezme a jednoho práva jich nikdo ne-
zbaví — aby směly říkati s vděčnou a radostnou
pýchou: Otec náš, matka naše byli dobří lidé —
rcete, drazí, necítíte, že ani jmění, ani věda, ani
sláva ničím nejsou proti té velké, člověka jediné
důstojné ctižádosti, žítí a umíratí jako dobrý
člověk?

Ale stačí to opravdu k nalezení pravdy?

Ano, stačí, dovedeme-li porozuměti plnému smy-
slu slov: konati dobro. Stačí to, nezapomeneme-li
přísného a výhrůžného slova Kristova: „Pokrytci,
— čistíte okraj nádoby, ale uvnitř je plna nepra-
vostí!“ Jsi dobrý, soucitný a milosrdný — to už
je mnoho, abys Bohu směl se přiblížiti, okraj ná-
doby je už připraven, ale je srdce tvé samo opravdu
čisto? Přátelé moji, pravda boží je jako rosa;
chceš-li ji čistou uchovat, jen v čisté nádobě je
to možno. Pochop a porozuměj, co zpíváme v Cre-
du každou neděli: „Narodil se z Marie Panny“
— až dosud se Bůh v duši lidské jinak nerodí; je
plodem jen srdcí čistých.

Přátelé moji, a hlavně vy, kdo jste až dosud
Boha bolestně a marně hledali — zamyslete se
nad touto myšlenkou! Prozpytujte jednou vážně
a opravdově svůj život, svoje svědomí — jsem jist,
že poznáte brzy, co se vlastně až dosud stavělo

mezi Ježíše Krista a duši vaši; přesvědčíte se, že vás daleko tak nelekala tajemství jeho víry jako přísnost a čistota jeho mravouky, a že, kdybyste byli měli síly i vůle dost bojovat proti svým vášním, duch váš že by byl viděl světlo a jas, kde vidí nyní jen temnotu a stíny. Zkus to jen, začni ten velký, svatý boj se svými smysly, varuj se nízkosti, do níž tě strhují, lámej a rozrážej okovy, jimiž tě poutají, a pochopíš teprve, co pravdy a co krásy je ztajeno ve slovech Kristových: „Blahošlavení čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou!“

Už pohan Plato to vyslovil: „Čeho třeba, abys Boha uviděl? Býti čist a umřít!“ Býti čist a umřít — slovo z pohanských úst, ale tak vznešené, že by i v samém Evangelii bylo nápadno svou zářivou krásou — a přece mu něco chybí. Být čist a umřít — to není ještě božská cesta k světlu, ale *býti čist a býti pokorný* — v tom, draží moji, v tom je všechno — neboť nejsou to jen smysly, že duši ochromují a snižují, duše sama svou pýchou si znemožňuje přijíti k Bohu. Co je lidí, lidí jinak čestných a dobrých, jimž jediné pýcha brání padnouti Kristu k nohám a zvolati: Pán můj a Bůh můj! Je tedy třeba pokory, která je světlem ducha, jako je čistota světlem srdce; jen tam, kde láska, čistota a pokora jsou spojeny, letí duše volným, radostným letem k Bohu svému a není ani možno, dám-li se touto cestou, abych na druhém konci jejím Boha nenašel. A kdybych

si čistotu srdce měl teprve vykoupiti bolestnými slzami lítosti, pokořujícím a přece zároveň tak neskonale povznášejícím vyznáním své viny — přátelé moji, pamatujte, že dosud platí pravda, skrytá v dojemném podobenství o ztraceném synu: sotva udělal první kroky na dráze k dobru, již mu otec jeho spěchal vstříc a rozpínal po něm náruč svou.

Láska, pokora, čistota — nic více, drazí moji? To už že by stačilo, abychom dovedli věřit? A Bůh nám přece dal ducha, dal nám rozum a inteligenci, abychom jimi po pravdě pátrali, ji zkoumali a z ní se těšili, a toho všeho že by potřebí nebylo? Bez přemýšlení a bez studia že bychom se dovedli obejít? Přátelé moji, stačí snad v odpověď ukázatí vám k té naší velké, slavné řadě křesťanských filosofů, abyste pochopili, co je v tom velké a vědomé křivdy, vyčítati nám víru neuvědomělou a slepou. Ale s důrazem opakuji, pouhým hloubáním se víry nedopátráš, nepřipraví-li láska k Bohu anebo aspoň opravdová, účinná láska k lidem duši tvou, aby se po Bohu dovedla roztožiti a k Němu se dovedla nésti. Krásně to vyslovil Maine de Biran, jeden z největších filosofů své doby. V zápisníku, do něhož každého večera zanášel své dojmy, nakreslil cestu, po níž sám víry došel. „Nutno především toužit po ní, cítit svou bídu, svou odvislost a usilovat povznést se nad to všechno. A pak — pak potřebí se modlit, aby v nás vstoupil duch moudrosti a království

boží, modlit se, zraky stále upřeny k božskému Prameni, z něhož tryská světlo.“ A v bolestném výkřiku volá: „Kdo mi dá křídla modlitby? O jak nesmírně je mi jí třeba!“

Přátelé moji — neprožil těchto bolestných zápasů už i mnohý z vás? Nezáviděli jste kolikráte v duchu těm, kteří dovedou ruce sepnout a dovedou před svým Spasitelem na kolena padnout? Zaráželo vás pomýšlení: Mám-li se modlit, musím napřed věřit — a v tom je patrný rozpor. Zdánlivě ano, a přece, draží, jen zdánlivě. Je-li k modlitbě víry potřebí, pak jistě ne víry plné — stačí již víra počátečná. A co rozumím touto vírou? Smutek nad naší nevěrou, trapný počet našich pochybností, prázdnota srdce, již těžce nese, a ta palčivá touha po plném světle a plném poznání. Nuže, rcete, to vše-li cítíte, je opravdu tak těžko a je dokonce snad nemožno padnouti na kolena a zvolati vši bolestnou duší: „Pane můj, vytrhni mne z mé nejistoty. Ty, který jsi mě stvořil, ozař mě světlem svým a zaplaš můj smutek a sžíravé pochybnosti moje! A je-li i to vám mnoho, zdá-li se vám, že byste nedovedli ještě s plnou upřímností a s plnou důvěrou volati k Bohu přímo a bez podmínky, modlete se, jak slavný biskup Fénelon učil se modlit pochybovače svojí doby: „Je-li pravda, že tam nad námi je bytost nějaká, mocnější a lepší než jsme my, zapřisahám bytost tuto při její dobrotě, aby mi přispěla. Vidí mou touhu upřímnou, mou ne-

důvěru v sebe a vidí, jak se k ní s důvěrou utíkám. Ó, bytosti neskonale dokonalá, je-li pravda, že jsi a že slyšíš volání srdce mého, zjev se mi, odhal závoj, jenž halí tvou tvář, uchraň mě neštěstí tebe neznati a blouditi po cestách tebe dalekých. Otevři oči mé a zjev se tvoru svému!“

A přece — ne, drazí moji — tak z vás k Bohu přece nebude volati nikdo. Vy to víte, že Bůh jest, a víte zároveň, že vás jen svět anebo vlastní vina vaše daleko od Něho odvedly. Oč bude prostší, oč důstojnější a oč útěšnější, zavoláte-li k Němu vším srdcem svým: „Otče náš, jenž jsi na nebesích, přijď království tvé i do srdce mého i do duše mé.“ Znáte tu modlitbu, víte, jak hluboká je při vši prostotě svojí a jak úžasné obzory a jak vznešené perspektivy duším otvírá.

Ovšem, nečekejte, že Bůh rázem vyslyší vaši modlitbu, ale dle rady Kristovy: „Tlucte, a bude vám otevřeno,“ — tlucte i vy a naléhejte vždy usilovněji. Ale kdykoli zatlučete, kdykoli modlitbou k Bohu zavoláte — vyčkejte odpovědi a naslouchejte, mluví-li k vám Pán. A tu přicházím k věci nesmírně důležité.

Všimli jste si, za jakých okolností přišel Spasitel na svět? *Všechno ztichlo!* Ztichl napřed hlas proroků, jenž po celá staletí zněl Starým zákonem a připravoval svět na příští Spasitelovo. A ztichal zvolna, až docela umlkl i ryk válečný, jenž po tolik let zaléval svět potoky krve a hrůzami své surovosti. César August dal zavřít chrám Jánův,

boha války a míru. Ani na tom tichu nebylo dost. Bůh vyčkal, až umlkl i shon a ruch denní, a teprve pak v zmlknutí proroků, v klidu zbraní, v mlčení všedního života a v tichu samé přírody rozléhal se nad Betlémem hlas: „Sláva na výso-
stech Bohu!“

Pochopuji, mluví-li Bůh, že všechno ztichne. A toho ticha i vaší duši je potřebí, má-li zaslechnout hlas Boží. Já dobře vím, jaké povinnosti vám ukládá život; vím, že žijete v jeho shonu a víru a od rána do večera, že na vašich bedrech leží břímě úradu, břímě povolání a břímě sterých jiných starostí. Je třeba vydělávati chléb, jest třeba dostáti povinnostem — to všechno vím. Ale něco jiného mám na mysli, co snadno lze splniti a co je základní podmínkou poznání Boha.

O slavném Descartovi se vypravuje, když zpozoroval, že duch jeho je přeplněn ideami, jejichž důkazů marně hledal, nevěda, které zavrhnout a kterých se přidržet — rozhodl se zavrhnout všechny a od základů, zkoušeje kámen po kameni, započal stavbu budovy pravdy.

Učiňte totéž vy, drazí moji, kteří teprve hledáte Boha. Zavrhli jste již všechny idey náboženské pod záminkou, že nejsou dokázány. Budíž — *ale zavrhněte i všechny námitky proti víře, dokud vám nebudou dokázány.*

Zdálo by se to samozřejmo, a přece, jde-li o Boha, nemáme této loyálnosti. Věřte, drazí,

o nikom ze svých známých, ba ani o posledním z lidí neuvěří svět tak lehce všemu, jako tomu, co se mluví proti Bohu. Historyky sebe pošetilejší, námitky sebe nejapnější — všechno bere za bernou minci, jde-li o sv. víru. Kdyby šlo o lidi, pátrali byste po důkaze, jde-li o Boha, o důkaz někdo z vás nedbá, a tak žijete dvacet, třicet let a v rukou jste nikdy neměli vážné knihy, jež náboženství hájí, a o radu jste nikdy nezašli k člověku, jenž by vás o pravdě mohl poučit. Studovat náboženství, vážně, poctivě je studovat — přátelé moji, dnes, kdy každý hoch sotva škoле odrostlý zasedá nad ním na soudnou stolicí!

A vzpomenu-li, jak této nevědomosti dovede využití tisk nevěrecký, co vše si smí troufati proti víře bez obavy, že by kdo chtěl nebo dovedl se jí zastat, nedivte se, že se mi zdá, jako by se byly vrátily staré doby římské, kdy všechno zlo a všechna nízkost i všechny zločiny připisovány byly lidem, kteří bez hlesu a s modlitbou na rtech umírali za svého Ježíše Krista!

Chcete-li Boha najít — dejte tedy zmlknout těmto předsudkům — to na vás chci a nic více prozatím. Řekněte si: Ničeho nepřipustím proti Bohu a proti náboženství, než co mi bude jasně a zřejmě dokázáno — a vy užasnete, co zářivého světla uvidíte najednou tam, kde viděli jste až dosud jen temnoty. A proti tomu světlu postavte se pak zmužile tváří v tvář. Řekněte si poctivě a upřímně: Pochybuji opravdu, že je Bůh a že

je duše? Necítím jasně, jak i v mém duchu i v srdci mém i v svědomí mém Bůh i duše hlásí se k svému právu? Jak to a proč to, že nedovedu až posud na ně hledět, jak víra hledí? Slibte to, přátelé moji, — slib ten mi prozatím stačí — protože, zamyslíte-li se nad tím jen jedenkrát se vši upřímností, cesta ke Kristu a tím i cesta k pravé mravní velikosti, k pravému klidu a pravému štěstí bude vám snazší, než dosud tušíte. Amen.

XI.

Cesta ke Kristu.

2.

Přátelé moji, dokončiv vylíčení nadlidsky velkého, v pravdě božského díla Ježíše Krista a zamysliv se s vámi i nad tím, čím je božský Spasitel našemu rozumu, čím naší vůli a čím našemu srdci, zahleděl jsem se v předešlé rozmluvě jmenovitě na ty, kdo vši poctivostí svých duší hledají pravdy, vši vroucností svých srdcí touží po tom přimknouti se k Bohu, najíti v Něm, čeho až dosud v sobě samých i kolem sebe marně byli hledali, pokoj srdce, sílu v utrpení, naději v život za hrobem. Hleděl jsem objasnit, proč až dosud ty snahy jejich byly marny a proč až dosud touhy srdcí jejich zůstaly nezkojeny. Chtěli proniknout nekonečnou podstatu Boží pouze světlem lidského svého rozumu, domnívali se, že slabé

světlo jeho dovede prozářiti propasti nekonečné jako Bůh sám, a když temnoty před nimi jen houstly a rostly, čím více se do těch tajemství hřížili, malomocně vzdávali se vši naděje pravdu poznat. Řekl jsem, že počáteční cesta k Bohu vede ne duchem, ale srdcem, ne hloubáním, ale láskou. Chceš-li Boha uvidět, očima lásky se na Něj zadívatí hled' a užasneš, jak vše, co rozumu tvému zdálo se temnotou k neproniknutí, srdci se zjeví v plné záři a jasú.

A řekl jsem, nedovedeš-li až dosud svým srdcem a svou láskou povznésti se až k Bohu, skloň se v milosrdném soucitu aspoň k člověku; v očích jeho bolestnými slzami zalitých, z tváří jeho bídou či hořem rozrytých zhlédne tvá milosrdná láska Toho, jenž volal: „Cokoli jste nejmenšímu z těchto učinili, mně jste učinili.“ Toho, jenž pronesl úžasná, v pravdě božská slova: „Lačněl jsem, a dali jste mi jísti, nah jsem byl, a přioděli jste mne,“ — a slíbil za to odměnou život věčný a věčnou blaženost.

A dbej, chceš-li Boha najít, čistoty srdce a pokory ducha — varuj se všeho, co v nízkost trhá — a jsi-li si vědom, že vášně a život poskvrnily již tvou duši, vzpomeň Toho, jenž právě k hříšníkům nejněžnější láskou se skláněl a slova odpuštění měl i pro ty, pro něž svět nemilosrdný a bezcitný neměl než potupu a kamení. Nikdy nezapomeň, co zmůže jediná kající slza u našeho Boha lásky a odpuštění; povždy si pamatuj, že

nezahyne, že zatracen od Boha nebude, než kdo zahynout chce a vědomě a až na konec svého života o své zatracení přímo usiluje.

A konečně — má-li Bůh promluvit k tvojí duši, dbej, aby v ní zmlklo, co až dosud proti Bohu v ní se bouřilo. Buď aspoň tolik spravedliv ke svému Bohu a ve svému náboženství, kolik spravedlnosti projevuješ i poslednímu z lidí. Udus a umlč v sobě předsudky, jimiž proti Bohu a proti Církvi Jeho svět přeplnil tvou hlavu, zkoumej a zpytuj, nežli čemu uvěříš, čím nevěra a hřích útočí na víru a ctnost — a buď jist, že sterá světla rozzáří se ve tvé duši, a ty sám užasneš, co víry a co lásky k Bohu zbylo v srdci tvém, jež tvojí vinou po tak dlouho k Bohu se přimknout zdráhalo a zpěchovalo.

Pak, ale jenom pak bude i duch tvůj připraven, aby se nad obsahem a nad pravdami víry mohl zamyslit a v jejich nevyčerpatelné krásy mohl vniknouti. Přátelé moji, pravil-li jsem, že víra v Boha není a nemůže býti závislá na hlubokém studiu, na dlouholetém badání a přemýšlení, jsem jist, že jste mi plně porozuměli a jako já i vy se vši rozhořčeností odmítnete urážku, jako bychom věřili vírou slepou a nerozumnou. Ale tvrdil jsem a dnes s důrazem opakuji, nestačí studovati pouze rozumem, ale i srdcem i svědomím — a poněvadž nad náboženství nic vyššího ve světě není, musím postavit se vůči němu tím, co je v duši naší největšího a nejušlechtilejšího. Všimli

jste si kdy, že všechny opravdu velké duše jsou náboženské? Snad vás to slovo zarazí, a vy bezděky vzpomenete slavných jmen, jasných hlav a duchů vysoce učených, kteří nesmýšlejí křesťan-
sky, ba, stojí snad dokonce nepřátelsky proti Je-
žíši Kristu. Drazí moji, i já je znám, a nedej Bůh,
abych je chtěl snižovat v očích vašich — ale za-
myslete se opravdově nade vším životem jejich a
rcete pak, čím se vzdalují Ježíše Krista a čím
se odtrhují od Jeho Evangelia? Tím, co je so-
becké, pyšné, povrchní a někdy až malicherné.
A vzdalujíce se Krista, trpí, trpí mukami nejistoty
a trpí neklidem srdce tím větším, čím čestnější
jest jinak jejich život a čím opravdovější v nich
touha po pravdě. Co jiného je v tom než dů-
kaz, že duše lidská nese se k Bohu, k Ježíši
Kristu, k náboženství a křesťanství právě svými
vznešenými i velikými vlastnostmi a vzdaluje se
ho jen svou stránkou malichernou a povrchní?

Porozumíte mi lépe, dovolám-li se vaší vlastní
zkušenosti. Vzpomeňte si, co se vám samým již
častěji přihodilo v oněch chvílích, jimž se ča-
sem nikdo — ani nevěrec nedovede vyhnout —
ve chvílích, kdy se náhle náboženství ve vší svojí
síle a útěše duchu vašemu zjevilo. Bylo to v ho-
dinách nějakého bolestného zármutku, nějakého
hořkého zklamání: přítel se od vás odvrátil, dra-
há bytost nějaká vám zemřela, slovem, nějaká
velká bolest zaryla se do vaší duše, a srdce vaše
zaléval smutek hořkými vlnami. Temno bylo ve

vás i kolem vás, cítili jste najednou, proti bolesti vaší jak vše je malomocno, čemu jste až dosud věřili a žili vším životem svým — ale v téže chvíli tím jasněji se náhle rozzářilo nebe nad vaší hlavou a Bůh stál tak blízko u vaší duše. Bezděky jste si vyčítali: „Jak jsem Boha mohl tak dlouho zapomínat? Není na čase, abych pro svůj klid a pro své štěstí k Němu se vrátil?“ Ale pak — pak jste zahnali a setřásli tuto myšlenku a řekli: Ano, ale až později — uvidíme, jak bude dál.

Přátelé! To byla chvíle, kdy duše vaše zmítána byla dvojím proudem, z nichž jeden vás nesl k Ježíši Kristu a druhý vás od Něho odtrhoval. Záhleďte se dnes pozorně a upřímně na tento dvojitý proud; poznáte snadno, že neprýští ze stejného pramene a neproudí v týchž končinách vaší duše. Jeden z nich teče na povrchu, tam, kde duší zmítají tisíce otázky a zájmy časné, a druhý plyne tiše v samých hlubinách jejích, kde se tají a kde zrají vznešené otázky věčnosti. Nuže, draží, který z těchto proudů, proud povrchní či proud hluboký vede k víře a který vás strhuje k nevěře? Abych jasněji mluvil:

Pro koho mluví ve vás vášnivé a sobecké dojmy a pro koho myšlenky, jež uzrály v tichu, v osamělosti a modlitbě? Pro koho mluví duch lehkovážný a posměvačný, jenž na věci i nejsvětější odpoví žertem a vtipem, a pro koho duch zralý, jenž proniká až k jádru věci, pro všechno hledá plných důvodů a cenu všeho měří dle ve-

likosti výsledků? Pro koho mluví láska k požitku, láska k penězům a blahobytu, a pro koho duch obětavý, bojující proti vší nízkosti a plnící věrně a vytrvale svou povinnost? Pro koho mluví sebe-láska a sobectví, ctižádost a slavomam, a pro koho skromnost a pokora, nezištnost a poctivá snaha po dobru a pravdě? Pro koho láska k hříchu, a pro koho čistota a mravní neporušenost?

To vše stojí za uváženou; rozhlédněte se kolem sebe, zkoumejte, v čí táboře a pod jakým praporem stojí lidé, jimž ctnost je prázdným slovem a požitek vrcholem tužeb — a komu slouží a koho vší duši milují, kdo věrně a neoblonně jdou pod křížem povinností. A zkoumejte sami sebe, co a kdy mluvilo ve vás proti Bohu skoro pokaždé? Byly to opravdu ušlechtilé city a byly to opravdu ušlechtilé chvíle? Proto opakuji — chceme-li Boha poznati, musíme se postavit vůči Němu nejušlechtilější stránkou vší své duše, tedy i rozumu i srdce i svého svědomí.

I v rozumu i v srdci i ve svědomí našem je dvojí stránka: vznešená a malicherná, ušlechtilá i nízká a dle toho, kterou z nich se pravdy domáháme, dospíváme buď víry nebo nevěry. Vizte na příklad dva muže — oba jsou vzdělaní, oba vysoce intelligentní a oběma jde opravdově o poznání pravdy a jmenovitě o poznání Krista — a přece, kdežto jeden nikde nevidí ani jediného důkazu božství ve všem tom úžasném životě Jeho, — druhý dovede přilnouti k Spasiteli vší duši

svojí, světlo Kristova božství vytryskuje pro něho z každé Kristovy stopy, z každého slova a z každého činu Jeho. Jak je to možno? Přirozeně, drazí; jeden z nich utkvěl na povrchu, zarazily ho malicherné neshody v Evangelích, různící se detaily v textech, zdánlivá nemožnost povahu božskou sloučiti s povahou člověka — kdežto druhý málo dbal srovnalostí textů, nedopatření či přímých chyb opisovačů — když viděl před sebou úžasně dějiny národa židovského, jasná a do poslední písmeny splněná proroctví bible, když se zadíval v jasnou a nadlidsky vznešenou postavu Kristovu, když se zahleděl na Jeho Církev, topenou v krvi, křížovanou na všech rozcestích, meči ubíjenou na všech cestách, ale vítězíci slavně a nezdolně i nad zuřivostí katanů i nad vzdornou pýchou a nepoddajností lidských srdcí — když čítal její úspěchy, viděl tisíce její požehnání, a když konečně se zahleděl na Boha sama, jenž přece nemohl dopustiti, aby lží a podvodem byl se nejen z kořene změnil, ale i posvětil a zušlechtil celý svět. To vše-li viděl, nedivte se, že volá: „V pravdě, Syn Boží je tento!“

A jde-li o Vtělení a Vykoupení — jednoho zaráží, *jak se to stalo*: Nekonečný Bůh a stal se člověkem — nekonečný Bůh a v jeslích se narodil a na kříži umřel — a druhý myslí jen na to slavné, jasné a vznešené: *proč se to stalo*, a volá: Co na tom divného, že se Bůh snížil a pokořil z lásky k svým dětem, že umřel pro jejich spásu,

když má matka by byla i krve nacedila a snad i život svůj dala za štěstí moje! Jak vidíte, jeden z nich zírání na Ježíše Krista jen se strany povrchní, jen se stanoviska všemožných námitek, a druhý vniká do Jeho života pohledem vznešené, hluboké duše, a výsledek? Po všech těch maličerných otázkách odchází onen od Ježíše Krista se smutkem v srdci a temnotou pochybností v duši, a tento čerpá z výsledků studií svých světlo života a klid a radostnou naději v smrti. A pak, drazí moji, všimněte si v duchu lidském dvojí touhy: vidět a věřit. Chceme vidět plně a jasně a bez mraků — a přece nás láká právě to, co není sice naprosto nepochopitelné, ale přece skryto a tajemno. Ubohý, kdo nepřipouští, než co rukou dovede osahat! Četl jsem o slepci, ježž ošetřovala jeho sestra. Říkával, že býti slepým, ale býti upřímně milován je jedním z nejčistších štěstí na tomto světě. „Míti stále u sebe ženu, dceru, sestru, krátce něžnou, milou bytost, která jest u vás, poněvadž jí potřebujete, moci měřiti sílu lásky její dle každého okamžiku, ježž vám věnuje, směti si říci: Obětuje mi všečen život svůj, patří mi tedy i celé srdce její a miluje mne tím vroucněji, čím jsem ubožejší, — hledejte mi vyššího a čistšího štěstí.“

Přátelé moji, uvádím tento příklad, protože se mi zdá výstižným obrazem štěstí věřící duše. S nebe jí září celé proudy světla, vidí tolik a tak daleko jako kdokoli jiný — ale ani tam,

kde nestačí oči její, nenastává pro ni noc, ale prýští jen nová blaženost. Zavírá oči a odevzdává se Bohu; cítí, že při ní stojí tak, jako když viděla a všechno pochopovala. Nevidí Ho, ale cítí přítomnost Jeho. Neviditelná ruka ji podpírá — to Jeho ruka; dobrotivé Srdce bije u srdce jejího — to Jeho Srdce. Nač viděti — když stojí tak blízko? Není slepoty, kde je jistota, a jistota je, kde je silná, opravdová láska!

Přátelé moji. Dobře vím, že plně mým slovům porozumějí jen ti, jichž srdce patří Bohu každým tlukem svým — ale nechápe-li někdo, zahleď se na život dobrých, zbožných lidí. Nedovedou ti odpověděti na tvoje náboženské otázky, vědí v celku snad jen to, co křesťan k spasení nevyhnutelně musí znát — ale ti lidé umějí Boha milovat a cítí blízkost Jeho ve všem — při svojí práci a svých starostech, v krátkých chvílích útěchy a štěstí i v těch nekonečně dlouhých hodinách zármutku a hoře. Ať milostmi daří, ať žehná, či křížem a bolestí zkouší, ve všem dovedou poznat otcovskou, milující Jeho ruku.

Drazí moji, chápete již, co znamená blížiti se Bohu ušlechtilou stránkou svojí duše? A tak je i se srdcem. I srdce lidské jako svědomí lidské má svou stránku vznešenou a nízkou, ušlechtilou a sobeckou. Divíte se pak, že Boha nechápe a lásce boží že nerozumí, kdo nedovedl dosud milovati než sebe? Vyprávějte pak srdci takovému, že tak Bůh miloval svět, že Syna svého jediného

neušetřil, ale za nás jej vydal, aby z lásky k nám, pro naši spásu, pro naše zachránění vzal na se chudoby všechnu hořkost a tíži, posměchu a pronásledování všechnu potupu a hrůzu, muk a umírání na potupném dřevě kříže všechnu strašlivou bolest; mluvte pak sobeckému srdci takovému, že plamen tak veliké lásky zanítil pak srdcí k ne-sečtení — že z lásky k Ježíši Kristu umírali v mukách, ale s díkůčiněním na rtech tisícové a tisícové, jiní že odložili královské koruny, knížecí jmění a v tiché osamělosti cel že žili pak svému Ježíši Kristu každou svojí myšlenkou a každým hnutím svého srdce — dokazujte jim, že až podnes službě Jeho se dovedou věnovati jinochové plní nadšení, dívky v prvním rozkvětu mládí, a dívky ty že jsou šťastny a blaženy, smějí-li Kristu svému sloužiti u lůžek nemocných, v útulnách slepců, v domech sirotků a opuštěných — nic jiného nechtějíce na světě, než aby jim nebránil konati pravé divy lásky a sebezapření z lásky k Ježíši Kristu! Vypravujte to vše — a snad i vám se dostane v odpověď, že tato láska ohrožuje rodinný život, že je poblouzením, jež odpykávají duše ty vším svým životním štěstím, a že je právem a povinností státu rozehnat tyto řeholnice, jež nedovedou než v modlitbě, pokoře, čistotě a sebezapření obětovat svůj život za ty, kdo strádají a trpí.

A neřeknou to jen lidé srdcí zvrhlých — mluví tak i lidé, o nichž jinak s úctou mluvíti dlužno.

Jak je to možno? Přátelé moji! Kdyby se člověk takový dovedl hlouběji pohříziti v srdce lidské až k oněm končinám, kde pravá láska sídlí, kdyby dovedl pochopiti nesmírnou velikost a svrchovanou krásu této lásky, kdyby porozuměl, že jsou srdce lidská, jež marně hledají na zemi upokojení, že trpí tou láskou nedokonalou a měnivou, jíž je chcete odbýti — pak a jedině pak povznesl by se i on k myšlence lásky nekonečné, prameni a zdroji lásky veškery a zároveň i jejímu doplňku, její ochraně i jejímu štítu.

A proto znova pravím: Přimkněte se k Bohu tím, co je velkého a ušlechtilého ve vašich srdcích — a ihned přidávám, co je velkého a ušlechtilého ve vašich svědomích. Víte, co nejvíce brání padnouti Kristu upřímně k nohám? Domýšlivá spokojenost sebou samým, naprostá neznalost vlastního svého srdce a naprostá nevědomost, čím vším jsme Bohu povinni a jak málo z těch povinností plníme. Co je lidí, i lidí intelligentních, jež ani nenapadne vážně a opravdově nad sebou samými se zamysleti a upřímně jednou zahleděti se do svého svědomí. Užasli by a snad by se i na smrt urazili, kdybyste jim připomněli, že by svých hříchů měli litovat, z té duše se jich zřící a především upřímně a kajícně se z nich vyznat. Kolik je lidí, kteří při každé příležitosti, třeba ne slovy, ale vším jednáním svým opakují tu hrdou a tvrdou modlitbu fariseovu: „Děkuji ti, Bože, že nejsem jako jiní lidé, dráči, cizoložníci

— a že nejsem jako tento publikán.“ A kolik je jich, kteří vši pokorou a vši bolestí své duše pocítují, že lásku Boží splácejí nevděkem, shovívavosti Boží že hříchem zneužívají, a proto v kajících slzách volají: „Bože můj, buď milostiv mně hříšnému!“ Přátelé moji, ukažte mi člověka, jenž cítí břímě svojich hříchů, zošklivil si a zhnusil nepravost, člověka, jenž upřímně touží po životě lepším a čistším a je odhodlán i k obětem, jen aby našel klid, milost a odpuštění, a já ručím za toho člověka. Buďte jisti, sotva se ke Kristu přivine, bude Mu patřit všecek a navždy.

Přátelé moji, jak je s vámi? Dovedete i vy už zvolat: Pane můj, Spasiteli můj — buď milostiv mně hříšnému? Víte, že pro vás jiné cesty k Němu ani není? Vše že bude marno, dokud nesmyjete slzami lítosti prach se svojí duše, dokud kajícím vyznáním ve sv. zpovědi neulevíte břemeni svého svědomí a dokud silným, poctivým předsevzetím neslíbíte sobě i svému Bohu, že chcete začít život nový a lepší? Ach, přátelé moji, tak mnohý z vás snad myslil, že je příliš velký, aby věřil — netušil ani, že byl dosud až příliš malicherný. Domníval se, že přimknouti se k Bohu, jenž je velikost sama a pramen velikosti veškery, bylo by tolik, jako zřici se svobody své myšlenky, vši něhy a lásky svého srdce a vši energie a síly svojí vůle — a zatím stojí proti Bohu všude a ve všem jen, co jest malé a povrchní, a pro Boha jest a k Bohu se nese všechno, co

je veliké a vznešené. Dej Bůh, abyste tomu porozuměli duchem svým i srdcem svojím vy všichni, přátelé drazí!

Drazí moji, tím jsem dokončil řadu letošních svojich přednášek. Cílem mi bylo upříti zraky duší vašich k světlé postavě Ježíše Krista, přiměti vás, abyste se po delší dobu zamýšleli nad Jeho dílem — a touhou mou a vrcholem přání mých bylo, aby jmenovitě ti, kdo se už Spasiteli svému povážlivě odcizili, rozpomněli se opět, že byl Přítelem jejich mládí, a aby zpytovali, co je od Něho odvedlo. Co se dělo ve vašich srdcích, když jsem k vám mluvil, nevím — to ví jen vše-vědoucí Bůh — ale tolik vím, že jste vytrvali až do dneška, že jste nikým nenuceni a nikým nelákáni plnili neděli co neděli náš velký, krásný chrám, a za to buď Bohu i vám můj vroucí, srdečný dík. Slova má brzy doznějí a umlknou ve vašich duších, dej Bůh, aby v nich neumlkla a ničím nebyla udušena pravda, již jsem vám hlásal, útěcha, již jsem vám skýtal, a velké nebeské naděje, jejichž obzory jsem před vámi otevíral. Někteří z vás dojemnými dopisy mě prosili, abych v řečích svých pokračoval; úřad můj a časté cesty, jež mi ukládá, mi v tom brání — dá-li Bůh však sílu, a budu-li míti, co bych z té duše vám rád pověděl, vezte už předem, že s radostí to učiním — vždyť tyto chvíle zůstanou i mně chvílemi k nezapomenutí. Do té doby budu na vás vzpomínati ve svých modlitbách — vzpomeňte na mne

---

i vy, abych, jiným hlásaje pravdu a jiným ukazuje cestu k nebesům, sám nezbloudil a věčně nezahynul. Amen.

OBSAH.

Ježíš Kristus.

I. Kristus je Bůh: Tvrdí to, a svět mu uvěřil	7
II. Povaha ducha Kristova	21
III. Síla myšlenky a vůle Kristovy	35
IV. Jakými prostředky Kristus své dílo provedl?	49
V. Úspěchy apoštolů zřejmým zázrakem	63
VI. Kristus žije ve svém Evangeliu a ve svém kněžstvu	75
VII. Kristus potřebou lidského ducha	88
VIII. Kristus potřebou lidské vůle	101
IX. Kristus potřebou lidského srdce	114
X. Cesta ke Kristu. 1.	126
XI. Cesta ke Kristu. 2.	140

O Církvi katolické.

I. Přežila se už víra katolická?	157
II. Lze víru nahraditi vědou?	170
III. Potřeba mravního života	183
IV. Obsah mravního zákona	196
V. Mravní obrození lidstva církví katolickou	208
VI. Je ku mravnosti třeba náboženství?	222
VII. Jak vysvětliti si porážky církve katolické?	234
VIII. Porážky Církve katolické jsou její slávou	246
IX. Katoličnost Církve	260
X. Nezměnitelnost nauky Církve	275
XI. Svatost katolické Církve	287
XII. Samospasitelnost Církve	300
XIII. Neomylnost Církve	313
XIV. Církev katolická a reformace	325

CYRILLO-METHODĚJSKÉ KNIHKUPECTVÍ G. FRANCL V PRAZE.

- V o h n o u t F r., *Katechetická kázání* čili Výklady věro- a mravoučné, jež vzhledem k potřebám lidu za doby naší podává. — Svazek I. Apoštolské vyznání víry. Druhé doplň. vyd. 3 K 60 h; svazek II. O svátostech, 2. vyd. 3 K 20 h; svazek III. O přikázáních Božích a církevních. 3 K; svazek IV. O křesťanské spravedlnosti 3 K; svazek V. O počtě Boží v církvi katolické 3 K.
- *Řeči biblické a historické* o vykoupení lidstva. 2 díly. à 2 K 64 h.
- Z a h r a d n í k J. T h., *Zdárné děti*. Řeči postní. 1 K 40 h.
- H e i n e n A., *Moderní názory ve světle Otčenáše*. Osm přednášek. Přeložil L. Novotný. 1 K 20 h.
- K l u g D r. J., *Otázky životní*. Autor. překl. Dr. Ferd. B. Černovského. 2 K 80 h.
- D a n ě k F r., *Kapitoly o manželství*. 1 K 20 h.
- F o e r s t e r F r. W., *O nezbytnosti nábožensko-mravního základu v paedagogice*. Přel. Ferd. Romportl. 30 h.
- W i b b e l t D r. A u g., *Kniha o čtyřech pramenech*. V rouše českém podává Dr. Ferd. B. Černovský, — O. s. Aug. 2 K 20 h.
- J e ť e k J., *Na cestu životem*. Pobídky, rady a výstrahy v příkladech mládeži i dospělým podává. 1 K 40 h.
- D e s c h a m p s A l f r e d, T. J., doktor lékařství a přírodních věd, *Současný zázrak* (Petr de Rudder). Dle čtvrtého vydání s povolením spisovatelovým přeložil Fr. Vaňous, církev. kněz v Chicagu. 70 h.
- Č e r m á k J o s e f, *Důkaz i obrana náboženství katolického*. Zvláště pro vyšší třídy škol středních i pro vzdělávací ústavy učitelské sepsal. 2 K.
- F r e u n d J i ř í, C. Ss. R., *Moderní hesla protináboženská*. Zčeštil prelát Dr. Jan Nep. Sedlák. Druhé opravené vydání. 80 h.
- *Volnost, rovnost, bratrství*. Přeložil Jos. Fr. Rejzek. 32 h.
- J e ť e k J a n, *Obrana víry*. 50 h.
- B l a h o s l. E d m u n d a K a m p i a n a, mučedníka z Tovaryšstva Ježíšova, *Desatero důvodů* o pravosti víry katolické proti sektám novověkým. Druhé vydání. S příloženou chvalořečí téhož blahoslavence na sv. Václava. Vydal P. Ant. Rejzek T. J. 60 h.
- L e n z, D r. A n t o n i n, *Apologie sněmu Kostnického* v příčině odsouzení 45 vět Jana Viklífa. Na základě spisů Jana Viklífa napsal —. 1 K 20 h.
- *Mariologie* čili Učení církve katolické a v církvi chované o Matce Boží. 1 K 80 h.

- Moravia, Georgius de, *Katolíci! Čechové!*** Na stráž proti nepřátelům náboženství a nábožensko-mravní výchovy. Essay objektivní a populární. S otištěným pastýřským listem Jeho Em. ndp. kardinála Lva Skrbenského z Hříště, knížete-arcibiskupa pražského. 20 h.
- Pecci, Joachim kardinál, *Církev a vzdělanost.*** Dva poslední pastýřské listy biskupa perugijského Joachima kardinála Pecciho, nyní slavně panujícího papeže Lva XIII. Přeložil Vojt. Kameš. 50 h.
- Podstránský J. B., *Člověk bez náboženství.*** Dle starého němec. spisu vzdělal —. 72 h.
- Pošmurný Josef, *O náboženské lhostejnosti.*** 50 h.
- Pošmurný Dr., Josef, Ord. Crucig., *Vraťme se k zásadám křesťanským.*** 50 h.
- Rohling, Dr. Aug., *Deus in vobis operatur velle.*** Philipp 2. 13. Ad Aureliam Apostatam ejusque socios epistola. 40 h.
- ***Škola konfessionální.*** Důvěrné listy bratru tři bodů. Věnováno vysoké říšské radě ve Vídni. Autorisovaný překlad. 30 h.
- Samsour, Dr. Josef, *Tři časové otázky:***
1. Možno-li svět odkřesfaniti?
  2. Církev a věda.
  3. Poměr státu k církvi. 90 h.
- Kovář Em., *Zasvěťme se božskému Srdci Páně!*** Všem jeho ctitelům na uváženou podává —. 1 K 20 h.
- z Liguori, Sv. *Alfonse Marie*, učitele církve sv. a zakladatele kongregace nejsv. Vykupitele, *Cesta spásy* a nábožné úvahy o rozličných člancích života duchovního. Z vlastiny přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K 70 h.**
- ***Ejhle Beránek Boží! Úvah a rozjímání o umučení Ježíše Krista část třetí.*** Z vlastiny přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K.
- ***O oběti Ježíše Krista s krátkým výkladem mešních modliteb a přípravná rozjímání na mši sv. a poděkování po mši sv. s církevními modlitbami.*** Z vlastiny přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K, váz. 1 K 60 h.
- ***Chvály Mariánské.*** Na jazyk český vyložil Vojtěch Šrámek. Druhé opravené vydání. 2 K 60 h.
- ***Láska duší*** neboli vroucí úvahy o umučení Ježíše Krista. Z vlastiny přeložil P. Fr. Sal. Blažek. 1 K 20 h.
- ***Pravá nevěsta Ježíše Krista.*** Dle sepsání sv. Alfonsa Marie z Liguori volně do češtiny přeložil Dr. Karel Lev Řehák. Díl I., 3. vyd., 2 K 40 h, váz. 3 K 20 h; díl II., 2. vyd.. 2 K, váz. 2 K 80 h.

- Dąbrowski, Ks. Tomasz, Sedm slov Kristových s kříže.** Řeči postní. Přeložil a kázání na Velký pátek připojil Jan Mottl. 90 h.
- Dlask Antonín, Sbirka krátkých řečí duchovních na všechny neděle a svátky roku církevního.** Ročník I., dva svazky: Svazek I. 2 K, svazek II 1 K 60 h; ročník II.: Svazek I. 2 K, svazek II. 2 K.
- Drábek Jan, Řeči postní.** Postní rozjímání o pobožnosti křížové cesty. Zpracoval a přednesl — . . . . . 80 h.
- Dvorecký Jan, Duchovní řeči na neděle a svátky roku církevního, jež dle Veitových klassických spisů homil. vzdělal a vydal —.** Díl I.: Období vánoční. . . . . 3 K 20 h.
- Hakl B. Fr., Krátké řeči při oddavkách a při pohřbech, jež při rozličných příležitostech činil —.** . . . . . 1 K 20 h.
- **Mučednické nástroje Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista.** Sedmero postních řečí. Výňatek z časopisu „Pastýř duchovní“. Cena . . . . . 70 h.
- **Osnovy, výklady a řeči duchovní na všechny neděle a svátky roku církevního.** 3 díly. Snižená cena . . . . . 6 K.
- **Řeči liturgické o slavnostech a svátcích roku církevního s výkladem připadajících obřadů, jež ku svým přífařencům činil —.** Dva svazky. Svazek I.: Řeči 38 od 1. neděle adventní až do nanebevstoupení Páně, čili kruh vánoční a velikonoční. Svazek II. Od neděle 6. po velikonoci až do poslední neděle po sv. Duchu, čili kruh svatodušní. Řeči 35 a připomenutí. Sniž. cena 2 K.
- **Řeči postní, a sice o křížové cestě a o svátosti sv. pokání.** Cena . . . . . 70 h.
- Hakl B. Fr., Řeči postní o sedmi slovích Krista Pána na kříži, jež měl ve chrámu Páně v Hořicích —.** . . . . . 1 K.
- **Výklady a řeči duchovní na všechny neděle a svátky roku církevního i některé řeči příležitostné.** 3 díly. Sniž. cena 7 K.
- Jatsch, Dr. Josef, Tři sta krátkých ranních promluv na všechny neděle roku církevního od kněží kongregace sv. Pavla. Dle anglického od —.** Dva díly za . . . . . 7 K 20 h.
- Jedlička Ladislav, Postní kázání.** „Co se vám zdá o Kristu?“ „Či jest syn?“ . . . . . 80 h.
- Ježek Jan, Přírodopis na kazatelně.** Řeči pro školu a chrám. Dva svazky. Snižená cena. . . . . 1 K.
- **Dvojitý cyklus řečí postních: „Kříž Kristův v obrazech.“ Šestero řečí postních. „Rány Kristovy v obrazech.“ Šestero řečí postních.** Druhé opravené vydání. . . . . 70 h.
- Jirásko Fr., Mariánská galerie.** Májové promluvy. . . . . 2 K.
- Karpovič M., O životě věčném.** Kázání postní. Z polštiny vyložil Fr. Vávra . . . . . 70 h.
- Kazatelé slovanští.** S pomocí několika bratří duchovních vydává Antonin Mužík. Svazek IV. s přílohou „Stručný dějepis literatur slovanických“. Snižená cena . . . . . 5 K.
- Macek Václav, Řeči při prvním sv. přijímání.** . . . . . 1 K 60 h.

- Macek Václav**, Výklad evangelních parabol. Promluvy, jež napsal — . . . . . 1 K 44 h.
vázané . . . . . 2 K 04 h.
- Mariale parvum**. Májová rozjímání Arnošta z Pardubic, I. arcibiskupa pražského. 2 cykly. Sestaveno dle jeho ‚Mariale‘ od prof. Dr. Fr. Endlera. Podává v jazyku českém Jan Ev. Hlačík. 2 K 40 h.
- Markrab Klement**, Cyklická kázání. Cyklus I. „O bohu vůbec“. 24 řečí na neděle a menší svátky od neděle I. adventní až do neděle V. po velikonoci. . . . . 1 K 60 h.
- **Matka Boží, pomocnice křesťanů**. Třicetdva výklady k májové pobožnosti. . . . . 1 K.
- **Sváteční kázání** na všechny zasvěcené svátky roku církevního, jakož i na Velký pátek a na den Dušiček. . . . . 4 K.
- Otman Karel**, Oslava svátosti stavu manželského řečmi a rozmluvami při oddávkách. Sepsal a na oslavu a památku vznešeného sňatku JJ. c. a k. Výsosti korunního prince Rudolfa a belgické princezny Štěpánky vydal — . . . . . 80 h.
- Pastýř duchovní**. Časopis kněžstva česko-slovanského. Vycházel v měsíčních sešitech o 4 arších. Starší ročníky možno obdržeti ve snížené ceně. Ročník II—IV. (redakci Dra. Mik. Karlacha) po . . . . . 2 K.
- Podlaha Jan**, Blahoslavená Panna Maria jest Apoštol, Královna Apoštolů, neomylná Učitelkyně náboženství katolického, naše Láska a po Bohu největší Naděje naše nebo Význam zjevení blahosl. Panny Marie v Lúrdách 1858. Řeč na obranu úcty Mariánské a náboženství katolického, již sepsal — . . . . . 60 h.
- **Ježíš, blaho a spása naše jediná**. Postní řeči s dodateční řečí na vzkříšení Páně. . . . . 1 K.
- **Ke komu půjdeme?** Sedmero postních řečí, s dodateční řečí na Zvěstování blahosl. Panny Marie. . . . . 1 K 10 h.
- **Dvě časové řeči: Kdo a kým jest kněz katolický?** Primiční kázání a Sedm slov blahosl. Panny Marie o slavnosti nanebevzetí Panny Marie, jež sepsal a činil — . . . . . 50 h.
- **Obrazy z umučení a smrti Páně**. Svatopostní řeči. 1 K
- Růžička Karel**, Sběrka kázání na všechny neděle a svátky roku církevního. 2 díly. . . . . 7 K 60 h.
- Škoda Jan Karel**, Ježíš Kristus, vzor dokonalosti. V sedmeru postních řečí k následování představen od —. 2. vyd. 1 K.
- Šrámek Vojtěch**, Řeči o modlitbě. Svazek I. O modlitbě vůbec. Druhé opravené a rozmnožené vydání. 2 K. — Svazek II. O modlitbě Páně. První tři prosby. 2 K 80 h. — Svazek III. O modlitbě Páně. Čtvrtá prosba či Náprava society. . . . . 3 K.

Cyrillo-Methodějaké knihkupectví
Gustav Franci v Praze-I., Melantrichova ul. 536.
(Palác Městské spořitelny).